

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT POLİTİKASI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YOKSULLUK VE YOKSULLUKLA
MÜCADELEDE EĞİTİM POLİTİKALARI

Zeliha ATMACA

2501160283

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Bahar ŞANLI

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ZELİHA ATMACA Numarası : 2501160283
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : İKTİSAT POLİTİKASI Danışmanı : PROF. DR. BAHAR ŞANLI GÜLBAHAR
Tez Savunma Tarihi : 01.10.2019 Saati : 10.30
Tez Başlığı : YOKSULLUK VE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE EĞİTİM POLİTİKALARI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / **OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. BAHAR ŞANLI GÜLBAHAR		KABUL
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ ELİFE AKIŞ		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ BEGÜM ERDİL ŞAHİN		

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. CEM SAATÇIOĞLU		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ DENİZ DILARADERELİ		KABUL

ÖZ

YOKSULLUK VE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE EĞİTİM POLİTİKALARI

Zeliha ATMACA

Günümüz dünyasının karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlardan bir tanesi yoksulluktur. Dünya üzerinde yaşayan insanların arasında milyonlarcası yoksulluk, açlık sorunuyla karşı karşıyadır. Bu can acıtıcı tablo az gelişmiş, gelişmekte olan ülkelerde kendisini daha çok hissettirmektedir. Sefalet içinde yaşayan kadınlar, açlıkla, eğitimsizlikle, yoklukla hayata başlayan çocuklar yoksulluğun en derinden etkilediği kesimlerdir.

Yoksullukla mücadele için bir takım şeyler yapılmasına rağmen, bu sorun tam anlamıyla çözüme kavuşturulamıyor. Acaba yeteri kadar özveri gösterilmiyor mu, yoksa uygulanan yanlış politika ve tercihler neticesinde insanlar yoksullukla karşı karşıya bırakılıyor; muamma...

Bu çalışma ve araştırmanın temel amacı; yoksulluk sarmalına dolanmış insanların bu sarmaldan çıkabilmelerine imkan verecek olan eğitim politikalarının yoksullukla olan ilişkisini ortaya koymaktır. Birinci bölümde yoksulluk tanımı, çeşitleri, ölçüm yöntemleri, dünya nüfusunun yoksulluk durumu konuları anlatılmıştır. İkinci bölümde eğitime iktisadi ekollerin nasıl baktığı ve eğitimin ekonomi, kalkınma, beşeri sermaye ile olan ilişkisi ve bu ilişkiler sonucunda yoksullukla arasında nasıl bir ilişki olduğu anlatılmıştır. Son bölümde ise günümüz eğitim sistemleri ve eğitimin önemi, etkin eğitim için yapılması gerekenler anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Eğitim, Eğitim Politikaları

ABSTRACT

POVERTY AND EDUCATION POLICIES IN FIGHT AGAINST POVERTY

ZELİHA ATMACA

One of the biggest problems facing today's world is poverty. Among the people living on earth, millions of people face poverty and hunger. This painful situation is underdeveloped, which makes itself more felt in developing countries. Women living in poverty, starvation, uneducated, children starting out with poverty are the areas that poverty affects most.

Although a number of things have been done to tackle poverty, this problem cannot be fully resolved. Whether or not enough devotion is shown, or the wrong policies and preferences applied, people are faced with poverty; an enigma...

The main purpose of this study and research; the aim of this course is to reveal the relationship between education policies and poverty which will allow people who are wrapped in poverty to get out of this spiral. In the first part, definition of poverty, types, methods of measurement, poverty of the world population are explained. In the second chapter, how the economic schools look at education and the relationship between education, economy, development, human capital and the relationship between poverty and these relations is described. In the last part, today's education systems and the importance of education are explained.

Keywords: Poverty, Education, Education Policies

ÖNSÖZ

Dünya nüfusu içinde yoksul insanların oranının oldukça yüksek seviyelerde olması, yoksullukla çok daha güçlü ve kalıcı politikalarla birlikte mücadele edilme zorunluluğunu daha fazla hissettirmektedir. Yoksulluk çemberini kırılabilecek en büyük araç eğitimidir; ülkelerin kalkınması, gelişmesi, insanların yoksulluktan sefaletten kurtularak insani ölçütlerde bir yaşam sürebilmelerinin sihirli anahtarı eğitimidir.

Yoksullukla mücadele yöntemi olarak genellikle doğrudan politikalar tercih edilir. Bu tez çalışmasıyla birlikte yoksullukla mücadelede daha kalıcı ve etkin sonuçlar ortaya çıkartan eğitim politikaları irdelenmiştir. Eğitimle birlikte rasyonel kararlar alıp uygulayabilen bireyler yetiştirerek onların bu donanımları sayesinde yoksullukla da mücadele edilebilecektir.

Yoksullukla mücadelede dolaylı bir mücadele yöntemi olan eğitim politikalarında akılcı, çağa uygun insan profilleri aracılığıyla yoksullukla mücadele edilir. Çünkü eğitilmiş insan her alanda en doğru karar verme potansiyeline sahiptir.

Tez konumu seçiminde değerli fikirlerini benimle paylaşan hocam Prof.Dr. Cemal Şanlı, takıldığım her noktada yol gösteren tez danışmanım Prof.Dr.Bahar Şanlı, temel bilgilerime katkı sağlayan bölüm başkanımız Prof.Dr.Ahmet İncekara ve bana bu süreçte tahammül gösterip destek olan çocuklarım, eşim ve aileme çok teşekkür ederim.

İstanbul, 2019

Zeliha ATMACA

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK, ÇEŞİTLERİ , ÖLÇÜTLERİ VE DÜNYAKİ YOKSULLUK DURUMU

1. 1. YOKSULLUK KAVRAMI.....	3
1. 2. YOKSULLUK ÇEŞİTLERİ.....	7
1. 2. 1. Mutlak Yoksulluk.....	8
1. 2. 2. Göreli Yoksulluk.....	9
1. 2. 3. Öznel (Subjektif) Yoksulluk.....	10
1. 2. 4. Objektif Yoksulluk.....	11
1. 2. 5. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk.....	12
1. 2. 6. İnsani Yoksulluk.....	12
1. 2. 7. Birincil ve İkincil Yoksulluk.....	13
1. 2. 8. Olağanüstü Yoksulluk.....	14
1. 2. 9. Kronik Yoksulluk.....	14
1. 2. 10. Döngüsel (Geçici) Yoksulluk.....	15

1. 2. 11. Yeni Yoksulluk.....	15
1. 3. YOKSULLUK ÖLÇÜTLERİ.....	16
1. 3. 1. Gelir Yoksulluğunun Ölçülmesi.....	17
1. 3. 1. 1. Kafa Sayısı Oranı (Yoksulluk Oranı).....	17
1. 3. 1. 2. Yoksulluk Açığı Endeksi.....	18
1. 3. 1. 3. Yoksulluk Açığının Karesi.....	19
1. 3. 1. 4. Foster, Greer ve Thorbecke (FGT) Endeksi.....	19
1. 3. 1. 5. Sen Endeksi.....	20
1. 3. 2. İnsani Yoksulluğun Ölçülmesi.....	21
1. 4. DÜNYADAKİ YOKSULLUK DURUMU.....	22
1. 5. YOKSULLUKLA MÜCADELE.....	31
1. 5. 1. Doğrudan Mücadele Yöntemi.....	31
1. 5. 2. Dolaylı Mücadele Yöntemi.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMİN İKTİSADİ ANALİZİ

2. 1. İKTİSADİ DÜŞÜNCE OKULLARININ EĞİTİME YAKLAŞIMI.....	34
2. 1. 1. Merkantilist Düşünce.....	34
2. 1. 2. Klasik Düşünce.....	35
2. 1. 3. Neo- Klasik Düşünce.....	36
2. 1. 4. Marksist Düşünce.....	36
2. 2. EĞİTİMİN YATIRIM VE TÜKETİM ÖZELLİKLERİ.....	37

2. 2. 1. Eğitimin Tüketim Özellikleri.....	37
2. 2. 2. Eğitimin Yatırım Özellikleri.....	38
2. 3. EĞİTİM MALİYETİ.....	40
2. 4. EĞİTİMİN ARZ VE TALEP YÖNÜ.....	41
2. 4. 1. Eğitim Arzı.....	41
2. 4. 2. Eğitim Talebi.....	41
2. 5. EĞİTİMİN DIŞSALLIĞI VE SAĞLADIĞI FAYDALAR.....	42
2. 5. 1. Eğitimin Dışsallığı.....	42
2. 5. 2. Eğitimin Sağladığı Faydalar.....	43
2. 5. 2. 1. Eğitimin Sosyal Faydaları.....	43
2. 5. 2. 1. 1. Gelirin Adil Paylaşılması ve Yoksullukla Mücadele.....	44
2. 5. 2. 1. 2. Emek Verimliliğinde Artış.....	45
2. 5. 2. 1. 3. Suç İşleme ve Suça Yatkınlık Oranlarında Azalma.....	46
2. 5. 2. 1. 4. Siyasal İstikrar ve Toplumsal Dayanışmanın Sağlanması ve Demokratikleşme.....	47
2. 5. 2. 1.5.Düşük Doğurganlık Oranı ve Bebek Ölümündeki Hızın Azalmasının Sağlanması.....	48
2.5.2.1.6. Teknoloji Yaratma ve Teknolojiyi Kullanmayı Kolaylaştırma.....	49
2. 5. 2. 2. Eğitimin Kişisel Faydaları.....	49
2. 5. 2. 2. 1. Eğitim İşsizlik İlişkisi.....	50
2. 5. 2. 2. 2. Eğitim Gelir İlişkisi.....	52
2. 5. 2. 2. 3. Eğitim Yoksulluk İlişkisi.....	53
2. 6. EĞİTİM BEŞERİ SERMAYE, KALKINMA VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	54
2. 6. 1. Eğitim ve Beşeri Sermaye.....	54
2. 6. 2. Eğitim ve Kalkınma.....	56

2. 6. 3. Eğitim ve Ekonomik Büyüme.....	58
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE ETKİN EĞİTİM POLİTİKALARI

3. 1. GELİŞMİŞ ÜLKELERİN EĞİTİM SİSTEMLERİNDEN ÖRNEKLER.....	60
3. 1. 1. Finlandiya Eğitim Sistemi.....	60
3. 1. 2. Singapur Eğitim Sistemi.....	63
3. 1. 3. Güney Kore Eğitim Sistemi.....	65
3.2. ETKİN EĞİTİM POLİTİKALARI.....	66
3.2.1. Kadın Eğitimi.....	66
3.2.1.1.Kadın Eğitiminin Gerekliliği.....	67
3. 2. 1 2. Kadınların Eğitime Katılım Oranını Arttırmak İçin Yapılması Gerekenler.....	68
3. 2.2. Çocukların Eğitime Erişimi.....	71
3. 2.3. Eğitimde Fırsat Eşitliği.....	72
3.2.4. Eğitimde Devletin Rolü.....	74
3.2. 5. Eğitimde Süreklilik.....	77
3. 2.6. Bilgi ve Teknoloji Çağında Eğitim.....	81
3.2.6.1.Bilgi Toplumu ve Eğitim.....	81
3.2.6 2.Teknoloji ve Eğitim.....	84
SONUÇ.....	86

KAYNAKÇA.....89

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Temel İnsani İhtiyaçlar ve Gelişmiş Ülkelerin İhtiyaç Dışı Harcama Miktarları.....	25
Tablo 2 : Bölgelere Göre Günde 1,9 Dolardan Az Geliri Olan Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı(%).....	26
Tablo 3 : Bölgelere Göre Günde 1.9 Dolardan Daha Az Geliri Olan Nüfus(milyon).....	27
Tablo 4 : İnsani Gelişmişlik Endeksine Göre Ülkelerin Sınıflandırılması.....	28
Tablo 5 : Kişi Başına Düşen GSMH Düzeyine (dolar) göre En Zengin ve En Yoksul 10 Ülke.....	29
Tablo 6 : 2014 Yılı 15 Ülkeye Ait Eğitim Seviyesi ve Toplam İşgücü İçindeki İşsizlik Oranları.....	49
Tablo 7 : Ülkelere Göre Devlet Okulu ve Özel Okul Oranları.....	70
Tablo 8 : 25- 64 Yaş Aralığındaki Bireylerden Resmi Ya Da Resmi Olmayan Bir Eğitime Katılmış Olanların Oranları.....	73

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİBÜ	: Abant İzzet Baysal Üniversitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
Ç. Ü.	: Çukurova Üniversitesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
D. Ü.	: Dicle Üniversitesi
FGT	: FosterGreerThorbecke (Endeks)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HIV	: HumanImmunodeficiencyVirus (İnsan İmmün Yetelik Virüsü)
ILO	: InternationalLabourOrganisation (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
İ. Ü.	: İstanbul Üniversitesi
İYE	: İnsani Yoksulluk Endeksi
OECD	: OrganisationforEconomicCo-operationand Development (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü)
PISA	: Programmefor International StudentAssesment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
PIRLS	: Progress in International Reading LiteracyStudy (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi)
S. Ü.	: Sakarya Üniversitesi
SBF	: Sosyal Bilimler Fakültesi

T. C. : Türkiye Cumhuriyeti

TIMSS : Trends in International Mathematics and Science Study (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)

UNDP : United Nations Development Program (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

UNICEF : United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

USA : United States of America (Amerika Birleşik Devletleri)

GİRİŞ

Yoksulluk insanoğlunun tarihten süregelen en büyük problemleri arasında olmakla beraber, günümüz ekonomilerinin, uygulamalarının ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle daha şiddetli hissedilir ve yaşanır bir hal almıştır.

Yoksulluk aslında yenilmez, mücadele edilemez bir olgu değildir. Ancak bunun olabilmesi için; bu durumu ortadan kaldırmaya güç ve yetkisi bulunan kesimlerin bu konuda etkili adımlar atması gerekmektedir.

Yoksulluk kavramı zaman içinde değişik kriterlere uygun olarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Küreselleşme sürecinin getirdiği değişimle yoksulluğunda farklı boyutları ortaya çıkmıştır. İlk dönemler insanların temel ihtiyaçlarını baz alarak yapılan yoksulluk kavramı, küreselleşmeyle birlikte yoksun olma durumuna dönüşmüştür.

Günümüzde yoksunluk kavramının içi çok boyutlu olarak doldurulabilir. Bireylerin sırf geçinebilmek için çalışarak; hiçbir sosyal ve kültürel faaliyetde bulunamaması zamandan yoksun olma anlamına gelerek, bireyi yoksulluk çerçevesine sokar.

Çalışmanın birinci bölümünde yoksulluk tanımı, yoksulluk kriterlerine göre yoksulluk kapsamına giren bireylerin kriterleri analiz edilmiştir. Yoksulluğun nasıl tespit edildiğine değinilmiştir. Dünya nüfusunun yoksulluk ve yoksulla zengin arasındaki fark konusunda nasıl vahim bir tabloyla karşı karşıya geldiği verilen rakamlarla gün yüzüne çıkmaktadır.

İkinci bölümde Yoksullukla mücadele için eğitimin neden gerekli olduğu aktarılmıştır. Eğitimin kişisel faydaları ve bununla beraber topluma kattığı dışşallıklar ele alınmıştır. Ekonomik büyüme, kalkınma, yoksullukla mücadele ile olan ilişkisi ortaya koyulmuştur. Yoksullukla mücadele için eğitime çok önem verilmesi gerektiği görülmektedir.

Son olarak başarılı eğitim sisteminin, örnek ülkeler bazında, içeriğinin temel olarak ne kapsadığı anlatılmıştır. Finlandiya, Singapur ve Kore etkin eğitim

sistemleriyle örnek alınabilecek ülkelerdir. Ayrıca kadın eğitiminin, her bireyin eğitime mutlaka katılmasının neden önemli olduğu aktarılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK, ÇEŞİTLERİ, ÖLÇÜTLERİ VE DÜNYAKİ YOKSULLUK DURUMU

1.1. YOKSULLUK KAVRAMI

Yoksulluk terimi ilk kez 1901 yılında Seeböhm-Roventree tarafından, kişinin toplam gelirinin yaşamını sürdürebilmek için gerekli olan yiyecek, giyim, v.b. fiziki ihtiyaçları karşılayacak kadar yeterli olmaması durumu olarak tanımlanmıştır.¹Bu tanımlama insanoğlunun vücut varlığını devam ettirebilecek gelire sahip olmaması, açlık ve açlığın sebep olduğu sorunlarla karşı karşıya kalınması olarak da yorumlanabilir. Yoksulluk kavramı ülkeden ülkeye kişiden kişiye değişen bir kavram olarak karşımıza çıkar ve literatürde çok farklı yoksulluk tanımlarıyla karşılaşılır. Örneğin küreselleşme sürecine kadar kişinin karnını doyurup doyuramadığı ölçütüyle ifade edilen tanımlama kabul görünürken, küreselleşmeyle beraber bu ölçütün yanına kişinin içinde bulunduğu toplumun gelir seviyesine göre kıyaslanarak tarif edilen bir yoksulluk tanımı eklenmiştir.²

Yoksulluk araştırmalarının başlamasına öncülük eden, kişilerin en temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığına dayanan parasal tanıma göre yoksulluk, kişi veya hanelerin gelir ya da tüketim harcamaları dikkate alınarak ölçülmektedir. Yoksullukla ilgili yapılan ilk çalışmalarda kişinin sadece yaşamını sürdürebilmesi için gerekli gıda harcaması dikkate alınırken, daha sonraki çalışmalarda temel eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, giyim veya barınma gibi gıda dışı ihtiyaçların karşılanamaması durumu da yoksulluk tanımı kapsamına alınmıştır.

Sen ise yoksulluğa “yapabilirlik” kavramı ile yaklaşarak çok daha geniş kapsamlı yoksulluk tanımını ortaya koymuştur. Bu kapsamda yapabilirlik; açlık, sağlıksızlık, cahillik, kötü barınma koşulları gibi her insanın mutlaka uzak durmak isteyeceği koşullardan kaçınabilme güdüsü olarak tanımlanmakta ve yoksulluğun

---

¹Özge Arpacıoğlu ve Metin Yıldırım, “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi” , **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2011, s. 61.

² Durmuş Aydın, “Küreselleşme ve Yoksulluk”, **İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 2014, (çevrimiçi) <http://insamer.com/rsm/files/KURESELLESME-VE-YOKSULLUK.pdf>, 28 Mayıs 2018, s.4.

tanımı “yapabilirlikten yoksunluk” olarak ifade edilmektedir. Bu tanımla, yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olduğu ve yalnızca parasal ölçütler kullanılarak ölçülmesinin yetersiz kalacağı, parasal ihtiyaçlar dışındaki diğer gereksinimlerin de tanıma dahil edilmesi gerekliliği sonucuna varılır.³

Yoksulluk tanımı yapılırken göz önünde bulundurulması gereken bazı boyutları vardır. Bunlar⁴:

Maddi mahrumiyet: Kişi veya hane halkının yeterli gelirinin olmaması, özel tüketim düzeyinin yeterli olmaması ve kamusal mal ve hizmetlerin sunumunun yetersiz olması,

Fiziki zafiyet: Yeterince beslenememe, açlık, hastalık, sakatlık ve maluliyet, güçsüz olma,

İzolasyon: Okur-yazarlığın olmaması, eğitim imkanlarından faydalanamama, kaynaklara ulaşamamak, taşrada yaşamak, marjinalleşme, ayırıcılığa uğramak,

Güçsüzlük: Yoksulluktan kurtulma fırsatı oluşturamamak ve içinde bulunduğu negatif durumunu değiştirebilecek yeteneğinin olmaması; yaşam ve geçimi tehlikeye sokan olaylara ve ekonomik, toplumsal ve tabii şoklara maruz kalma; devamlı süreli bir iş ve içinde yaşayabileceği bir eve sahip olmama,

Katılımın yetersiz olması: Yoksulluğun tanımlanması ve azaltılmasına adına yapılan proje ve programların hazırlanması ve uygulanmasına katılamama; siyasi yaşamda herhangi bir etkinlik içinde olamama; sesini duyuramama; insanî şartlara uygun bir yaşam sürdürememe,

Zamanın yetersiz olması: Kişilerin ve hane halkının tüm zamanlarını fiziki varlıklarını sürdürebilmek için gerekli olan geliri elde etmeye çalışarak geçirmeleri; kültürel faaliyetler için boş zamanın kalmaması,

Çevre kirliliği ve çevrenin bozulması: Çevrenin kirlenmesi ve bozulması sonucu geçim vasıtalarının ortadan kalkması; açlık ve maddi olanaksızlıklar nedeniyle ormanlar gibi doğal kaynakların hızla tüketilmesi.

---

³ Eda Doğan, “Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi”, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, 2014, Yayın No: 2880.

⁴Coşkun Can Aktan, “ Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002, Ankara.

İktisadi düşünce akımlarına göre de farklı yoksulluk tanımları yapılmıştır. Bu kapsamda Klasikler, Keynes, Marksist ve Merkantilistler birbirinden farklı bakış açılarıyla yoksulluğu tanımlamışlardır.⁵

Merkantilist Yaklaşım Göre Yoksulluk: Korumacı ve dış ticaret fazlası yanlısı politikaları savunan Merkantilistlere göre devletin zenginliği sahip olunan değerli madenlerden oluşur. Sanayi ve ticaretten elde edilen gelirler verimi artırır, ancak tarım sektörü için durum farklıdır. Tarım sektöründen sağlanan gelir süreklilik arz etmediği için dalgalı bir seyir izler. Bu nedenle tarımda verim artışı yakalayamayan toplumlarda yoksulluk ortaya çıkar.

Klasik Düşünceye Göre Yoksulluk: Klasik iktisatçılar A. Smith ile beraber ekonomideki dalgalanmaları doğal kabul edip, belli bir ekonomik büyümenin ardından belli bir ekonomik durgunluk döneminin yaşanmasını beklerler. Ayrıca A. Smith diğerlerinden farklı olarak ekonomik durgunluğu ve bu durgunluğun getirdiği ekonomik sorunları olumsuz bir olgu olarak kabul etmez. Ona göre ekonomi büyüdükçe kar ve ücret haddi de büyüyecektir. Bundan sonraki süreçte de durgunluk ve yoksulluk doğal ve olası bir durumdur.

Marksist Düşünceye Göre Yoksulluk: Marksist düşünce akımı, sanayi devriminden sonra sık sık ortaya çıkan krizler neticesinde fabrikalarda çalışan işçilerin emeklerinin karşılığını alamamasına bir tepki olarak doğup gelişmiş bir ekoldür. Marksizme göre üretim fonksiyonunun temel taşlarından birisi emektir. Emegin hak ettiği karşılığı alamaması ise yoksulluğun sebebidir.

Keynes'e Göre Yoksulluk: Modern düşünce ekollerinden olan Keynes'e göre yoksulluğun sebebi yetersiz talepten kaynaklanmaktadır. Ona göre eğer ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin tamamı tüketilemiyorsa yetersiz talep söz konusudur, bu durumda da üretim faktörlerinin tamamının istihdamından söz etmek mümkün değildir. Üretim faktörlerinin kullanılmadığı durumda ise işsizlik ve yoksulluk kaçınılmaz bir sonuç olacaktır.

Yoksulluğun tanımı yapılırken, üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da, yoksulluk kavramının salt ekonomik kıstaslara göre mi yoksa buna ek olarak

---

⁵ Merve Kömürcü, "Türkiye' de Yoksulluk Olgusu, Yoksullukla Mücadele Politikaları ve Gelir Dağılımı", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014, s. 6.

sosyal ve siyasal kıstasların da ele alınarak mı tanımlanması gerektiğidir. Bu konuyla ilgili Amarty Sen'in yaklaşımı dikkat çekmektedir. Bu yaklaşıma göre; insanların sahip oldukları maddi ve manevi varlıklar ve toplumda var olan fırsatlarla ve insanların yaşam kalitelerinden duydukları tatmin, yoksulluğu tanımlayan önemli ölçütlerden bazılarıdır. Böylece yoksulluk kavramı ekonomik vurgusundan çok kültürel ve öznel boyutlarıyla ön plana çıkmaktadır.⁶

Yoksulluğun tek bir tanımlamayla ifade edilmesini engelleyen bazı sebepler mevcuttur. Ülkelerin kalkınmışlık seviyeleri, ekonomik farklılıklar, kültürel farklılıklar, kurumlar arasındaki farklılıklar gibi unsurlar yoksulluk tanımını tek bir kalıba hapsedmeyi engeller. Dolayısıyla ister Afrika'da kuraklığın getirdiği kıtlık dolayısıyla yeterince beslenemeyen bir insan, ister Latin Amerika'da baraka ya da çadırlarda yaşamak zorunda olan ve genellikle kayıt dışı işlerde istihdam eden kişi, isterse de Avrupa'daki bir ülke vatandaşı olan ancak ısınabilmek için maddi gücü yetersiz olan bir birey; bu şartlar altında bulunan her bir kişi yoksul olarak tanımlanır.⁷

Kalkınma 1950 yıllarında GSYİH(Gayri Safi Yurt İçi Hasıla)'nın büyüme oranıyla ölçülen bir kavram olarak kabul görürdü. Bu düşünceden yola çıkarak, eğer ülke iktisadi olarak büyürse bu büyüme yoksullar için de yoksulluktan kurtulma anlamı taşır fikri ön plana çıkmıştır. 1960'larda refah fert başına düşen milli gelir miktarıyla ölçülmüştür. 1970'lerde ise insanların temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığını baz alan yöntemle refah seviyesi ölçülmüştür. 1980'lerle birlikte, refah; insanların eriştikleri maddi seviyenin yanı sıra sosyal ve kültürel olarak sahip oldukları imkanlarla beraber ölçülmüştür. 1990'lara gelindiğinde A. Sen'in düşüncelerinden yola çıkılarak geliştirilen insani gelişme yaklaşımı daha önceki yıllarda kullanılan ölçümlere kıyasla oldukça kapsamlı bir ölçüm olmuştur. 21. yy ile beraber artık refahın anlamı daha farklı bir boyut kazanmış ve insanlara tanınan hak ve özgürlükler bazında tanımlanmıştır.⁸

---

⁶ Arpacıoğlu ve Yıldırım, a. g. e. , s. 62.

⁷ Mustafa Öztürk ve Başak Işıl Çetin, "Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler-II Bilgi Toplumu ve Eğitimde Yeni Kimlikler.", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 32, Sayı: 1, 1999, s. 2663.

⁸ Tolga Kabaş, "Yoksulluğun Çok Boyutlu Olarak Ölçülmesi ve Ülkeler Arasında Yoksulluk Sıralamalarının Yapılması", **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 2007, s.376.

1980 sonrasında yoksulluk tanımı, boyutu, ölçümü; yaşanan toplumsal, kültürel ve iktisadi dönüşümle birlikte değişerek kalkınmayla birlikte değerlendirilmeye başlanmıştır. Dünya Bankasının yoksulluk olgusunu Dünya Kalkınma Raporuna alarak kamu oyuna aktarması, yoksullukla ilgili bakış açısının değişmesine sebep olmuştur, bu sayede yoksulluğun yalnızca parasal kıstaslarla ölçülebilecek bir olgu olmadığı, içinde sosyal, kültürel kıstasları da barındırdığı anlaşılabilir. Uluslararası kurum ve kuruluşların dikkatlerini bu konuya çevirmeleri sağlanmıştır. Devletler yoksullukla mücadele etmek, en aza indirmek, insanlar arasındaki yaşam standardını birbirine yakın seviyelerde tutabilmek için etkin politika geliştirme çabasında bulunmuşlardır. Dünyada var olan yoksulluğun giderilmesiyle adına atılan adımlar yalnızca yoksulluğun yüksek seyrettiği ülkeler için değil diğer ülkeler için de önem arz etmektedir. Çünkü, yoksulluk yalnızca az gelişmiş ülkelere has bir sorun gibi görünse de ortaya çıkardığı sonuçlar tüm dünya geneline sirayet etmektedir, ülkeleri birbirinden bağımsız düşünmek doğru bir yaklaşım değildir.⁹

1.2. YOKSULLUK ÇEŞİTLERİ

Yoksulluk kavramı tarif edilme ve içerik bakımından barındırdığı kriterlere göre; mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, öznel (sübjektif) yoksulluk, objektif yoksulluk, kırsal ve kentsel yoksulluk, insani yoksulluk, birincil ve ikincil yoksulluk, olağanüstü yoksulluk, kronik yoksulluk, döngüsel yoksulluk, yeni yoksulluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2. 1. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk genel olarak hane halkı ya da kişilerin, fiziksel olarak bir günlük yaşamları için gerekli olan yiyecek, barınma, en az seviyede gerekli sağlık hizmetleri gibi insanın yaşayabilmesi için gerekli olan ihtiyaçların elde edilebilmesi için ihtiyaç duyulan minimum gelir yada harcama seviyesi olarak tanımlanır.¹⁰

---

⁹ H. Yunus Taş ve Özcan Selami, "Türkiye ve Dünyada Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma", **International Conference on Eurasian Economies**, 2012, s. 425.

¹⁰ Tefik Erdem, **Yoksulluk, Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler**, (Ed: Tefik Erdem), Lotus Yayınevi, Ankara, 2006, s. 326.

Mutlak yoksulluk kavramı kapsamına giren bireyler, dışarıdan yardım edilmediği takdirde ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sebepten dolayı mutlak yoksul kişiler birinci dereceden yardıma muhtaç kişiler olarak değerlendirilmelidir.¹¹

Birleşmiş Milletler mutlak yoksulluk kavramındaki temel insani ihtiyaçları şu şekilde açıklar:

Beslenme: Vücut Kitle Endeksi 16'nın üzerinde olmalıdır.

Temiz İçme Suyu: İçme suyu nehir ve göletlerden gelmemeli, 15 dakikalık yürüme mesafesinde olmalıdır.

Temizlik: Tuvaletler evde olmalıdır yahut eve yakın umumi tuvalet erişimi bulunmalıdır.

Sağlık: Hamileliklerde ve ciddi hastalık durumlarında sağlık hizmetine erişilebilir olmalıdır.

Barınma: Evdeki her odada en fazla dört kişi barınmalıdır, evlerin zemini kil, toz yada çamur olmamalıdır.

Eğitim: Her birey okula gidebilmeli veya okuma yazma öğrenebilmelidir.

Bilgiye Erişim: Herkes evinden her hangibir iletişim aracına (gazete, radyo, bilgisayar, televizyon, telefon şebekesi) ulaşabilmelidir.

Hizmet Erişimi: Birey topluma sunulan eğitim, sağlık, sosyal, yasal, finansal hizmetlerden yararlanmalıdır.

Bu sayılan maddelerden herhangi birinden yoksun olan kişi Birleşmiş Milletler kriterlerine göre yoksul sayılmaktadır¹².

Mutlak yoksulluk seviyesi, ulusal gelir düzeylerinden bağımsız olarak, günlük bir dolardan aşağı gelir düzeyine sahip olan kişilerin toplam sayısı şeklinde

---

¹¹ Emin Emin, **Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu**, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul, Ekim 2016, s.2.

¹² Kömürcü, **a. g. e.**, s. 7.

belirlenir. Mutlak yoksulluğun dünyanın her bir ülkesinde, gelişmiş ya da gelişmemiş ayırımı olmadan var olduğu açıktır, ancak mutlak yoksulluk miktarının genel nüfusa oranlarında önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Uluslararası yoksulluk sınırı mutlak yoksulluk düzeyine giren nüfusu hesaplamak için kullanılmakta ve genellikle ABD doları olarak ifade edilmektedir.¹³ Dünya Bankasına göre günlük 1.9 dolar altında kazancı olan insanlar açlık sınırı altında yaşayan insanlar olarak kabul görür, günlük 3.1 dolar altında geliri olan insanlar da yoksulluk sınırı altında yaşamaktadırlar.¹⁴

1.2. 2. Göreli Yoksulluk

Görelî yoksulluk tanımı, kişinin sosyal bir varlık olmasını temel olarak yapılan bir tanımdır. Görelî yoksulluk yaklaşımına göre, bireyin yaşaması için gerekli ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı yoksulluğu tanımlamakta yeterli değildir. Bireylerin mensubu olduğu toplumdaki refah seviyesiyle ilgili bir kavramdır. Bireyin yaşadığı toplumun ortalama yaşam standardını yakalayıp yakalayamadığı yoksulluğun tanımlanmasındaki unsurdur. Görelî yoksulluk kavramı bu yönüyle gelir adaleti kavramına gönderme yapmaktadır. Toplumda gelir eşitsizliği ne kadar çoksa yoksul bireylerin miktarı da o kadar çok olacaktır. Bu durumda yoksulluk içinde yaşanan toplumun ortalama geliri ve yaşam seviyesine göre daha düşük seviyede gelir elde etme ve daha düşük bir refah içinde yaşama olarak tanımlanır. Dolayısıyla, göreli yoksullukta, yaşadıkları toplumda kabul görmüş bir yaşam seviyesinin altında yaşayan bireyler yoksul olarak kabul edilir. Görelî yoksulluğun ölçümünde refah ölçüsü olarak gelir ya da tüketim düzeyi seçilebilir. Toplam geliri belirli bir miktarın altında olanlar yoksul olarak kabul edilir.

. Görelî yoksulluk ülkeden ülkeye değişen bir kavramdır. Çünkü her ülkenin sahip olduğu ortalama gelir düzeyi birbirinden farklılık göstermektedir. Görelî

---

¹³Ayşe Meral Uzun, “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Sayı:2, Cilt: 14, 2013, s. 156.

¹⁴ Emin, a. g. e. , s. 2.

yoksulluk kavramı içinde bulunulan toplum kriterlerine göre ölçüldüğü için toplumdaki topluma farklılık gösteren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁵

Görelî yoksulluk mutlak yoksulluğa kıyasla daha geniş bir anlama sahip olmakla beraber, hem mutlak yoksulluk hem de görelî yoksulluk toplumdaki yoksulluğun boyutu hakkında yeterli bilgiyi sunamamaktadır. Her iki kavram da yoksulluğu rakamsal olarak ifade etmektedir. Sadece rakamsal olarak yoksulluğu ifade etmeye çalışan kavramlar yetersiz kalmaktadır. Yoksulluk çizgisinin altında kalan yoksullar arasında da var olan eşitsizliklerin dikkate alınması gerekmektedir. Bu gurupların bir kısmı yoksulluk çizgisine oldukça yakın olmalarına rağmen farklı guruplar çizgiden oldukça uzakta toplanmış olabiliyor.¹⁶

1.2. 3. Öznel (Subjektif) Yoksulluk

Öznel yoksulluk kavramı mutlak ve görelî yoksulluktan biraz daha ayrı bir bakış açısıyla tanımlanır. Minimum insani gereklerin elde edilip edilemediği kriteri baz alınırken bu kriterin bireyin kendi fikirleri doğrultusunda oluşturulması gerekliliğini önemseyen bir yaklaşım olarak öznel yoksulluk kavramı ortaya çıkmıştır.¹⁷

Yoksulluk, topluma mensup bireyler tarafından belirlenen asgari bir refah seviyesi olarak belirlenmeli ve tanımlanmalı; bu da büyük ölçekli anketler yapılarak, kişilerin fikirleri doğrultusunda yoksulluk sınırının ne olacağına karar verilmelidir. Belirlediği minimum bir yaşam seviyesi olarak kabul edilmesinden hareketle, büyük ölçekli anketler uygulayarak toplum mensuplarının bu konudaki görüşlerini belirlemek yoluyla yoksulluk sınırının ortaya çıkartılmaya çalışılması hedeflenmektedir. Değişik anket usulleriyle öznel yoksulluk belirlenebilir. Ankete katılan bireylere; yoksulluktan kurtulmak için, daha iyi bir yaşam seviyesi elde edebilmek için ihtiyaç duydukları kazanç seviyesinin ne kadar olması gerektiği sorulur. Bu usul Leyden Yaklaşımıdır. Anket sonuçlarından hareketle kritik bir refah

---

¹⁵Naci Gündoğan, “Türkiye’ de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, **Ankara Ticaret Odası Dergisi**, Şubat 2008, s. 43.

¹⁶Funda Rana Adaçay, **Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk**, Eskişehir, Nisan Kitapevi, 2008, s. 43.

¹⁷Faruk Taşçı, “Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı: 57, 2009, s. 486.

seviyesi seçilip ona karşılık gelen gelir seviyesi yoksulluk seviyesi olarak kabul edilir, bu seviyenin altında kalan bireylerse yoksul olarak sıfatlandırılır. Öznel yoksulluktaki en temel husus bireylerin algı olarak tanımlamaya müdahil olmalarıdır¹⁸

Öznel yoksulluk, geleneksel olarak kullanılan yoksulluk kavramlarından biraz daha farklıdır. Bu yaklaşım hanehalkının ve kişilerin yoksulluk sınırı üstünde yaşayabilmeleri için nelere ihtiyaçları olduğuna odaklanmıştır. Sübjektif yoksulluk çizgisi olarak da adlandırılan objektif yoksulluk çizgisi insanların ne düşündüğünü ortaya koyar. Bu yöntem yoksulluk açısından daha demokratik bir kavramdır. Bu yaklaşımda yoksulluk, uzmanlardan ziyade insanların kendi algılarıyla ölçülmektedir.¹⁹

1.2. 4. Objektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk yaklaşımında, yoksulluğun nedenleri ve yoksulluktan kurtulabilmenin çareleri uzmanlar tarafından normatif olarak ortaya koyulur.²⁰

Bu yaklaşımda yoksulluk; kalori miktarı, gelir harcamaları, tüketim harcamaları gibi somut ölçütlere dayanır. Yoksulluğu belirlemede bireyin kendi insiyatifi ve düşünceleri yer almaz; çünkü Townsend ve Sen'e göre birey her zaman kendisi adına en mükemmel olanı istemeyebilir. Bu sebepten dolayı kişi ve hane halklarının yaşamlarını devam ettirebilmek için ihtiyaç duyulan gereksinimler uzman ve işin ehli olanlar tarafından belirlenmelidir.²¹

Objektif yoksulluk, nesnel yoksulluk ya da refah yaklaşımı ile aynı manada kullanılır. Bu yaklaşımda yoksulluk sınırı toplumdaki yoksul olan yada yoksul

---

¹⁸Mesut Çakır ve Aldemir Şansel, "Yoksulluğun Küresel Boyutları", **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:9, 2015, s. 177.

¹⁹Alpaslan Başaran ve Murat Çetinkaya, " Türkiye'de Sübjektif Yoksulluk Profili: 2003- 2008", **Sosyo Ekonomi**, Cilt:19, Sayı: 19, 2013, s. 248.

²⁰Coşkun Can Aktan ve İstiklal Yaşar Vural, "Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramalar ve Ölçüm Yöntemleri", **Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları**, 2002, s. 6.

²¹Zeynep Kaya, "Türkiye'de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması", **İktisadi Araştırmalar Vakfı**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi,2012, İstanbul.

olmayan bireylerin yorum ve fikirleri haricinde bilimsel olarak belirlenmiş gereksinimlere göre belirlenir.²²

1.2.5.Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Kentsel yoksulluk; kente özgü özellikler gösteren yoksulluk olarak tanımlanmaktadır.. Kentsel yoksulluk, yaşamı devam ettirmek için gerekli olan kalori ihtiyacının aynı olsa bile şehirlerdeki yaşam alışkanlıklarının ve standartlarının farklı olması sebebiyle ile, kırsal yoksulluktan farklıdır. Yaşanan şehrin sunduğu hak ve olanaklardan o şehirde yaşayan kişilerin ne ölçüde yararlandığı kent yoksulluğu düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, sosyal olanaklardan yararlanma gibi temel gereksinimlerin karşılanamaması kentsel yoksulluğu beslemektedir. Kentte yaşamakla beraber kentteki imkanlardan yararlanamayan birey kent yoksulu olarak ifade edilir.²³

Kırsal alanda yaşanan yoksulluk tarım ve hayvancılık kaynaklı, kent yoksulluğu ise sanayi ve hizmet sektörü kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Kırsal yerleşim yerlerinin kentler kadar önemsenmemesi kırsal yoksulluğu daha da arttırmaktadır. Kentleşmenin ön planda tutulması ve kırsal alanların ihmal edilmesi kırsal alanda yaşayan kişilerin kentlere göç etmesine sebebiyet vererek kentteki istihdam ve yaşam alanlarının daha da daralmasına neden olmuştur. Böylece hem kırsal hem de kentsel yoksulluk artmıştır.²⁴

1.2. 6. İnsani Yoksulluk

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) yoksulluk ve yoksulluğun ölçülmesi yaklaşımlarını genişleterek yoksulluk kavramına katkıda bulunmuştur. UNDP' nin 1997 İnsani Gelişme Raporu ile ilk defa ' İnsani Yoksulluk' kavramı dile getirilmiştir. Yayınlanan bu raporda; insani gelişme kavramını, kişi başı gelir hesaplarının ötesine giderek insan kaynaklarının gelişimini, insana yakışır özgürlük,

---

²²Sümer İncedal, "Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları." **Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi**, 2003, Ankara.

²³Esra Banu Sipahi, "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk", **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2006, s. 176, 177.

²⁴ Kömürcü, **a. g. e.** , s.10.

kişilik gibi unsurları ve insanın temel gereksinimlerine ulaşma düzeyini bir arada değerlendirmekte ve böylece kalkınma içindeki insanın rolünü ele almaya çalışmaktadır. Bu kapsamda uzun sağlıklı bir yaşam, bilgi edinme, tatminkar bir yaşam sürmeyi sağlayacak kaynaklara ulaşabilmek gibi 3 temel esas alınır. Bu üç temel belirleyicinin yanında siyasi özgürlük, garanti edilmiş insan hakları, kişisel saygınlık kriterleri de vardır. Kişisel gelirin yanında kredi olanaklarına, kamu mallarına, verimli üretim araçlarına erişim, insanların kaynaklarına erişim düzeyleri insani gelişmişlik düzeyinin hesaplanmasına katkıda bulunur. Görüldüğü gibi Birleşmiş Milletler insani gelişmeyi ekonomik ölçütlere ilave olarak sağlık, eğitim gibi ekonomik olmayan göstergeler katarak ölçmektedir. Bu da iki ülkenin ekonomik göstergeleri birbirine yakın olsa bile insani gelişmişlik düzeyinin farklı olabileceği anlamına gelmektedir.²⁵

1.2. 7. Birincil ve İkincil Yoksulluk

Yoksulluk olgusu ile ilgili birincil ve ikincil yoksulluk kavramlarını literatürde Rowntree kullanmıştır. Birincil yoksulluk kavramı; mutlak yoksullukta ifade edilen, ailelerin toplam kazançlarının fiziksel varlığını sürdürülmesi için gerekli olan temel ihtiyaçların karşılanmasına yetecek gelirin elde edilememesi durumudur.²⁶

İkincil yoksulluk ile anlatılmak istenen ise ailelerin toplam kazançlarının fiziksel yeterliliği sürdürmek için yeterli olup temel ihtiyaçlar dışındaki ihtiyaçlar için gerekli olan harcama miktarının yetersiz olmasıdır. Birincil yoksulluk asgari standartların altında olmayı ifade ederken ikincil yoksulluk, daha çok gerekli olan harcamayı yapabilecek kadar geliri elde edilememesi.²⁷

1.2. 8. Olağanüstü Yoksulluk

Mutlak yoksulluk tanımında kabul edilen gerekli minimum günlük kalori miktarının sadece %80'ini karşılayabilenler ultra yoksul olarak tanımlanmaktadır. BM mutlak yoksulluk sınırını 1 dolar olarak belirlediğine göre; günlük 0.80 dolar

---

²⁵ Yıldırım ve Arpacıoğlu, a. g. e. ,s. 63, 64.

²⁶ John Walsh, **Encyclopedia of World Poverty**, (Ed: Mehmet Odekon),USA, Sage Publications, 2006, s. 868.

²⁷ Erdem, a. g. e. , s. 321.

altında harcama yapabilen birey ve hane halkları olağanüstü yoksul tanımı çerçevesine girer.²⁸

Bu kapsamdaki bireylerin yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilme durumlarının ne kadar zor olduğu belirtilen rakamlardan anlaşılmaktadır.

1.2. 9. Kronik Yoksulluk

Kronik yoksulluk tanımı olağanüstü yoksulluk kavramına zaman boyutu ilave edilerek açıklanan yoksulluk türüdür.

BM'in belirlediği olağanüstü yoksul kişi ve hanehalklarının bu yoksulluk durumlarının 5 yıldan daha fazla sürmesi halinde durumlarında bir iyileşme olması mümkün değildir ve artık kronik yoksulluktan söz edilir.²⁹

Kronik yoksulluk, yalnızca iktisadi ve maddi imkanlardan mahrum olmanın yanında, bu mahrumiyetin kesintisiz, oldukça ağır bir şekilde hissedilen ve gelecek kuşaklara aktarılan yoksulluk olarak tanımlanır. Kronik yoksullar için yoksulluk, sadece yetersiz kazanç elde etmek anlamı taşımamaktadır; bununla beraber açlık, kötü beslenme düzeyi, sağlıklı içme suyuna erişememe, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimden yoksun olma, ayrımcılık ve istismar anlamına da gelmektedir. Bu durumda, kronik yoksulluk temel insani gereksinimlerden yoksun olma durumuna karşılık gelmektedir. Kronik yoksulluk bir insanın normal şartlarda yaşamını devam ettirmek için kullanacağı tüm gereksinimlerden mahrum olma durumudur.

Kronik yoksulluğun geçici yoksullukla arasındaki en vurucu fark; geçici yoksullukta kişilerin yoksullukla mücadele etme ve yoksulluğu bertaraf etme ihtimalleri varken; kronik yoksul kişilerin böyle bir ihtimale hemen hemen hiç sahip olamamalarıdır. Kronik yoksulluk içerisinde olan bireylerin yoksulluk durumları çok uzun süre, belki de hayatları boyunca değişmemektedir. Dolayısıyla bu yaklaşımda

---

²⁸Bahar Doğan ve Mehmet Kaya, “ Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 45, 2013 s. 148.

²⁹A. e. ,s. 148.

yoksul bireylerin birçoğu yoksul doğup yoksul olarak ölmekte, hatta ve hatta yoksulluklarını çocuklarına aktarmaktadırlar.³⁰

Kronik yoksul tanımına tabi olan kişiler sürekli, kesintisiz bir zaman dilimi içinde yoksul olarak yaşarlar; denilebilir ki ömür boyu yoksullukla iç içedirler, yoksullukla baş edebilme gibi bir eylem ortaya koymaları genellikle mümkün olmamaktadır. Bu nedenle kronik yoksulluk fikrine göre; yoksul insanlar tüm yaşamlarını yoksulluk ve yoksunluk içinde idame ettirirler, ve yoksulluğu gelecek nesillerine de aktarırlar.³¹

1.2. 10. Döngüsel (Geçici) Yoksulluk

Döngüsel yoksulluk, bir diğer söylemiyle geçici yoksulluk, isminden de anlaşıldığı üzere bireylerin konjonktürel şartlara bağlı olarak maruz kaldıkları yoksulluğu ifade eden bir yoksulluk kapsamıdır. Döngüsel yoksulluğun ortaya çıkmasına sebep olan 27 farklı etken vardır; iktisadi dalgalanmalar, tabii afetler, işsizlik, yüksek seyreden fiyat artışları, konjonktürel işsizlik, dış kaynaklı şoklar bu etkenlerin bazılarıdır. Bu yoksulluk türü ile daha çok ortalama yaşam standardı üstünde yaşayan kişiler karşı karşıya kalmaktadır. Bu yoksulluk türü bireyin hayat boyu katlanmak zorunda olduğu bir durum değildir, dış faktörlerden kaynaklanan belli bir zaman dilimine ait bir kavramdır.³²

1.2. 11. Yeni Yoksulluk

Yoksulluk kapitalizm ile birlikte, ekonomik ve sosyal gelişmeler ve neo-liberal uygulamalar neticesinde içeriği farklı bir bakış açısı tarafından yorumlanarak farklı tanımlamalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Kişinin yaşadığı sosyal grup tarafından yapılan tüketim miktarını yakalayamayan kişi yoksul olarak tanımlanmıştır.

---

³⁰Hasan Ejder Temiz, "Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri", **Çalışma ve Toplum**, 2008/2, s. 63.

³¹Berna Şafak Zülfiyar, "Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği", **Hacettepe Üniversitesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, Ankara.

³²Sümer İncedal, "Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları." **Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi**, 2013, Ankara.

Yeni yoksulluk kentsel, sınıf-altı gibi, farklı kelimelerle ifade edilebilse de bilinen standart mutlak yoksulluğun odaklandığı noktadan daha farklı bir noktaya odaklanmaktadır. Yeni yoksulluğu tanımlayan söylemler üzerinde net bir mütabakat yoktur. Ülkeden ülkeye bazı ufak söylem ve anlam farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Mesela Fransa’da yeni yoksulluk “dışlanma” kelimesiyle eş değerken, Amerikan ve İngilizler tarafından “sınıfaltı” gruplar yeni yoksul olarak tanımlanır.³³

Yeni yoksulluk kavramı ilk olarak Fassin tarafından geliştirilmiştir. “Yeni yoksulluk” yaklaşımı ile benzer niteliklere sahip bir diğer yoksulluk ise “yoksulluk kültürü” olgusudur. Bu yaklaşıma göre, yoksul olmak insanların yoksulluğu kabullenişlerinden kaynaklanan bir durumdur, çünkü kişiler bir iş sahibi olmayı kabul etmeyerek yoksul olarak yaşamayı seçmektedirler, buna sebep olan olgu ise yoksulluk kültürüdür. Yoksulluk kültürü bireylerin yoksullukla mücadele etmelerinin önündeki en büyük settir.³⁴

1.2. YOKSULLUK ÖLÇÜTLERİ

Yoksulluğun sınırlarını belirleyebilmek, yoksulluğu ölçebilmek ve yoksullukla mücadele politikaları geliştirebilmek için bazı göstergeler geliştirilmiştir. Yoksulluğun ölçülmesinde pek çok ölçüt kullanılmakla beraber bunlar iki başlık altında sıralanabilirler;

Gelir yoksulluğunun ölçülmesi; Kafa Sayısı Oranı, Yoksulluk Açığı Endeksi, Yoksulluk Açığının Karesi, FGT(FosterGreerThorbecke)Endeksi ve Sen Endeksi olarak beş farklı şekilde hesaplanır. En sık başvurulan, gelir ve harcamaya dayalı yetersizlik yöntemidir.

İnsani yoksulluğun ölçülmesi; gelir ve tüketim harcamalarına ilişkin verilerin, başta eğitim ve sağlık olmak üzere diğer sosyo -ekonomik göstergelerle birlikte kullanılarak birleşik göstergeler oluşturulur.³⁵

---

³³Mehmet Karakaş, “Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2010, s. 7, 8.

³⁴Mahmut Bilen ve M. Kemal Aydın, **Yoksulluk Sorunu Üzerine**, https://www.researchgate.net/publication/290096432_Yoksulluk_Sorunu_Uzerine, 01 Haziran 18.

³⁵Doğan, a. g. e. , s. 13- 18.

1.2. 1. Gelir Yoksulluğunun Ölçülmesi

Gelir yoksulluğunun ölçülmesi; kafa sayısı oranı, yoksulluk açığı endeksi, yoksulluk açığının karesi, Foster, Greer ve Thorbecke (FGT) Endeksi, Sen endeksi hesaplamalarıyla yapılır.

1.2. 1. 1. Kafa Sayısı Oranı (Yoksulluk Oranı)

Yoksulluk ölçümlerinde genel olarak en çok kullanılan endekslerden bir tanesi kafa sayısı oranı endeksidir, diğer bir adıyla yoksulluk endeksidir. Kafa sayısı oranı, yoksulluk sınırının altındaki toplam kişi sayısının ülke nüfusuna oranını gösterir.

H = Kafa sayısı yoksulluk oranı,

N = Toplam nüfus,

Q = Yoksulluk sınırı altındaki toplam nüfus, olmak üzere;

$H = Q/N$, olarak kafa sayısı oranını hesaplamak mümkündür.

Kafa Sayısı Yoksulluk Oranı ile, yoksulluk seviyesi ve toplumsal gruplar ve katmanlar arasındaki yoksulluk seviyeleri ile ilgili fikir edinmek mümkün değildir. Bununla beraber, yoksulluk sınırından daha az gelire yaşayan birey ve hane halklarının kazançlarındaki eksilmelere ve aktarılan yardımlara karşı duyarlı bir ölçüm değildir. Bu ölçüm, yoksulluk sınırının altında yaşayan birey ve hane halklarının oranında oluşan değişimlerin takip edilmesinde kullanılabilir. Bunun sonucunda elde edilen bu bilgi yoksullukla mücadele politikalarının işlevlerini yerine getirip getirmediğini görmek açısından fayda sağlar.³⁶

---

³⁶ Aktan ve Vural, “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Ankara: **Hak-İş Konfederasyonu Yayınları**, 2002, Ankara..

1.2. 1. 2. Yoksulluk Açığı Endeksi

Yoksulluk açığı endeksi, yoksulluğu kafa sayısı endeksine göre biraz daha derinlemesine inceler, gelir açığı kavramına dayanır. Ancak kafa sayısı oranı gibi yoksullar arasındaki gelir eşitsizliğini dikkate almaz ve yoksul kişilerin sayısal olarak ne kadar olduğu hakkında bilgi vermez.

Yoksulluk açığı endeksi yoksulluğun boyutunu öğrenebilmek ve yoksulluk oranının yoksulluk sınırına olan duyarlılığını azaltabilmek için yoksulların gelirlerinin yada tüketimlerinin yoksulluk sınırından uzaklığının ortalamasının yoksulluk sınırına oranı olarak tanımlanır.³⁷

Z = Yoksulluk sınırı,

I = Yoksulluk açığı endeksi,

Q_z = Yoksulluk sınırı altındaki nüfus,

Y_i = i 'ninci yoksulun geliri, olmak üzere;

Yoksulluk açığı yoksulluk sınırına bölünüp bütün yoksul kişileri içine alacak biçimde toplanarak ülke nüfus miktarına bölünerek bulunur.

Yoksulluk sınırı altında gelir sahibi olan bir kişinin gelirinin artması Yoksulluk Açığı Endeksinin azalmasına sebep olur. Fakat, yoksul bir bireyin gelirinin artmasıyla beraber yoksulluk sınırını aşması koşulunda geride kalan yoksul grubun gelir ortalaması düşerek gelir açığı oranının büyümesi söz konusu olur.

Yoksulluk açığı oranı yoksulluğun boyutunu ölçmek için kullanılır ve yoksulluk çizgisine duyarlılık azaltılmış olur. Yoksulluk oranının tersine, yoksulluk sınırı altında geliri olan bir bireyin gelirindeki artış yada azalış, başka koşulların değişmediği durumlarda, yoksulluk açığı oranında artış yada azalışa sebep olur. Bunun yanında, yoksulluk açığı oranı hesaplanırken bireylerin gelirinin yoksulluk sınırına olan mesafesi dikkate alındığı için yoksulluk sınırındaki değişimler oranda

---

³⁷ Fikret Şenses, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2003, s. 66.

önemsenecek değişimlere sebep olmayacaktır. Oran, yoksul insanların yoksulluk sınırında gelir elde etmeleri için ihtiyaçları olan transfer miktarının ortaya çıkmasında da kullanılır. Bu miktarın bilinmesi yoksulluğu bertaraf etmek için gerekli olan parasal büyüklüğün de bilinmesi anlamına gelir.³⁸

1.2. 1. 3. Yoksulluk Açığının Karesi

Yoksulluk açığının karesi, yoksulluk açığı oranının yoksulluk sınırına oranlanarak karesinin alınmasıyla hesaplanan bir endekstir. Bu oran sayesinde geliri ile yoksulluk sınırı arasında çok fark olan kişilerin görölmesi mümkündür. Bu sebeple, bu ölçüm ile yoksulluk derinliği görülebilir ve hem yoksul kişilerin gelirinin yoksulluk sınırına olan uzaklığı hem de yoksul kişi ve gruplar içindeki eşıtsizlik hakkında bilgi edinilmesine imkan sağlar. Ancak tek başına yorumlanması güç olduğu için çok yaygın olarak kullanılan bir yöntem değildir.³⁹

1.2. 1. 4. Foster, Greer ve Thorbecke (FGT) Endeksi

Yoksulluk ölçüm usulleri içerisindeki en detaylı usullerden bir tanesi FGT endeksi yöntemidir. FGT eşıtliği yoksulluk oranı, yoksulluk açığı oranı ve yoksulluk açığı karesi oranını içinde barındırır.

$$P\alpha = \sum_{i=1}^N N y_i (z - y_i)^{\alpha} z^{-\alpha}$$

$P\alpha$ = FGT endeksi,

Z = Yoksulluk sınırı,

Y_i = i ' ninci bireyin geliri,

N_y = Geliri yoksulluk sınırı altında kalan nüfus,

N = Toplam nüfus,

α = Yoksulluk tepki parametresi.

---

³⁸ Gülbahar Gedikoğlu, "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele: Biga Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s. 12.

³⁹ Doğan, a. g. e, s. 16.

Yoksulluk parametresi, endeksin yoksulluğa karşı hassaslığını temsil eder.⁴⁰

FGT, yoksulluğun, yoksullar içinde alt gruplar arasındaki yoksulluk seviyelerinden hangi derecede etkilendiğini ortaya koymak amacıyla ortaya çıkmış bir endektir. Herhangi bir bireyin gelir açığının ölçümünün sadece yoksulluk sınırına ve o bireyin kazancıyla ilişkili olarak hesaplanması gerektiğini savunur. Bu sebeple bu endeks ölçümü dağılıma duyarlıdır. Bu endeks hesaplanırken, yoksul kitle farklı etnik, bölgesel veya sosyoekonomik gruplara ayrılmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk oranları bu gruplara göre ayrı ayrı hesaplanmaktadır.⁴¹

1.2. 1. 5. Sen Endeksi

Yoksulluk derinliğini daha iyi ortaya koyan ve yoksulluk ölçümü hesabına yoksul kişilerin kendi içindeki gelir dağılımının nasıl olduğunu da katan endektir.⁴²

Kafa sayım oranı ve yoksulluk açığı oranlarının zayıf yanlarından dolayı yoksulluk açığını ve yoksul kişiler arasındaki gelir dağılımı da göz önünde bulundurularak Sen endeksi geliştirilmiştir. Yoksul hane halkının gelirindeki değişimlerin yoksulluk endeksinde meydana getirdiği değişimi ortaya çıkarması bakımından Sen endeksi önemli bir endektir.⁴³

Sen Endeksi, Kafa Sayısı Oranı, Gelir Açığı Oranı ve Gini Katsayısının bir araya getirilmesiyle hesaplanan ve yoksul kişilerin sayısını, yoksulluk derinliğini ve yoksul gruplar içindeki gelir eşitsizliğini de dikkate alan bir endektir.

H= Kafa Sayısı Oranını,

I= Gelir Açığı Oranını,

Gp= Yoksullar arasındaki gelir dağılımı ölçütünü (Gini katsayısı), olmak üzere;

⁴⁰ Gedikoğlu, a. g. e. , s. 14.

⁴¹ Tuğba Türk, " 2000 Sonrası Türkiye' de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi**, Isparta, 2014.

⁴² Yoksulluk Tanımları ve Endeksleri, <https://ekonomihukuk.com/buyume-kalkinma/yoksulluk-tanimlari-ve-endeksleri/>, 03.06.2018.

⁴³Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi ve Ölçüm yöntemleri, http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/50975/48047/gelir_da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%C4%B1_b%C3%B6l%C3%BCm10.docx, 03.06.02018.

$S = H I + H (1 - I) G_p$ olarak hesaplanır.

Herhangi yoksul bir kişinin gelirinde bir düşüş olması yoksulluk ölçütünün yükselmesine sebep olur. Diğer bir deyişle, yoksul kişilerin mevcut şartlarında oluşan negatif bir durum yoksulluk oranını yükseltir. Bununla beraber varlıklı bir kesimden yoksulluk sınırı içinde bulunan bir kesime bir yardım gelirse yoksulluk ölçütü azalır.⁴⁴

Gini katsayısı 1'e eşit ise yoksul kişiler arasında tam eşitsizlik vardır ve bu durumda Sen endeksi yoksulluk oranına eşittir. Aksi durumda, Gini katsayısının 0 olduğunda, yoksullar arasında tam eşitlik vardır ve Sen endeksi yoksulluk açığı oranına eşit olur.⁴⁵

1.2. 2. İnsani Yoksulluğun Ölçülmesi

Parasal ölçütlere ilave olarak, kalkınma kriterleri için de kullanılan beşeri sermaye unsurları olarak bilinen eğitim, sağlık gibi sosyoekonomik ölçütler kullanılarak hesaplanan birleşik bir ölçümdür. Maddi olarak ölçümlenebilen göstergelerle birlikte bu göstergelerin dışında kalan göstergeleri bünyesinde barındıran birleşik bir göstergedir. Yoksulluğun parasal olmayan ölçümlerini de içerir. UNDP(United Nations Development Program) tarafından geliştirilen İnsani Gelişme Endeksi (İGE) ve İnsani Yoksulluk Endeksi (İYE), UNDP tarafından geliştirilmiş olan endeksler oldukça geniş kullanım alanlarına sahiptirler, yaygın olarak kullanılırlar.

İGE(İnsani Gelişme Endeksi); uzun ve sağlıklı yaşam, doğumda yaşam beklentisi göstergesi ile; bilgiye erişim, ortalama yetişkin eğitim süresi ve okullaşma oranı göstergeleri ile; makul bir yaşam standardı ise kişi başına GSYİH verisi kullanılarak ölçülmektedir.⁴⁶

İGE, sağlığı, eğitimi ve refahı aktarmak adına gelirin üstüne çıkararak yol gösterici bir ölçüm olarak ortaya çıkmıştır. İGE iktisadi, toplumsal, siyasal özgürlük,

⁴⁴ Aktan ve Vural, **a. g. e.** , s. 29, 30.

⁴⁵ Doğan, **a. g. e.** , s. 18.

⁴⁶ Doğan, **a. g. e.** , s. 18.

şiddet karşı çıkma ve güven içinde yaşayabilme gibi insan yakışır değerleri kapsar. İGE, parasal ve iktisadi göstergelerden ziyade insanların yaşam standartları olgusuna vurgu yapmaktadır. Özetle, İGE ülkeler arası sosyoekonomik kalkınmışlık seviyelerini kıyaslamak üzere geliştirilmiştir.⁴⁷

İYE(İnsani Yoksulluk Endeksi)ölçümlerinde ise;

Doğumda yaşam beklentisi 40 yaşından daha az olanların oranı,

Okuma yazma bilmeyen yetişkin oranı,

Sağlık hizmetlerinden yararlanamayanların oranı,

Sağlıklı suya erişemeyenlerin oranı,

Beş yaş altında yaşlılarına göre daha zayıf olan çocukların oranı, kullanılır.

İYE yoksulluğun miktarını tespit etmeye yönelik bulgular ortaya çıkarmaya çalışır.⁴⁸

İnsani yoksulluk endeksinde de insani gelişme endeksindeki insan yaşamının üç temel ögesi yer alır, ancak insani gelişmişlik endeksinden farklı olarak bu öğelerin yoksunluğunu dikkate alır.⁴⁹

1.3. DÜNYADAKİ YOKSULLUK DURUMU

Son dönemde hızla artarak devam eden teknolojinin ve ekonominin gelişmesine rağmen, yoksulluk günümüzde dünyanın yüz yüze geldiği öncelikle çözüm üretilmesi gereken problemlerden bir tanesidir. Maalesef var olan gerçek şu ki, dünya nüfusu içindeki zenginlerin zenginlikleri artarken, yoksul nüfusun da yoksulluk derecesi artmaktadır. Oldukça anlaşılabilir kolay bir matematiksel söylemle, dünya nüfusunun en zengin %1'lik kesiminin sahip olduğu

---

⁴⁷Ebül M. Doğan ve Halim Tatlı, "İnsani Gelişme ve Yoksulluk Bağlamında Türkiye'nin Dünyadaki Yeri", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 28, Sayı: 1, 2014, s. 102.

⁴⁸ Doğan, a. g. e. , s. 19.

⁴⁹ Ayhan Aytaç ve Mustafa Habipler, **Dünya'da ve Türkiye'de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele**, 2. Baskı, İstanbul, Kriter Yayın Evi, 2011, s. 25.

gelirinsadece%1'lik kısmı nüfusun ultra yoksul kesime aktarılsa aşırı yoksul insan kalmayacaktır.⁵⁰

İngiliz yardım kuruluşu Oxfam, uluslararası gelir eşitsizliğinin 2017'de ivme kazandığını belirterek, ortaya çıkan yaratılan küresel servetin % 82'lik kısmının en zengin yüzde 1'lik kesim tarafına aktarıldığını açıkladı. Bu durumda dünya nüfusunun geriye kalan % 99'luk kesimin ise dünya servetinin %18'lik bölümünü paylaştığını görüyoruz.

Oxfam 2017 yılı başlarında hazırladığı raporda küresel servetin % 50sinin 8 kişi tarafından paylaşıldığını aktarmıştı.Oxfam2018 yılında 42 kişinin toplam servetin yarısının sahibi olduğunu belirterek, 2017 yılındaki 8 sayısını 62 olarak düzeltmiştir. Bu bilgilere ek olarak 2.043 kişi dolar milyarderı sıfatına sahip olduğunu da belirtmiştir.⁵¹

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Dünya Bankası'nın birlikte hazırladıkları 2016 yılına ait raporda verilen bilgilere göre dünya üzerinde toplam 385 milyon çocuk aşırı yoksul olarak yaşamını sürdürüyor. Aşırı yoksullukla karşı karşıya kalan çocuk sayısı yetişkin yoksul sayısının iki katına tekabül etmektedir.

UNICEF İcra Direktörü Anthony Lake raporla ilgili değerlendirmesinde; yoksulluğun en çok küçük yaştaki çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkilediğini, bu durumun sadece çocukların geleceği için değil tüm toplumun geleceği için sorun teşkil ettiğini belirtti.

“Aşırı Yoksulluğa Son Verme: Çocuklar Üzerine Bir Araştırma” başlıklı raporda 2013'de az gelişmiş ülke çocuklarının % 19,5'inin, başka bir ifade ile 385 milyon çocuğun günlük geliri yaklaşık 1,90 ABD Dolar olan (yaklaşık 6 TL) veya 1,9 dolardan daha az gelir ile hayatını devam ettirmeye çalışan hane halklarının

---

⁵⁰ Erem Sarıkoca ve Yılmaz Daşlı, “Yoksulluğun Dünyadaki ve Türkiye'deki Seyri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 43, Nisan 2016, s. 1300.

⁵¹**Dünyanın En Zengin Yüzde 1'lik Kesimi Küresel Servetin %82'sine Sahip**, (çevrimiçi)<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42770005>, (04.06.2018).

çocukları olduğu belirtilmiştir. Hayatını aşırı yoksul olarak devam ettiren yetişkin bireylerin oranı ise % 9,2 kadardır.

Dünya Bankası' nın yayınladığı, dünyadaki eşitsizlikleri konu “Yoksulluk ve Refahın Paylaşımı 2016: Eşitsizliklere Karşı Durmak” isimli rapordaki veriler incelendiğinde; 767 milyon insan aşırı yoksul olarak yaşamaktadır ve rakamın yarısını 18 yaşın altındaki gençler oluşturmaktadır. Raporda, Sahraaltı Afrika'daki çocukların yüzde 50'sinden fazlasının, Güney Asya'daki çocukların ise yüzde 36'sının aşırı yoksulluk içinde yaşamak zorunda kaldığı aktarılıyor. Aşırı yoksulluk içinde yaşayan her beş çocuktan dördünün ise kırsal kesimde yaşadığı anlaşılıyor.⁵²

Yoksulluk denince akla ilk gelen Afrika'da 1990 yılında 287,6 milyon insan açlık sınırı altında yaşarken, bu sayı 2015 yılında 347,1 milyona ulaşmıştır.⁵³

Dünya'da var olan yoksullukla birlikte, ülkeler ve bölgeler arasındaki gelir eşitsizliği de hızla artmaya devam etmektedir. Yoksul ülkelerin büyüme hızı zengin ülkelerin büyüme hızına kıyasla daha yavaş olması sebebiyle aradaki uçurum her geçen gün artmaktadır. Nüfusun dörtte birini oluşturan sanayileşmiş ülkeler, dünya gelirinin % 85'ine sahiptirler.

Günde 100 bin insan açlık ve yan etkilerinden ölmektedir. Sadece 2000 yılında 36 milyon kişi bu nedenle yaşamını yitirmekte, her 6 dakikada bir, gerekli A vitamini alamadığı için bir insan kör olmakta, 6,2 milyar insandan 826 milyonu sürekli yetersiz beslenerek ve kronik açlık çekmektedir. 1 milyar insan temiz suya ulaşamamakta, 2,4 milyar kişi yeterli sağlık koşullarından yoksun kalmaktadır. Yılda 4 milyon insan ishalden ölürken, 1,1 milyon Afrikalı çocuk HIV virüsü taşımaktadır. Avrupa ile Afrika kıtaları arasında ortalama insan ömrü bakımından tam 25 sene fark vardır. ABD ve AB ülkelerinde 1 yılda sadece parfümler için harcanan toplam parayla tüm dünya nüfusunun açlık sorununun çözülebileceği söylenmektedir. Tüm bu dünya gerçeklerine bakıldığında eşitsizlik sorunun ne kadar önemli boyutlarda

---

⁵²UNICEF ve Dünya Bankası: **Dünya genelinde yaklaşık 385 milyon çocuk aşırı yoksulluk içinde yaşıyor**, <http://www.un.org.tr/unicef-ve-dunya-bankasi-dunya-genelinde-yaklasik-385-milyon-cocuk-asiri-yoksulluk-icinde-yasiyor/>, (04.06.2018).

⁵³ Emin, a. g. e. , s. 4.

olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁴Zengin kesimin harcamaları ve yoksul insanların gereksinimlerini karşılaştırmak adına Tablo 1 incelendiğinde dünya gelirin yoksulluğu ortadan kaldırılabilecek kaynaklara sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1’ deki verilerde de görüldüğü gibi dünya genelindeki yoksul insanların temel gereksinimlerini karşılamak üzere 80 milyon dolar kaynağa ihtiyaç vardır. Bu tutar Avrupa’ da alkollü içeceklere yapılan harcamadan 25 milyon dolar daha az, ya da uyuşturucu için yapılan harcamanın beşte biri kadar, yahut da kozmetik, dondurma ve sigara harcamalarına denk gelen bir tutardır. Öyleyse yoksulluk baş edilebilir ve önlenebilir bir sorunken, asıl mesele buna duyarlı olup olunmadığıdır

Tablo 1: Temel İnsani İhtiyaçlar ve Gelişmiş Ülkelerin İhtiyaç Dışı Harcama Miktarları (2000 yılı)

Dünya Genelinde Temel İnsani İhtiyaçların Karşılanması İçin Gereken Tutar (Milyon Dolar)	Temel Eğitim İçin	6
	Sağlıklı İçme Suyu ve Kanalizasyon Altyapısı için	9
	Kadınların Sağlıklı Doğum Yapabilmesi için	12
	Temel Sağlık Hizmetleri için	13
	Temel Sosyal Hizmetlerin Karşılanması için	40
	Toplam	80
Dünya Genelinde Temel İnsani İhtiyaçlar Dışında Yapılan Çeşitli Harcamalar (Milyon Dolar)	ABD ve Avrupa’da Kozmetik Ürünleri 1 Yılda Yapılan Harcama	20
	Avrupa’da 1 Yılda Dondurma İçin Yapılan Harcama	11
	ABD ve Avrupa’da Evde Beslenen Kedi-Köpek 1 Yılda Yapılan Harcama	17
	ABD’de 1 Yılda Sigara İçin Yapılan Harcama	50
	Avrupa’da 1 Yılda Alkollü İçecekler İçin Yapılan Harcama	105
	Tüm Dünyada Uyuşturucu İçin Yapılan Harcama	400
	Tüm Dünyada Askeri Amaçlı Olarak Yapılan Harcama	780

Kaynak: Aktan ve Vural, “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, **Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002, s. 39.**

⁵⁴ Arpacıoğlu ve Yıldırım, a. g. e. ,s. 65.

Zengin ülkelerde 100 çocuk içinde 1'den az oranda çocuk beş yaşına ulaşmamaktadır. Yoksul ülkelerde ise, 100 çocuk içinde 5'den fazla oranda çocuk beş yaşına ulaşmamaktadır. Zengin ülkelerde beş yaş altı çocuk nüfusunun yüzde beşi yetersiz beslenme ile karşı karşıyadır, fakir ülkelerde ise bu oran yüzde ellinin üstündedir. Dünyadaki dağılımın eşitsizliği ülkelerin gelirleri kıyaslandığında da ortaya çıkmaktadır. En zengin 20 ülkenin ortalama geliri en fakir 20 ülkenin ortalama gelirinin 37 katıdır, bu fark son 40 yıl içinde bu kadar açılmıştır.⁵⁵

Tablolardaki sayısal veriler üzerinden gidilirse; öncelikle 1990 yılından 2015 yılına kadar dünyadaki yoksulluğun oransal ve sayısal olarak azaldığı söylenebilir. Ancak yıllar itibariyle azalma trendi görülse de; dünya genelinde hala 702,1 milyon insanın varlığı oldukça kaygı verici ve vahim bir durumdur.

Aşağıdaki tabloda Dünya Bankasından elde edilmiş açlık sınırı altında yaşayan nüfusun belirli bölgelere göre oran ve sayıları verilmiştir.

Tablo 2: Bölgelere Göre Günde 1,9 Dolardan Az Geliri Olan Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı(%)

Bölgeler	Yıllar								
	1990	1996	1999	2002	2005	2008	2010	2012	2015
Doğu Asya & Pasifik	60.6	39.6	37.5	29.2	18.6	15	11.2	7.2	2.3
Avrupa & Merkezi Asya	1.9	7	7.8	6.2	5.5	3.1	2.8	2.1	1.5
Latin Amerika & Karayipler	15.5	14.1	13.9	13.2	9.9	7.1	6.5	5.6	5.6
Ortadoğu & Kuzey Afrika	6	6.1	4.2	-	3.3	2.7	-	-	4.2
Güney Asya	50.7	42.9	-	40.8	35	32.1	27.2	18.8	-
Sahra Altı Afrika	56.8	58.5	58	57.1	50.5	47.8	46.1	42.7	41
Dünya	36.9	29.8	29.1	26.3	20.9	18.7	16.3	12.7	9.9

Kaynak: WorldBank,

https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?end=2017&most_recent_year_desc=true&start=1977&view=chart, 09, Haziran, 2019

⁵⁵ Taş ve Selami, a. g. e. ,s. 427.

Tablo 3: Bölgelere Göre Günde 1.9 Dolardan Daha Az Geliri Olan Nüfus(milyon)

Bölgeler	Yıllar								
	1990	1996	1999	2002	2005	2008	2010	2012	2015
Doğu Asya & Pasifik	995.5	704.5	689.4	552.7	361.2	296.9	225.7	142.2	82.6
Avrupa & Merkezi Asya	8.8	32.8	36.8	29.2	25.7	14.6	13.2	10.1	4.4
Latin Amerika & Karayipler	68	69	71.1	70.5	55.1	41.1	38.1	33.7	29.7
Ortadoğu & Kuzey Afrika	13.5	15.7	11.3	-	10.1	8.6	-	-	-
Güney Asya	574.9	550.3	-	583	523.9	501.5	437.2	309.2	231.3
Sahra Altı Afrika	287.6	349.3	374.6	399	381.7	391.5	398.3	388.8	347.1
Dünya	1948.4	1721.2	1751.5	1645.1	1357.1	1253.1	1119.8	896.7	702.1

Kaynak: WorldBank,

https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?end=2017&most_recent_year_desc=true&start=1977&view=chart, 09, Haziran, 2019

Yoksulluktan en az etkilenen bölgenin Avrupa ve Merkezi Asya olduğu görülüyor. Buna karşın, Sahra Altı Afrika ve Güney Asya çok büyük bir yoksullukla karşı karşıya; hatta toplam yoksulluğun yarısından fazlasını içinde barındıran bölgeler olarak karşımıza çıkıyor.

Tablolarda dikkat çekici bir husus ise Doğu Asya ve Pasifik bölgesinin yoksullukla mücadelede oldukça önemli bir yol kat etmiş olmalarıdır. 1990 yılında bölgeler arası en yüksek yoksulluk oranına sahipken, 2015 yılında dördüncü sıraya kadar gerilemeyi başarmıştır.

İnsani Gelişmişlik Endeksi, doğumda yaşam beklentisi, yetişkin okur yazar oranı, ilk, orta ve yüksek okullaşma oranı ve kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla verilerini kullanarak oluşturulan yaşam beklentisi endeksi, eğitim endeksi ve gelir endeksinin hesaplamalarını içeren bir gösterge olarak ülkeler değerlendirildiğinde

dört gurup olarak ayrılıyorlar; çok yüksek düzey, yüksek düzey, orta düzey, düşük düzey.⁵⁶

Tablo 4:2013 Yılı İnsani Gelişmişlik Endeksine Göre Ülkelerin Sınıflandırılması

Çok Yüksek Düzey	Yüksek Düzey	Orta Düzey	Düşük Düzey
Norveç	Bahamas	Fiji	Kenya
Avustralya	Litvanya	Türkmenistan	Bengaldeş
Yeni Zelanda	Şili	Dominik Cumhuriyeti	Gana
ABD	Arjantin	Çin	Cameroon
İrlanda	Kuveyt	El Saldavor	Myanmar

Kaynak: Erem Sarıkoca ve Yılmaz Daşlı, “Yoksulluğun Dünya’ daki ve Türkiye’ deki Seyri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 43, 2016, s. 1304

Tablo 4’teki veriler incelendiğinde Tablo 2 ve 3 ile paralel sonuçlar verdiği görülmektedir.

Yoksulluğun çok yüksek olduğu bölge ülkelerinin insani gelişmişlik düzeyleri de çok düşük düzeylerde seyretmektedir. İnsani gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerin ise yoksulluktan payını en az alan bölge ülkeleri olduğu görülmektedir.

Ülkeler arasındaki yoksulluk, kişi başına düşen milli gelir üzerinden kıyaslanacak olursa; yoksul ülkeler ve zengin ülkeler arasındaki gelir uçurumu çok net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yoksul ve zengin ülkeler kişi başına düşen GSMH bağlamında karşılaştırıldıklarında oldukça vahim sonuçlar ortaya çıkmaktadır. En yoksul ülkenin 290 dolar kişi başı milli gelire sahipken, en zengin ülke olan Norveç’in 58500 dolarlık bir kişi başına düşen gelire sahip olduğu görülmektedir. En yoksul ve en zengin arasındaki fark 200 katı da aşmış durumdadır. Ayrıca en yoksul ülkeler kendi aralarında kıyaslandıklarında; ilk sıradaki ülke ile sonuncu sıradaki ülke arasındaki kişi başı gelirden yaklaşık üç kat fark olduğu görülmektedir. Yoksulluğun küresel boyutu, ülkeler arasındaki devasa eşitsizlik tüm açıklığıyla gözler önüne serilmiştir

⁵⁶Arpacıoğlu ve Yıldırım, **a. g. e.** ,s. 67.

Tablo 5: Kişi Başına Düşen GSMH(Gayri Safi Milli Hasıla)Düzeyine (dolar) göre En Zengin ve En Yoksul 10 Ülke

En Yoksul		En Zengin	
Malavi	830	Norveç	58500
Togo	820	Singapur	46940
Mozambik	770	ABD	46970
Sierra Leone	750	İsviçre	46460
Orta Afrika Cumhuriyeti	720	Hong Kong	43960
Nijer	680	Avusturya	37680
Eritrea	630	İrlanda	37350
Burundi	380	Danimarka	37280
Liberya	300	Kanada	36220
Kongo Dem. Cumhuriyeti	290	Finlandiya	35660

Kaynak: World Bank, World Development Report 2010.

Tüm bu verilerin ışığında, yoksulluk gerçeği dünya ülkelerinin yoksullukla mücadelede birlikte hareket etme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Birleşmiş Milletler aşırı yoksulluk ve diğer pek çok yoksulluk türleriyle mücadele edebilmek üzere “Bin Yıllık Kalkınma Planı” olarak adlandırılan bir çalışma yürütmüştür. En son sunulan rapor 2030 yılı hedeflerini içermektedir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 17 ana hedef ve 169 alt başlık ile geniş bir kapsama sahiptir⁵⁷.

17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi:

Hedef 1.Yoksullukla zaman ve mekandan bağımsız olarak, tüm yoksulluk bitene kadar mücadele etmek.

Hedef 2.Aç olan insanlara ulaşmak, güvenilir sağlıklı gıdaları ulaşılabilir kılmak ve tarımda sürekliliği sağlamak.

Hedef 3.Dünya üzerindeki tüm insanlar için sağlıklı bir ömür geçirebilecekleri ortam oluşturarak, insanların her yaşta refah içinde yaşamalarını sağlamak.

⁵⁷ Selin Nergis Özbakır, “Birleşmiş Milleler Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri ve 2030 Sürdürebilir Kalkınma Hedefleri”, **İzmir Ticaret Odası**, Temmuz 2016, s. 7- 17.

Hedef 4.Hiçbir bireyi dışlamayan, eşitlikçi nitelikli eğitim süreçlerini herkes için ulaşılabilir kılmak ve hayat boyu eğitim öğretim imkanını her bireye sunmak.

Hedef 5.Toplumdaki kadın erkek eşitsizliğini ortadan kaldırmak ve kız çocuklarına ve kadınlara atfedilen geleneksel rol algısını değiştirerek toplumda daha fazla katılımcı olmalarını sağlamak.

Hedef 6.Tüm insanların suya ve sağlıklı şartlara erişebilme hakkı olmalıdır, istikrarlı yönetim bir herkes için sağlanmalıdır.

Hedef 7.Herkes erişilebilir, sürdürülebilir, güvenli, çağdaş enerjiye ulaşma hakkına sahip olmalıdır, bu hak güvence altında olmalıdır.

Hedef 8.İstikrarlı, kesintisiz ve tüm kesimleri kapsayan iktisadi kalkınmanın sağlanması, tam kapasiteli çalışan üretim süreçleriyle beraber insana yakışır şartlarda istihdam oluşturmak.

Hedef 9.Kalıcı, sağlam altyapı hizmetleri sunmak, sürdürülebilir endüstrileşmeyi ve yeni bilimsel ve teknolojik icatların ortaya çıkması için teşvikler sunulmalıdır.

Hedef 10.Toplum içinde ve ülkeler arasındaki eşitsizliklerle mücadele ederek bu eşitsizlikleri ortadan kaldırmak.

Hedef 11.Şehirleri, kırsal alanları, tüm yerleşim yerlerini güvenle yaşanabilir hale getirmek.

.Hedef 12. Üretim ve tüketimde devamlılığı sağlamak.

Hedef 13.İklim değişikliği ile ortaya çıkan olumsuz sonuçlarla ve iklim değişikliği ile etkin mücadele yöntemleri geliştirmek.

Hedef 14.Denizler, deniz ürün ve kaynakları, okyanuslar uzun vadeli sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabileceği şekilde kullanılmalıdır.

Hedef 15. Karasal ekosistemleri muhafaza etmek, yenilemek ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak, ormanların sürdürülebilir kullanımına imkan sağlamak,

çölleşme ile mücadele etmek, toprakların verimlilik kaybını durdurmak ve canlı çeşitlilik kaybını durdurmak .

Hedef 16. Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve herkesi kucaklayan toplumları teşvik etmek, herkesin adalete erişimini sağlamak, her seviyede etkin, hesap verebilir ve kucaklayıcı kurumlar inşa etmek.

Hedef 17. Sürdürülebilir kalkınma için küresel işbirliği uygulama araçlarını kuvvetlendirmek ve küresel işbirliğini yeniden canlandırmak.

1.4. YOKSULLUKLA MÜCADELE

Yoksullukla mücadele politikaları iki ana başlık altında toplanmaktadır; doğrudan mücadele yöntemi, dolaylı müdahale yöntemidir.

1.4. 1. Doğrudan Mücadele Yöntemi

Bu yaklaşımda kamu; vergi, sosyal güvenlik, sosyal yardım, sağlık ve eğitim politikaları gibi temel araçlarla gelirin ikincil dağılımına etkin bir biçimde müdahil olmaktadır. Bu politik araçlarla birlikte, kamunun öncülük ettiği, özel olarak hazırlanmış yoksullukla mücadele programları da bu yaklaşımın temel enstrümanları arasında yer almaktadır⁵⁸.

En yaygın olarak sosyal koruma sistemleri aracılığı ile yoksul kesimlerin durum ve koşullarında iyileştirmeler yapılır, kaynak transferi sağlanır, yoksulların fırsatlara erişebilmesine imkan sağlayan teşvikler uygulanır.⁵⁹

1.4. 2. Dolaylı Mücadele Yöntemi

Dolaylı yaklaşım hızlı büyüme yoluyla yoksul kesimin gelirlerini ve hayat standartlarını arttırmayı ön plana çıkarmaktadır. Ülkelerin kişi başı GSYİH ile yoksulluğun boyutları arasında var olan güçlü doğrusal ilişki ekonomik büyümeyi yoksulluğun çözümünün bir parçası haline getirmektedir. Büyümenin hızlı olması

---

⁵⁸ Gündoğan, a. g. e. ,s. 51.

⁵⁹Ersin Kaya, “ Yoksullukla Mücadelede Avrupa’ nın ve Türkiye ‘nin Sosyal Yardım Modeli”, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009, s. 23.

durumunda bunun sadece hane halklarının parasal gelirlerini arttırmakla kalmayacağı, aynı zamanda, eğitim, sağlık ve altyapı olanaklarının da gelişmesini sağlayarak, yoksulluğun azaltılmasına dolaylı katkı sağlayacağı ve “insani yoksulluk” göstergelerini olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

Dolaylı mücadele yönteminde kalkınma ekonomisinin argümanları, beşeri sermaye faktörleri önemli bir yere sahiptir.

Dolaylı mücadele vasıtası ile yoksullukla kalıcı şekilde baş edebilecek politikalar uygulanır.

Genellikle bireylere hazır maddi olanaklar sunmaktan ziyade onlara yoksullukla baş edebilecekleri nitelikleri kazandırmak ön plana çıkmaktadır.

Bu politikaların ana eksenini insana yapılan yatırımlar oluşturur.⁶⁰

---

⁶⁰ Arpacioğlu ve Yıldırım, a. g. e. , s.72.

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMİN İKTİSADİ ANALİZİ

Eğitim kavramı, genel olarak, toplumsallaşma kavramıyla eş anlamlı olarak, toplumun bilgi, inanç, değer yargısı ile kültürel değerlerinin öğrenilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bir ülkede var olan eğitim sistemi, toplumun iktisadi, toplumsal ve siyasi şartlarına göre şekillenir. Eğitim sistemi, toplumun istek ve ihtiyaçlarına hitap eden nitelikte bireyler yetiştirmekle yükümlüdür. Diğer bir ifadeyle, eğitim bireysel ve toplumsal hayatı şekillendirmek, düzenlemek ve denetlemek amacıyla, bilinçli olarak, toplumsal norm ve edimlerin gelecek kuşaklara aktarılması fiilidir. Öğrenme ise; eğitim süreçlerine iştirak eden kişilerde meydana gelen tutum farklılığı, bilgi ve becerinin artması olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda eğitimin başarısı, süreci bitirenlerin öğrenme seviyelerine göre farklılık gösterir. Eğer, bireylerin bilgi, beceri ve tutumlarında istenilen yönde bir değişiklik ortaya çıkmamışsa; ya da bu değişiklik istenildiği seviyede gerçekleşmemiş ise eğitim sürecinin öğrenme ile sonuçlanmadığı, yani başarısız olduğu kabul edilir.¹

İktisadi açıdan, eğitim, bireylere ekonomik sistemin ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel süreçtir. Eğitim, bireylere üretim ve tüketimle ilgili temel davranışları kazandırarak, kaynakların etkin kullanımına yardımcı olur. Bu bağlamda eğitimin üç temel fonksiyonu vardır. Toplumsallaştırma; bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazandırma; mesleki beceriler kazandırarak mesleğe yöneltmektir.²

Eğitim geniş anlamda her çeşit öğrenim ve eğitimi kapsar, dar anlamda ise okullarda verilen bilgiyi içerir. İktisadi açıdan bakıldığında ise, eğitimsel niteliklerin üretim sürecinde nasıl kullanıldığı ve ne işe yaradığını belirlemek açısından

---

¹Şadan Çalışkan, "Eğitim, İşsizlik, Yoksulluk İlişkisi", *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 13, 2007, s. 287.

²Feyyat Gökçe, *Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim*, Tekağaç Yayınları, 2005, Ankara, s. 102, 103.

önemlidir. Üretim sürecinin bir girdisi olarak, iktisadi kalkınmaya oldukça büyük katkı sağlar.

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemlerde milli gelirdeki artışta fiziki ve beşeri sermaye artışı dışında bir artış daha olduğu anlaşılmış, bu durumun doğrudan eğitim seviyesindeki yükselmeye ortaya çıktığı belirlenmiştir.³

2. 1. İKTİSADİ DÜŞÜNCE OKULLARININ EĞİTİME YAKLAŞIMLARI

Merkantilizmden başlayarak günümüze kadar gelen iktisadi düşünce ekolleri, eğitimi de kendi sistemleri içerisinde değerlendirmişlerdir.

2. 1. 1. Merkantilist Düşünce

Eğitim ve iktisat arasındaki etkileşimi belirleyen ilk iktisadi ekol 'Merkantilizm' dir. Bireylerin sahip oldukları bilgi ve becerilerin iktisadi gelişmede uyarıcı bir role sahip olduğu saptanarak, eğitime daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.

18. yy' da yaptığı uluslararası araştırmalarda eğitimin kalkınmada temel faktör olduğunu tespit eden M. Postletwayt' a göre, bir ülkenin güçlü olması, bireylerin refahlarının yükselmesi, ülke vatandaşlarının iyi bir eğitim görmesiyle yakından ilgilidir.⁴

William Petty, beşeri sermayeyi ölçmeye çalışmış, insana yatırım fikrine oldukça ilgi duyulmuştur. Ancak bu fikirlerini sistemli bir çerçeveye oturtamadıkları için; bir sonuç elde edememişlerdir.

Bir ülkenin büyüklüğünün sahip olduğu toprak büyüklüğünden ziyade, ülke vatandaşlarının sanatkarlık seviyesi, sayısı ve sanayileşme oranıyla ölçüleceğini savunan Petty, insanlarda var olan kabiliyetlerin ortaya çıkartılması için devletin tüm çocuklara yani yetim, yoksul ve eğitime ulaşamayan herkese ücretsiz eğitim imkanı

³ Nazım Öztürk, "İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü", *Sosyo Ekonomi*, 1, 2005, s. 28.

⁴ Nazım Öztürk, "İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü", *Sosyo Ekonomi*, 2005-1, s. 28, 29.

suması gerektiğini söyler. Ona göre ailesinin kötü talihi sebebiyle hiçbir beceri ve kabiliyet körelmemelidir.

Merkantilistlere göre, ülke servetinin büyüklüğü iş gücü ordusunun iyi eğitim alıp iyi yetişmesine bağlıdır.⁵

2.1.2.Klasik Düşünce

Merkantilistlerin eğitim konusundaki fikirleri düşünceden öteye geçemediği için, eğitimin iktisat ve iktisadi gelişme ile olan ilişkisi ilk kez Adam Smith tarafından Ulusların Zenginliğinin Nitelik ve Nedenlerinin Araştırılması adlı eserine konu olmuştur.

Smith, eğitimin daha etkili bir hale nasıl getirileceği ve eğitimle ne amaçlandığı sorularına cevap arayarak eğitimi bu iki başlık altında irdelemiştir.

Adam Smith eğitim niteliğinin yükseltilmesi için tüm tedbirlerin alınması gerektiğini söyler. Ona göre, kamu dışında verilen eğitim en iyi olandır, ancak bundan yalnızca zenginler yararlanabileceği için fakirlerin eğitime görevini devlet üstlenmelidir. Fakirlerin eğitimden yoksun bırakılmaması için devlet okul açmalıdır. Toplumdaki dejenerasyonu ve eşitsizlikleri ortadan kaldıracak en önemli kuvvet eğitimidir.

Bir diğer Klasik İktisatçı Malthus ise eğitimin dışsallığına vurgu yaparak, eğitimle ilerlemiş ve yükselmiş insanların diğer insanların da ilerlemesine sebep olacağını söyler. Yoksul sınıfların eğitilmesiyle beraber nüfus kontrolünün de sağlanacağını, böylece toplumsal huzursuzlukların da ortadan kalkacağını savunur.

Malthus eğitimli insanların aile planlaması konusunda bilinçlenerek ülke nüfusunun artmasını durduracağını ve ortaya çıkan gelirin daha az nüfusa bölünerek refah artışı sağlanacağını savunur.⁶

---

⁵ Necdet Serin, **Eğitim Ekonomisi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No:5, 1972, s.2.

⁶ İbrahim Çütücü, "Eğitim Ekonomisinin Uluslararası Karşılaştırması Kapsamında Meslek Yüksekokullarının Yerel Ekonomilere Etkisi", **Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:3 Sayı:6, 2016,s. 58.

Ricardo da Malthus gibi eğitimin nüfus planlaması üzerindeki etkilerinin getirileri üzerinde yoğunlaşmıştır.

Senior eğitimi tüketim ve tasarruf odaklı yorumlamıştır. Ona göre eğitim bireylere olması gereken, doğru, rasyonel tüketim ve tasarruf alışkanlıkları kazandırmalıdır. Eğitilmemiş bir aile küçük yaştaki çocuklarını bir gelir kaynağı olarak görecektir, onları okula göndermek yerine para kazanmaya yollayacaktır, çocuklarının ihtiyaçlarını anlayamayacaktır. Eğitilmemiş bir nüfus cehalet ve yoksulluk çemberini kıramaz. Bu sebeple devletin eğitime en etkin bir şekilde müdahale etmesi zorunludur.⁷

2.1.3.Neo- Klasik Düşünce

Klasik ekole mensup olan iktisatçı John Stuart Mill, eğitim konusundaki fikirleri Neo – Klasik düşünceye çok yakındır. Mill, kadınların çalışma oranını yükseltilmesi, çalışan sınıfın çocuklarının eğitilmesi noktasından yola çıkarak eğitim konusundaki fikirlerini beyan eder. Eğitim halkın sağduyusunu yükselterek içinde bulunduğu şartları anlamasına yardımcı olur. Bu sebeple eğitim hükümetin halka sağlaması gereken en görevidir. Her birey mutlaka eğitim görmelidir, üstün zekalılar için ayrı bir program uygulanmalıdır.

Eğitimin devlet tarafından verilmesi özel teşebbüslerin varlığına da engel değildir. İsteyen müteşebbüs okul açıp işletebilme hakkına sahiptir.⁸

2.1.4.Marksist Düşünce

Bu ekolün öncüsü Karl Marx, teknik okullar, tarım okulları ve ilkokullarla beraber işgücünün uyumlu hale gelmesi mümkündür.

Marksist düşüncede sosyal değişim ve üretimin devamını sağlamak için eğitim oldukça önemlidir. Okullaşmayı üretimin organize şekli olarak ifade ederler. Çocukların erken yaşta okula başlaması sosyal sınıfına uygun becerilerini geliştirmek için önemlidir.

---

⁷ Serin, a. g. e, s. 7-11.

⁸A. e, s. 12, 13.

Eğitim sürecinin kişisel olmasından ziyade toplumsal olarak yürütülmesini savunurlar.

Okuldaki eğitim sürecinde teori ve pratik bir arada bulunmalıdır. Böylece öğrenme ve üretim bir araya getirilmiş olur; bu yöntemin adına da politeknik eğitim denir.⁹

Eğitim sisteminin özgürlükçü olmasından yana olan bir iktisadi düşüncedir.¹⁰

Marshall ise eğitime yapılan yatırımı ulusal bir yatırım ve en değerli sermaye olarak kabul eder. Marshall sanayi faaliyetlerine bağlı olarak yaparak öğrenme tekniğini kabul eder. Bunun yanında genel eğitimde insani daha zeki daha istekli ve daha etkin yapar. Bu sebeplerle kamu eğitimi oldukça önemlidir.¹¹

2.2.EĞİTİMİN TÜKETİM VE YATIRIM ÖZELLİKLERİ

Bu başlık altında eğitimin iktisadi açıdan tüketim ve yatırım özellikleri ele alınacaktır.

2. 2. 1.Eğitimin Tüketim Özellikleri

Anlık faydalar sağlaması dolayısı ile eğitim bir tüketim malı olarak kabul edilebilir. Tüketim malı olarak görülmesi durumunda, diğer tüketim mallarında olduğu gibi eğitim almış olan bireylere de sağlamış olduğu faydalar söz konusudur¹².

Eğitimin tüketim özelliği sebebiyle sağlamış olduğu faydalar genel olarak 3 başlık altında toplanabilir¹³:

- Eğitim kurumlarının bugünkü tüketim etkisi,
- Eğitimin kişinin gelecekteki gelirini arttıran bir yatırım olması nedeni ile gelecekte elde edilecek gelirin doğrudan tüketimi arttırması,

⁹Kemal İnan, “ Bazı Paradigmalarda eğitim ve Özgürlük İlişkisi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2, Cilt: 25, 1979, s.796.

¹⁰A. e. , s. 797.

¹¹A. e. , s. 14,15.

¹² Filiz Gölpek, “ Eğitim Getirilerinin Özel ve Sosyal Açıdan İncelenmesi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 1, 2012, s. 46- 48.

¹³ Ramazan Kılıç, “ İktisadi Açıdan Eğitim “, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 5, Haziran 2001, s. 8.

- Eğitimin geleceğe yapılan bir yatırım olması özelliğinden kaynaklı olarak gelecekteki üretimi de etkilemesi beklenir.

Bu 3 temel özelliğinin yanı sıra, eğitimi sadece cari bir tüketim malı olarak değerlendirmemek gerekir. Çünkü eğitim tek seferde bir bütün olarak tüketilmez, etkileri uzun vadede devam eder. Eğitim aynı zamanda dayanıklı tüketim malları üzerine yapılan bir yatırım özelliği de taşımaktadır¹⁴.

2.2. 2.Eğitimin Yatırım Özellikleri

Eğitime yapılan harcamalar hem tüketim hem de yatırım özelliği taşır. Eğitimin başlangıcı ve bitişi arasındaki geçen süre içinde yapılan bütün harcamalar tüketim harcaması, uzun dönemde ise kişisel ve ulusal gelire olan pozitif etkisi sebebi ile yatırım unsurudur¹⁵.

Eğitim, insana yapılan en iyi yatırımdır; ekonomik büyümenin ve toplumsal kalkınmanın itici gücü olan nitelikli insan gücünü hazırlar. Böylece eğitim ancak, uzun vadede, yüksek kazanç sağlar. Emek gücünü artırmak için yapılan sağlık ve eğitim gibi konulardaki harcamalar, insan sermayesine yapılan bir yatırım olarak ele alınabilir. Toplumsal kalkınmada, yetişmiş insan gücü bir sermaye olarak kabul edilmekte ve eğitim de insana yapılan yatırım olmaktadır¹⁶.

Eğitim harcamaları bireyin verimliliğini ve gelecekteki kazancını artırması nedeni ile yatırım olarak kabul edilir. Eğitim, verimliliğin ve buna bağlı olarak milli geliri arttırmada şu özelliklere sahiptir¹⁷ :

-Bilimsel araştırma tekniklerini öğretmek ve geliştirerek verimin artmasında rol oynayacak yeniliklerin ortaya çıkmasını sağlar.

-Potansiyel yeteneklerin keşfi ve işlenmesi fonksiyonunu yerine getirir.

---

¹⁴ Cihan Dura, “ Eğitim ve Ekonomi İlişkileri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 7, 1996, s.33.

¹⁵ Ceyda Özsoy, “ Türkiye’de Eğitim ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Var Model İle Analizi”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1, 2009, s. 74.

¹⁶ M. Ali Büyükarlan, “ Toplumsal Kalkınma ve Eğitim”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:4, 1995, s. 537.

¹⁷AmiranKurtkan, **Sosyolojik Açıdan Eğitim Yoluyla Kalkınmanın Esasları**, İ. Ü. Yayın No: 2262, İstanbul, 1997, s. 63-65.

-İnsanların ekonomik büyümeyle beraber baş başa giden iş fırsatlarındaki değişmelere uyum yeteneklerini artırır.

-Okullar öğrencileri arasından öğretim üyesi yetiştirerek üretim için gerekli bilgilerin nesilden nesile aktarılmasını sağlar.

-Halkın yüksek beceri ve bilgi kazanımlarını sağlayarak yüksek büyümenin gerçekleşmesini sağlarlar.

Sosyal anlamda bakıldığı zaman, toplumun bütün kesimlerini öncelikli olarak ilgilendiren eğitim, kamu hizmetleri bağlamında en temel harcama alanları arasında yer almaktadır. Eğitim, özellikle gelişmekte olan ülkelerde gerek bütçedeki miktarı, gerekse bakış açısı yönünden yıllarca çok geri planda bırakılmıştır. Toplumların yönetsel, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi önündeki en büyük engel olarak duran olumsuz tabloyu ortadan kaldırabilmek için, eğitimin tüm alanlarına büyük önem vermek ve bu bağlamda eğitim alanında önemli yatırımlar ve harcamalar yapmak gerekmektedir. Eğitim sistemlerinin genişlemesi, yeni eğitim binalarının inşaatını ve altyapıları ve bu sebeple artan öğrenci nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için büyük sermaye yatırımlarını gerektirmektedir. Hala eğitim harcamalarının çoğu geleneksel olarak eğitim personelinin maaş maliyetleri ile ilgili cari harcamalardan oluşmaktadır¹⁸

Eğitime yapılan yatırımın, insana yapılan diğer yatırımlarda olduğu gibi ekonomik kalkınmada, yoksul kesimlerin gelirlerinin artırılmasında en az ulaşım, haberleşme, enerji ve sulama yatırımları gibi fiziksel yatırımlar kadar ve hatta daha önemli olduğu düşünülmektedir. Kamu harcamaları yapılırken, en az maliyetle en yüksek verimi sağlayacak hizmetlere öncelik verilerek toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına olumlu etki yapılması hususuna dikkat edilmektedir.¹⁹

---

¹⁸ Recep Emre Eriçok ve Veli Yılcı, “ Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:1, 2013, s. 90.

¹⁹ Bengü Çetin, “ Eğitim ve Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği”, **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İktisat Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014, s.36.

2.3. EĞİTİM MALİYETİ

Eğitim maliyeti, bireyin eğitimi için yapılan dolaylı ve dolaysız, bireysel ve toplumsal harcamalar, vazgeçme maliyeti, gelir kaybı gibi maliyetlerin toplamından oluşur.

Maliyet olarak bahsedilen kavram, birey için söz konusu olabileceği gibi, toplum ve ülke için de söz konusu olabilmektedir. Eğitime olan talep gün geçtikçe dünya ülkeleri gelişme gösterdikçe artmakta, bu durumda da gösterge olarak eğitimin maliyetini etkilemektedir. Eğitim hizmetine ait maliyetlerin belirlenmesindeki bir diğer husus da, nüfus ve kaynak sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁰

Genel olarak eğitim maliyetleri dolaysız maliyet ve dolaylı maliyet olarak iki grupta toplanır.

Eğitimin dolaysız maliyeti, bir diğer söylemiyle parasal maliyet, devletin ve kişilerin eğitim hizmetine doğrudan yaptıkları harcamalar olarak tanımlanmaktadır. Bu tür harcamaları hesaplamak hatasız ve sorunsuz olarak daha kolay olmaktadır. Çünkü bu konuyla ilgili resmi istatistiklere ulaşmak mümkün olmaktadır. Eğitimin dolaysız maliyeti ile ilişkili iki maliyet kavramı bulunmaktadır. Bunlar toplam maliyet ile ortalama maliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplam maliyet, eğitim hizmetinin sağlanması ve devamı için gereken tüm girdilerin toplam maliyetini; ortalama maliyet ise bu toplam maliyetten öğrenci başına düşen maliyeti ifade etmektedir. Toplam maliyet kavramının içinde, eğitim için yapılan cari harcamalar ile eğitim sürecinde kullanılan sermaye için yapılan maliyetler yer almaktadır.

Eğitimin dolaylı maliyeti, bir faaliyette ne kadar harcandığı doğrudan doğruya saptanamayan, birçok faaliyette ortak olarak kullanılan kaynakların maliyeti olarak tanımlanmaktadır. Dolaylı maliyetler içerisinde fırsat maliyeti büyük önem taşımaktadır. Eğitimin girdileri para ya da eğitim sürecinde kullanılan öğretmen ve öğrencilerin zamanı, diğer görevliler ve kitaplar, ders araç gereçleri ve binalar gibi kaynaklarla ölçülebilmektedir. Bununla birlikte bu kaynakların alternatif kullanımları söz konusu olmaktadır, işte bu durumda fırsat maliyeti olarak adlandırdığımız

---

²⁰A.e, s.38.

kavram ortaya çıkmaktadır. Fırsat maliyeti gerçek kaynakların temsili anlamında kullanılmaktadır.²¹

2. 4. EĞİTİMİN ARZ VE TALEP YÖNÜ

Eğitimin arz ve talep özelliklerinin belirlenmesi eğitim hizmetlerinin analizlerinin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi açısından önemlidir.

2. 4. 1. Eğitim Arzı

Eğitim hizmeti sağlayan kurumların eğitim arzına cevap vermek üzere arz edilen zaman eğitim arzı olarak tanımlanır. Bu süreçte fiziksel ve emek girdilerinin beraberce ortaya koyduğu eğitim hizmeti bir mal olarak görülür. Bu malın da piyasaya sunulması eğitimin arzı adını alır. Ancak eğitim talebinin zamanında karşılanabilmesi için eğitim arzının eğitim talebinden daha önce piyasada mevcut olması gerekmektedir. Çünkü eğitim arzının sağlanabilmesi kısa sürede gerçekleştirilebilecek bir hizmet değildir. Eğitim hizmetlerinin eksiksiz ve herhangi bir aksamaya uğramadan devam edebilmesi için eğitim arzının talepten önce yerine getirilmesi şartı muhakkaktır.²²

Eğitim arzını belirleyen faktörler diğer normal mal arzını belirleyen faktörlerden farklılık göstermektedir. Eğitim arzını belirleyen ana faktörler; eğitim hizmetinin üretilmesinden dolayı ortaya çıkan maliyetler, eğitim giderleri ve eğitimde üretim fonksiyonudur.²³

2. 4. 2. Eğitim Talebi

Eğitim talebi, kişinin belli bir konuyla ilgili olarak, belli bir seviyede, belli bir eğitim kurumuna devam edebilme imkanı olarak tanımlanır.

---

²¹A. e, s. 38.

²² Selman Yılmaz, "Eğitim Sektöründe Arz – Talep Analizi", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi**, https://www.google.com/search?q=e%C4%9Fitim+arz%C4%B1&rlz=1C1GGRV_enTR771TR771&oq=e%C4%9Fitim+arz%C4%B1&aqs=chrome..69i57.5493j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8, 14 Aralık 2018, s. 384.

²³ Kılıç, a. g. e, s. 12.

Ancak eğitim talebi de, eğitim arzında olduğu gibi, diğer malların talebinden farklı özellikler sergilemektedir. Bu farklı özellikler 5 madde halinde sıralanabilir:²⁴

- Eğitim iktisadi açıdan bir mal olmasının yanı sıra, hizmet özelliği vardır ve belli bir eğitim düzeyi için aynı miktarda harcama yapan her birey eğitim hizmetinden aynı ölçüde fayda sağlayamayabilir.
- Eğitim hizmeti ile diğer zorunlu tüketim malları arasındaki önemli diğer bir farklılık da zorunluluk seviyesidir. Giyinme, barınma, yeme içme gibi temel ihtiyaçların kısa bir zaman içinde karşılanması gerekirken, kişinin eğitim talebi anlık bir ihtiyaç değildir, belli bir zaman aralığını kapsar.
- Normal tüketim malları ihtiyaç halinde tüketilmesine karşın, eğitim hizmeti elde edildikçe artan bir özellik göstermektedir. Eğitim alma gereksinimi ömür boyudur ve süreklilik arz eder.
- Eğitim ihtiyacının karşılanmasında herhangi bir son mevcut değildir.
- Eğitim hizmeti hem üretim malı hem de tüketim malı özelliğini bir arada taşımaktadır.

Tüm bu farklılıklar eğitim talebini diğer tüketim mallarının talebinde farklı kılar. Eğitim talebini belirleyen unsurlar ise; ülkenin milli gelir seviyesi, nüfus, nüfusun yaş ve cinsiyet dağılımı olarak makroekonomik, fiyat, kişisel gelir, tüketici tercihleri gibi mikro ekonomik etkenlerdir.

2. 5. EĞİTİMİN DIŞSALLIĞI VE SAĞLADIĞI FAYDALAR

Eğitimin dışsallığının neyi kapsadığı ve bireysel ve toplumsal olarak hangi pozitif faydalar sağladığı bu konu kapsamında aktarılmaktadır.

2. 5. 1. Eğitimin Dışsallığı

Eğitimin bireye sağladığı kişisel yararların yanı sıra, topluma sirayet eden yararlar söz konusudur. Bireyin elde ettiği faydanın kendisinden topluma doğru yayılması durumuna eğitimin pozitif dışsallığı denir. Bu sebeptendir ki, eğitim hizmetleri büyük bir çoğunlukla devlet tarafından üstlenilir.

---

²⁴A. e, s. 8- 11.

Eğitimin yol açtığı pozitif dışsallıkları belirlemek çok da kolay bir iş değildir, çünkü bu dışsallıklar gelir gibi ölçülebilen faydaların çok daha ötesindedir.²⁵

Gelişmiş ülkelerde, gelişmişliğin ölçüsünü belirleyen en önemli faktörlerin başında eğitim hizmetlerine verilen önceliktir gelmektedir. Eğitim hizmetlerine verilen bu önem ve önceliğin sebebi eğitimin sahip olduğu pozitif dışsallıklardır.²⁶

Eğitimde meydana gelen yenilikçi ve geliştirici her türlü çaba toplumun her alanına pozitif anlamda katkı sağlar. Bu sebeptendir ki, eğitim düzeyi sosyal ve ekonomik gelişmenin en temel itici gücüdür. Eğitim sistemi ve eğitim hizmetleri toplum ve toplum ihtiyaçlarıyla iç içe geçmiş bir olgudur. Bu derece toplumla ilişkisi olan bir olgunun ortaya çıkardığı pozitif dışsal fayda ve yararları yalnızca kişisel faydalar kapsamında değerlendirmek eksik bir yaklaşım olur.²⁷

2. 5. 2. Eğitimin Sağladığı Faydalar

Eğitimin sağladığı faydalar; pozitif dışsallığından meydana gelen sosyal faydalar, bireye sağladığı avantajlar dolayısı ile kişisel faydalar ve ekonomik faydalar şeklinde sıralanabilir.

2. 5. 2. 1. Eğitimin Sosyal Faydaları

Eğitimin sosyal faydası kişinin kendisini aşan ve topluma yayılan faydaların tümünü kapsar. Sosyal fayda parasal bir ölçüt olmadığından dolayı içeriği ve

---

²⁵M. Mustafa Erdoğan, “Eğitimin Yol Açtığı Pozitif Dışsallıklar ve İktisadi Kalkınma Üzerindeki Etkileri”, **Bahçeşehir Üniversitesi İşletme Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, Ağustos 2004, s. 10.

²⁶ İsa Altınışık ve H. Sencer Peker, “ Eğitimin Ekonomik Kalkınmaya Etkisi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, Yıl:2, Sayı:4, Aralık 2012, s. 3.

²⁷Özlem Çakmak, “ Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi”, **D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**,2008, https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30505663/884159134_11_03_cakmak.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1544786194&Signature=qPQGSFAHvcMDiAd%2FoG63PTcGycQ%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DEGITIMIN EKONOMIYE ve KALKINMAYA ET KISL.pdf, 14 Aralık 2018, s. 34, 35.

ölçülmesi konusunda zorluklar yaşanabilmektedir.²⁸ Bununla beraber sosyal faydaları genel olarak 7 başlık altında toplamak mümkündür.²⁹

- Gelirin adil paylaşılması ve yoksullukla mücadele,
- Emek verimliliğinde artış,
- Suç işleme ve suça yatkınlık oranlarında azalma,
- Siyasal istikrar ve toplumsal dayanışmanın sağlanması,
- Demokratikleşme,
- Düşük doğurganlık oranı ve bebek ölümlerindeki hızın azalmasının sağlanması,
- Teknoloji yaratma ve teknolojiyi kullanmayı kolaylaştırma,

2. 5. 2. 1. 1. Gelirin Adil Paylaşılması ve Yoksullukla Mücadele

Yapılan çalışmalar göstermiştir ki; eğitim ülkenin gelir dağılımını eşit şekilde yapılmasını sağlayan en önemli unsurların başında gelmektedir. Eğitim kişisel geliri arttırmanın yanı sıra gelir dağılımının adil olması yönünde de olumlu katkıları vardır. Gelir dağılımında ileri yol kat etmiş ülkelere bakıldığında, eğitime verilen önem ve katkı açık bir şekilde görülmektedir.

Eğitim yoksul sınıftaki bireylerin beceri ve donanımlarını geliştirmeye olanak sağlayarak onların da sınıf değiştirmesine, topluma entegre olmalarına yol açar.³⁰

Gelişmiş ülkelerde eğitim her birey için aynı derecede ulaşılabilir bir hizmet olarak sunulmaya oldukça özen gösterilir, çünkü eğitimde fırsat eşitliği dediğimiz bu olgu gelir dağılımını önemli derecede iyileştirir. Ayrıca yoksul bireylerin var olan potansiyellerini ortaya çıkararak, onların daha iyi şartlarda iş bulma ve gelir elde etme imkanı sunarak yoksullukla mücadeleye önemli katkılar sunar.

---

²⁸ Fatih Türkmen, “Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme

İlişkisinin Araştırılması”, **DPT – Uzmanlık Tezleri Yayın No: Dpt: 2655**, Eylül 2002, s.45.

²⁹ Çetin, **a. g.e.**, s. 15.

³⁰ Ahmet Ulusoy, Birol Karakurt ve Eyüp Akbulut, “Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi”, **Maliye Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2015, s. 52, 53.

Eğitim seviyesi ile verimlilik arasında da pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Eğitimle birlikte artan emek verimliliği kişinin gelirini yükselterek, düşük gelirle çalışan bireyin de gelirden aldığı payı arttırarak gelirin adil bölüşümüne katkı sağlar.³¹

Keller' in az gelişmiş ülkeler üzerinde yaptığı çalışmada, eğitim seviyesinin her bir kademesine yapılan yatırım ve harcamaların gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde büyük katkılar sağladığı ortaya çıkmıştır.³²

Eğitim seviyesi yetersiz olan bireyin yoksullukla karşı karşıya kalacağı aşıkardır. Çünkü eğitim bireye gerekli donanımı sağlayarak verimliliğini arttırır, bu da bireyin daha iyi şartlarda iş imkanına kavuşup yoksulluktan kurtulacak bir gelir elde etmesine imkan sağlar. Öyleyse eğitim yoksullukla mücadelenin en temel aracıdır.³³

Yapılan çalışmalarda yoksulluk ile eğitimin ters yönlü bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi bireyin gelirinin en önemli belirleyicilerinden bir tanesidir. Daha iyi eğitim almak daha iyi bir gelir elde etmek anlamına gelmektedir.³⁴

2. 5. 2. 1. 2. Emek Verimliliğinde Artış

Eğitimin işgücü piyasasına istenilen nitelik ve becerilere sahip bireyler yetiştirmek gibi bir sorumluluğu vardır. Eğitim bu sorumluluğu iki şekilde yerine getirir. Öncelikle bireyi okul ortamında gerekli bilgi ve beceriyle donatır ve ilk çalışma ortamına hazırlar. Çalışma hayatına başladıktan sonra ise yaşam boyu

---

³¹ Türkmen, a. g. e, s. 50.

³² Serap Palaz, Özgür Şenergin, Oktay Öksüzler, “ Eğitim Düzeyi Farklılıklarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye Örneği “,**Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2013, s. 122.

³³Şadan Çalışkan, “ Eğitim İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi” , **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 13, 2013, s. 293.

³⁴ Tahsin Bakırtaş ve Orhan Kandemir, “Türkiye’de Yetersiz Eğitim ve Yoksulluk İlişkisi: İller Bazında Ekonometrik Bir Analiz”, **İstanbul Finans Kongresi**, 2012, https://www.researchgate.net/publication/281641627_TURKIYE'DE_YETERSIZ_EGITIM_VE_YOKSULLUK_ILISKISI_ILLER_BAZINDA_EKONOMETRIK_BIR_ANALIZ, 16 Aralık 2018, s. 2.

öğrenme felsefesi doğrultusunda çağın gerektirdiği bilgiyi yakalayıp kullanma imkanı vererek kalifiye olmasını sağlar.³⁵

Eğitim kişiye bilgi ve becerilerini geliştirme imkanı verir. Kaliteli eğitim ile birlikte bireyin sahip olduğu donanımlar daha da ileri seviyeye taşınarak verimlilik artışı sağlanır.³⁶

Eğitim ayrıca bireylere işbölümü ve makineleşme sürecinde yardımcı olur, onların bu sürece adaptasyonunu sağlar. Bu adaptasyon ise bireyde emeğin verimliliğinin artması anlamına gelir. Ekonomik gelişmenin temel prensibi verimlilik, verimliliğin temel prensibi ise eğitimle sabittir. Eğitim olmadan verimlilik, verimlilik olmadan ekonomik gelişmenin olması mümkün değildir.³⁷

Yetersiz eğitilmiş iş gücüne sahip ülkelerde, bu eğitimsiz iş gücünün eğitilmiş iş gücü verimliliğini de düşürdüğü saptanmıştır.³⁸

2. 5. 2. 1. 3. Suç İşleme ve Suça Yatkinlik Oranlarında Azalma

Eğitim bireylerin daha iyi anne babalar olarak daha bilinçli, insan ilişkilerinde daha yapıcı çocuklar yetiştirmelerine olanak sağlar. Eğitimle beraber kişide rasyonel karar alma vasfı gelişir, rasyonel düşünebilen birey suç işlemekten kaçınır.³⁹

Eğitim almış bireyler edindikleri sorumluluk bilinci ile yüksek ahlaki değerlere sahip olur, bu da bireyleri yanlış karar ve davranışlardan uzak tutar.⁴⁰

İnsani Gelişme Endeksi içinde yer alan güvenlik sorunu, eğitimle birlikte azaltılabilir.⁴¹

³⁵ Nuray Girginer, “Eğitim-işgücü İlişkileri Açısından Türkiye’nin AB Üyesi Ülkelerle Karşılaştırılması”, **Ululararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, Yıl:5, Sayı: 10,2013, s.92, 93.

³⁶ Çetin, **a. g. e.**, s. 30.

³⁷ Cihan Dura, “Eğitim ve Ekonomi İlişkileri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:7, 1996, s. 26.

³⁸ Türkmen, **a. g. e.**, s. 25.

³⁹ Çalışkan, **a.g.e.**, s. 295.

⁴⁰ Dura, **a. g. e.**, s. 26.

⁴¹Emine Fırat, Emre Ürün ve Aytaç Aydın, “Kalkınma ve Eğitim İlişkisi: İnsani Gelişme Endeksine Göre Türkiye’nin Eğitim Düzeyinin Değerlendirilmesi”, **International Conference On EurasianEconomies**, 2015,

Eğitim suçu 4 yolla engeller:⁴²

- Eğitim, kişinin sağlayacağı faydayı dolayısıyla suçun fırsat maliyetini artırır.
- Eğitim, suçtan elde edilen (maddi ve maddi olmayan) faydayı etkiler.
- Eğitim, risk alma ve gelecekle ilgili olumlu beklentilerin artması gibi kişisel tercihleri etkileyebilir.
- Eğitim, bireylerin içinde bulunduğu sosyal ortamları ve beraber vakit geçirilen birey ve gurupların kimler olacağını belirleyebilir.

2. 5. 2. 1. 4. Siyasal İstikrar ve Toplumsal Dayanışmanın Sağlanması ve Demokratikleşme

Siyasi istikrar sürdürülebilir gelişmeyi hedefleyen her ülke için var olması gereken şartlardan bir tanesidir. Yüksek eğitim seviyesi ile siyasi istikrar arasında da yakın bir ilişki vardır. Ülkedeki siyasi istikrarın varlığı ise düşük işsizlik, toplumsal problemlerin zme ulaşması, refahın artması yani kalkınmayı arttıran faktörleri etkiler.⁴³

Eğitim bilinçli seçmenlerin var olmasında rol oynayarak, siyaseten yanlış kararlar veren sorumluların farkında olunmasını sağlar.⁴⁴

Demokrasi en öz tanımıyla, özgürlüğün kurumsallaşmış halidir. Daha kapsamlı haliyle demokrasi, bireysel özgürlüğe ilaveten kendi kendini yönetebilme iradesinin gösterilebildiği bir geleceği inşa etme, temel değerlere sahip çıkma sorumluluğu göstererek toplumsal uzlaşı içinde olmaktır. Eğitimdeki temel amaç bireyin istenmeyen davranışlarını engelleyip, olması gereken davranışlarını

---

https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Kalk%2C%20B1nma+ve+E%2C%20Fitim+%2C%20li%2C%20Fkisi%203A+%2C%20B0nsani+Geli%2C%20Fme+Endeksine+G%2C%20B6re+T%2C%20BCrkiye+E2%80%99nin+E%2C%20Fitim+D%2C%20Czeyinin+De%2C%20Ferlendirilmesi+The+&btnG=, 15 Aralık 2018, s. 879.

⁴²Atalay ağlar ve Ferda EsinGlel, “Eğitimin Toplumsal Fayda zerine Etkisi”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 52, Eylül 2017, s. 324.

⁴³A. e., s. 323.

⁴⁴Cumhur Gnkr, “Eğitim ve Kalkınma İlişkisinin İncelenmesi”, **Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2017, s. 17.

geliştirmekse, bireydeki demokratik tutum ve davranışları geliştiren en önemli faktör eğitimidir.⁴⁵

Eğitim bireye yurttaş olma bilinci kazandırır⁴⁶. Eğitim seviyesi yükseldikçe bireyde hak arama farkındalığı, demokrasiyle ilgili daha fazla bilgi sahibi olma güdüsü, insan hakları konusunda bilinç de yükselir. Eğitim kişiye rasyonel seçmen olma imkanı verir. Kendisi ve toplum için en iyiyi seçmek üzere karar verir.⁴⁷

2. 5. 2. 1. 5. Düşük Doğurganlık Oranı ve Bebek Ölümlerindeki Hızın Azalmasının Sağlanması

Klasik düşünce ekolü savunucularından olan Maltus eğitim ve doğurganlık oranı arasındaki ilişkiye vurgu yapan iktisatçıdır. Maltus' a göre eğitilmiş bireyler daha az çocuk sahibi olma konusunda bilinçlenirler. Eğitim seviyesi ile doğurganlık oranı arasında ters yönlü bir ilişki mevcuttur. Eğitim seviyesi yükseldikçe doğurganlık oranı düşmektedir.⁴⁸

Aynı şekilde bu ilişki bebek ölümleri ile eğitim arasında da mevcuttur. Yapılan ampirik çalışmalarla eğitim seviyesi yükseldikçe bebek ölüm oranlarının düştüğü ortaya konulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü verileri kullanılarak elde edilen sonuçlarda bu durum çok açık bir şekilde görülmektedir. Kişi başına düşen eğitim harcamalarının GSYİH 'nın %29.49 olan İsviçre' de kadın başına düşen üreme oranı 1.4 iken, bebek ölüm oranı % 0.04 tür. GSYİH 'nın % 14' ünü eğitime ayıran Hindistan' da ise üreme oranı 2.9, bebek ölüm oranı ise % 57 olarak kaydedilmiştir.⁴⁹

Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin kendi sağlıklarına ve çocuklarının sağlıklarına daha çok önem verdikleri görülmektedir. Bu bilinç bebek ölümlerini düşürerek sağlıklı çocuklar yetiştirilmesi sonucunu vermektedir.⁵⁰

⁴⁵Esed Yağcı, “ Demokrasi ve Eğitim”, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 107, Ocak 1998, s. 16.

⁴⁶ Figen Ereş, ” Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye – AB Karşılaştırması”,**Milli Eğitim Dergisi**, Cilt: 33, Sayı: 167, 2005, s. 320.

⁴⁷ Çağlar ve Gülel, **a. g. e.**, s. 323.

⁴⁸ Serin, **a. g. e.**, s. 7- 11.

⁴⁹Türkmen, **a. g. e.**, s. 24, 25.

⁵⁰ Çalışkan, **a. g. e.**, s. 295.

2. 5. 2. 1. 6. Teknoloji Yaratma ve Teknolojiyi Kullanmayı Kolaylaştırma

Teknoloji günümüz rekabet piyasasında ülkelere uluslararası arenada fark yaratma şansı veren bir gerekliliktir. Bilgi toplumunun gerektirdiği bireyleri yetiştirmese ancak eğitimle olabilir. Var olan teknolojiye vakıf olmak, teknolojik alanda ilerleme kaydetmek ancak eğitimle başarılabilir.⁵¹

Hızına yetişmenin neredeyse mümkün olmadığı, her an yeni bir teknolojik gelişmenin yaşandığı çağımızda, bu hıza yetişmenin ve bu hızı yakalamanın tek yolu eğitime yapılan yatırımlardan geçer.⁵²

Bir ülkenin ekonomik büyüme sağlayıp kalkınabilmesi, yoksulluktan kurtulabilmesi daha yüksek bilimsel ve teknoloji düzeyine bağlıdır. Bu yüksek düzeye ulaşabilmek için araştırmalar yapan, bunların teknolojik adaptasyonunu gerçekleştiren bilim insanı, mühendis, teknisyen gibi eğitilmiş kişilerin yetiştirilmesi gerekir. Kısaca yeni bilgiler edinmenin, bilgileri teknolojiye uyarılmanın ve kişilerin tüm bu bilgi ve teknolojik süreçlere uyum sağlamasının yolu ancak ve ancak eğitimidir.⁵³

Sürekli olarak yenilenen bilgiyi yakalamak için, bireyler yaşam boyu öğrenim aracılığı ile var olan bilgi ve becerilerini yenilerler. Böylece işgücü piyasasındaki rekabetin dışına itilmekten kurtulmuş olurlar.⁵⁴

---

⁵¹ Gökhan Dağhan, Esin Kalaycı ve S. Sadi Seferoğlu, “Milli Eğitim Şuralarındaki Teknoloji Politikalarının İncelenmesi”, **Akademik Bilişim’11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri**, 2011,(çevrimiçi) https://ab.org.tr/ab11/kitap/daghan_kalayci_AB11.pdf, 16 Aralık 2018, s. 384.

⁵²Altınışik ve Peker, **a. g. e.**, s. 8, 9.

⁵³Büyükarıslan, **a. g. e.**, s. 541.

⁵⁴ Mediha Tezcan, “ Yoksulluk, Eğitim Teknolojileri ve Avrasya Ekonomileri”, **International Conference On Eurasian Economies 2012**, 2012,

2. 5. 2. 2. Eğitimin Kişisel Faydaları

Eğitimin kişisel faydaları birbirine ilişkili olarak işsizlik, gelir ve yoksulluk kapsamında ele alınır.

2. 5. 2. 2. 1. Eğitim İşsizlik İlişkisi

Bireylerin eğitim seviyesi düştükçe işsizlik oranının düşmesi beklenir. Eğitim seviyesi yüksek kişilerin, piyasanın aradığı özellik ve vasıflara sahip olması sebebiyle iş bulma ihtimalleri yüksektir. Bu kişilerin iş sahibi olduktan sonra da çalıştıkları işten çıkartılma ihtimalleri eğitimsiz kişilere oranla daha düşüktür. Almış oldukları eğitim sayesinde hem işe yerleşme süreleri kısalmış, hem de istihdam süreleri uzar. Bu iki etken, bireyin işsizlikle karşı karşıya kalmasını önler.⁵⁵

Eğitim düzeyinin işsizlik konusunda bireye sağladığı iki avantaj vardır. Hem içinde bulunduğu zamanda, hem de gelecekte iş bulma olasılığını yükseltir.⁵⁶

Eğitimli bireylerin işsizlik oranının daha düşük olmasını sağlayan teknolojik yeniliklere adaptasyonlarının yüksek olmasıdır. Bu sayede iş bulabilecekleri alan ve sektörler daha geniş olmaktadır.⁵⁷

Bazı ülkelerdeki araştırmalar göstermiştir ki; düşük seviyede eğitim almış bireylerin işsizlik sorunuyla karşılaşmaları daha sık seviyededir. Özellikle, ilk ve orta seviyede eğitimini sonlandırmış bireyler, yükseköğrenim görmüş bireylerden daha fazla işsizlikte karşılaşmaktadırlar. Eğitim seviyesi yükseldikçe iş gücüne katılım oranı yükselmekte, işsizlik oranı ise düşmektedir.⁵⁸

---

https://scholar.google.com/scholar?rlz=1C1GGRV_enTR771TR771&um=1&ie=UTF-8&lr&q=related:ElkIMHShh13olM:scholar.google.com/, 17 Aralık 2018, s.440.

⁵⁵ Çalışkan, a. g. e, s. 290.

⁵⁶Giorgio Brunello, “ Unemployment, EducationandEarningsGrowth”, DiscussionPaper No. 311, 2011,

<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=375091000096115109065123070077069124028087060080003065108005071114071124020042054040053063108109017117119001071045085003053081114008100071108117008029083071091030044126104024029067071093103009087127096069115093073025114024075008079121010014093&EXT=pdf>, 18 Aralık 2018, s. 1.

⁵⁷ Çalışkan, a. g. e, s. 291.

⁵⁸Yüksel Kavak, “ Eğitim, İstihdam ve İşsizlik İlişkileri”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 13, 1997, s. 24.

Eğitim sisteminin işsizliği önlemedeki en önemli görevi, ekonomik sistemle uyumlu bir şekilde yürütülerek sistemin aradığı özelliklere vakıf olan hizmeti sunabilmesidir.⁵⁹

Dünya Bankası verileri incelendiğinde eğitim seviyesi yükseldikçe işsiz kalma oranının düştüğü tezi desteklenmektedir.

Tablo 6. 2014 Yılı 15 Ülkeye Ait Eğitim Seviyesi ve Toplam İşgücü İçindeki İşsizlik Oranları

Ülkeler	Yüksek Öğrenimli Kişilerin Toplam İşgücü İçindeki İşsizlik oranı (%)	Orta Öğrenimli Kişilerin Toplam İşgücü İçindeki İşsizlik oranı (%)	İlk Öğrenimli Kişilerin Toplam İşgücü İçindeki İşsizlik oranı (%)
Arjantin	4	11	10
Avusturya	4	5	10
Belçika	5	9	15
Bosna Hersek	22	34	35
Bulgaristan	5	10	27
Kanada	5	8	14
Kosta Rika	6	11	13
Finlandiya	5	9	19
Fransa	6	11	16
Almanya	3	4	10
Hong Kong	2	3	3
İtalya	9	13	19
Malta	3	3	10
Norveç	2	3	7
Türkiye	15	19	10

Kaynak: World Bank,

<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.BASC.ZS?end=2014&locations=AD&start=1960&view=chart>, 2014.

⁵⁹ Hasan Hüseyin Aksoy, “ İşsizlik- Eğitim Düzeyine Genel Bir Bakış ve Gelecekte İzlenecek Politikalara İlişkin Görüşler”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/127/869.pdf>, 18 Aralık 2018,s. 137.

Tablo 6’ da bazı ülkelerin eğitim seviyesine bağlı olarak toplam işgücü içindeki işsizlik oranları verilmiştir. Bu oranlar net bir şekilde eğitim seviyesi yükseldikçe işsizliğin düştüğünü göstermektedir.

Malta’ ya ait yükseköğrenim ve orta öğrenimli kişilerin işsizlik oranı sabit kalırken, Türkiye’ de ilk öğrenimli kişilerin orta öğrenimli kişilerden daha az işsizlik oranı görülmektedir. İki ülke dışındaki tüm verilerde öğrenim seviyesinin artmasıyla birlikte işsizlik oranlarının düştüğü görülmektedir.

2. 5. 2. 2. Eğitim Gelir İlişkisi

Eğitim bireylere iş yapabilme kabiliyeti, bilgi donanımı kazandırması sebebiyle üretimdeki verimliliği artırır. Verimlilik artışı bireye daha iyi çalışma şartları ve daha iyi bir gelir sağlar. Kaliteli eğitim bireye, hayat boyu elde edeceği gelire olumlu yönde katkı sağlar.⁶⁰

Eğitimin gelir etkisi, eğitilmiş kişinin daha yüksek maaşlarla iş bulması şeklinde ortaya çıkar.⁶¹

Yeterli eğitim almış kişi ile eğitimsiz kişinin geliri arasındaki fark giderek açılmıştır. OECD(OrganisationforEconomicCo-operationand Development)ülkelerindeki veriler ışığında, yükseköğrenim görmüş kişilerin gelirleri lise öğrenimi görmüş kişilerden % 70 daha fazladır.⁶²

Jorgenson ve Fraumeni, 1948- 1986 yıllarında ABD’ te ait verilerle yaptığı çalışmada, beşeri sermayenin en iyi temsilcisi olarak değerlendirdiği eğitimin en önemli kazançlarından birinin iş gücü piyasasında yüksek gelir elde edilmesi olarak saptamıştır.

⁶⁰ Cemil Çiftçi ve Sinem Güler Kangallı, “ Eğitim ve Gelir”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt: 15, Sayı: 1, Ocak 2015, s. 142.

⁶¹ Ersan Öz, “ Eğitim ve Ekonomi ilişkisi”, **Kamuda Sosyal Politika Dergisi**, Aralık 2004, <http://www.ersanoz.com/makaleler/12-06-2014-egitim-ve-ekonomi-iliskisi.pdf>, 19 Aralık 2018, s. 2.

⁶² Aytaç Aydın, “ İnsani Kalkınma ve Eğitim İlişkisi: Türkiye ile OECD Ülkeleri Eğitim Verilerinin Karşılaştırması”, **Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İktisat Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans “, 2015, s. 50.

Psacharopoulos ve Patrinos' un çeşitli ülkeler üzerinden yaptığı çalışmada, ilave her bir yıl eğitim süresinin getirisi ortalama % 10 olarak bulunmuştur. ⁶³

Nitelikli işgücü ile niteliksiz işgücü, işgücü piyasasında birbiri yerine ikame edecek girdiler değildir. Bu sebepten dolayı eğitilmiş işgücü ücretleri eğitimsiz işgücünden daha yüksektir. ⁶⁴

1950 ' lerde ortaya çıkan beşeri sermaye teorilerinde beşeri sermayenin en önemli unsurunun eğitim olarak görülmesi ile birlikte, eğitimin getirileri üzerine yapılan çalışmalar artarak önem kazanmıştır. Bu kapsamda, eğitim beşeri sermaye arasındaki farklılığın, bu farklılık da gelirdeki farklılığın en temel sebebidir. Emeğin verimliliği arttırdığı bilgisi doğrultusunda, artan verimlilik marjinal verimlilik de artarak emeğin gelirini artırır. Gelirdeki, eğitilmişler lehine olan bu pozitif artış hem cari hem de gelecekteki gelir için geçerlidir. Çünkü eğitilmiş, vasıflı bireylerin hem iş bulma süreleri kısadır, hem de işsiz kalma süreleri kısadır. ⁶⁵

2. 5. 2. 2. 3. Eğitim Yoksulluk İlişkisi

Eğitim ve yoksulluk arasında kırılması gereken bir kısır döngü mevcuttur. Yüksek yoksulluk düşük eğitim harcama ve düşük eğitim elde etmeye, düşük eğitim seviyesi ise şiddetli bir yoksulluğa sebep olur. Bu kısır döngüyü kırmanın yolu ancak ve ancak eğitimden geçmektedir. ⁶⁶

Yoksul aile çocuklarının eğitim sürecin boyunca da bir takım zorluklarla karşılaştığı yapılan çalışmalarda gün yüzüne çıkmıştır. Annette Lareau'nun farklı sınıflara yani düşük, orta ve yüksek gelir seviyeli sınıflara mensup öğrencilerin okul süreçlerini incelemek üzere yaptığı bir çalışmada oldukça çarpıcı sonuçlar elde etmiştir. Bu öğrencilerin ailelerinin öğretmenlerle kurduğu ilişkiler de dahi kendini yoksun ve ezilmiş hisseden tavırlar sergiledikleri saptanmıştır. Yoksul aile çocukları

⁶³ Çağlar ve Gülel, a. g. e, s. 320,321.

⁶⁴ Ramazan Sarı, "Gelir Dağılımında Eğitim Faktörü: Kentsel Bazda Bir Örnek", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 28, Sayı:2, 2003, s. 180.

⁶⁵ Çalışkan, a. g. e, s. 291, 292.

⁶⁶ Öz, a. g. e, s. 4.

eğitime ulaşsa dahi, eğitim s¼recinden yararlanma konusunda orta ve y¼ksek gelirli aile çocukları kadar sorunsuz ge¼çiremiyorlar.⁶⁷

UNESCO(United Nations Educational Scientific and Cultural Organization)'nun yaptığı bir çalışma sonucu yayınladığı raporda eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişki oldukça net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yayınlanan rapora g¼re 420 milyon kişi yani d¼nyadaki toplam yoksul sayısının yarısı kadarı, lise eğitimi alır ise yoksulluktan kurtulacaktır.

T¼rk bilim insanı Prof. Dr. ığdem Kağıtçıbaşı' nın T¼rkiye kapsamında, 30 yıllık bir s¼reye dayanan çalışması ile ortaya koyduğu sonuçlar da yoksulluk ve eğitim arasındaki yakın ilişkiyi g¼zler ¼n¼ne sermektedir. Bu çalışmaya g¼re ana sınıfı eğitimi alabilen çocuklar hem ¼niversiteye gitme başarısı g¼stermiřler hem de çalışma yaşamında iyi kariyerler elde etmişlerdir.

Yapılan birçok çalışmada eğitim d¼zeyi ile yoksulluk arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Eğitim seviyesi arttıa yoksulluk oranı d¼řmektedir. Yetersiz eğitim seviyesi d¼ř¼k verimle birlikte yoksulluğu beraberinde getirmektedir. Alınan her bir eğitim seviyesi bireyi yoksulluktan kurtarmanın bir basamağıdır. Eğitim bireyin perspektifini genişleterek k¼lt¼rel ve kişiisel gelişimini sağlayarak daha başarılı olmasını ve yoksulluk d¼ng¼s¼n¼ kırmasana olanak sağlamaktadır.⁶⁸

Bireyin gelirinin d¼ř¼k olmasının sebeplerinden bir tanesi kişinin verimliliğinin d¼ř¼k olmasıdır. D¼ř¼k verimliliğin nedeni ise beşeri sermaye donanımının olması gerektiği seviyede olmamasıdır. Gereken beşeri sermaye seviyesine ulaşmak da eğitimle m¼mk¼n olmaktadır. ¼yleyse yoksulluğu bertaraf etmek için y¼ksek gelir, y¼ksek gelir için verimlilik, verimlilik için beşeri sermaye donanımı, beşeri sermaye donanımı içinse eğitim gerekmektedir.⁶⁹

---

⁶⁷ Yusuf Alpaydın, "T¼rkiye'de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri," **İlem Yıllık**, Cilt: 3, Sayı:3, 2008,s. 52.

⁶⁸Nuray akmakı, "Eğitim ve Yoksulluk", <http://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-ve-yoksulluk/>, 8 Mayıs 2019.

⁶⁹ alışkan, **a. g. e.**, s. 293.

2. 6. EĞİTİM BEŞERİ SERMAYE, KALKINMA VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Eğitim kavramı; beşeri sermaye, kalkınma ve ekonomik büyüme ile içiçe ilişkili olan bir kavramdır. Bu ilişkinin ne ölçüde olduğu ve nasıl sonuçlar ortaya çıkardığı bu konu kapsamında irdelenecektir.

2. 6. 1. Eğitim ve Beşeri Sermaye

Beşeri sermaye bir toplum mensuplarının üretim süreci çerçevesinde, sahip oldukları bilgi, beceri, yetenek, donanım, tecrübe gibi özelliklerinin yanı sıra üretim sürecinde yaptıkları işte bu özellikleri en üst seviyeye çıkarabilme becerisi ve fiziksel ve ruhsal olarak da üretim sürecini yürütebilecek sağlamlıkta olmayı ifade eden bir kavramdır. Beşeri sermaye aynı zamanda üretim süreci dahilinde kullanılan deneyim, beceri ve bilgiye yapılan bir atıftır.⁷⁰

Beşeri sermayeyi ölçmek için kullanılan iki gösterge vardır; bunlar stok göstergeleri ve yatırım göstergeleridir. Bu göstergelerin kaynağının büyük ölçüde eğitim temelli olduğu görülür. Stok göstergeler eğitim düzeyi ile yatırım göstergeler ise eğitim harcamaları ile ilgilidir.

Stok göstergeler okur yazarlık oranı ve eğitim seviyesi ile temsil edilir.

Yatırım göstergeleri parasal ve parasal olmayan göstergeleri kapsar.

Parasal göstergeler eğitime harcanan tüm mal ve hizmetler karşılığında ödenen meblağların yanında kişisel gelişim için yapılan tüm harcamaları da kapsamaktadır. Parasal göstergeler; GSYİH içerisinde eğitimin için yapılan harcamaların payından, her bir öğrenci başına düşen eğitim harcamaları ve işletmelerin yada özel kurumların eğitim harcamaları gibi göstergelerden oluşmaktadır.

---

⁷⁰ Abdullah Keskin, "Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü ve Türkiye", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 3-4, 2011, s. 128.

Parasal olmayan göstergeler; eğitime katılma oranı, eğitim için ayrılan vakit, meslekle ilgili eğitim süresi, okula kayıt oranları gibi göstergelerden oluşmaktadır.⁷¹

Beşeri sermaye, içsel büyüme teorisi kapsamında teknolojik gelişmenin itici gücü olarak kabul görmektedir. Beşeri sermaye göstergelerinden bahsedilirken bu göstergelerin eğitim kaynaklı olduğu göz önünde bulundurulursa; teknolojik gelişmenin itici gücü eğitimidir demek yanlış bir ifade olmaz. Öyleyse beşeri sermayeden söz etmek demek bir bakıma eğitimden söz etmek demektir.⁷²

2. 6. 2. Eğitim ve Kalkınma

Kalkınma, bir ülkenin ekonomik olarak büyümenin yanında sosyal ve kültürel olarak da değişip gelişmesi anlamına gelir. Kalkınma çok geniş gösterge ve unsurlara sahip olmakla birlikte, beşeri sermaye kalkınma sürecinde öncü bir rol oynamaktadır. Yapılan çalışmalarda beşeri sermayenin eğitim aracılığı ile kalkınmaya oldukça fayda sağladığı saptanmıştır.⁷³

1962 yılında Shultz tarafından yapılan çalışmada, gelişmekte olan ülkelerdeki yetersiz ekonomik ve sosyal kalkınmanın sebebinin yetersiz beşeri sermaye olduğu görülmüştür. Shultz teknolojiyi geliştiren unsurun eğitilmiş donanımlı insan olduğunu savunur.⁷⁴

Bireyin gelişimi için yapılan eğitim yatırımları ekonomik büyümenin yanı sıra gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksulluk gibi kavramlar üzerinde de pozitif etki göstererek kalkınmaya da katkı sağlar.⁷⁵

---

⁷¹ Kadir Eser ve Çisem Ekiz Gökmen, “Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi ve Türkiye Üzerine Gözlemler”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt :1, Sayı: 2, 2009, s. 43, 44.

⁷² Keskin, **a. g. e.**, s. 126.

⁷³ Deniz Özyakışır, “Beşeri Sermayenin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü: Teorik Bir Değerlendirme”, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 1, 2011, s. 47.

⁷⁴ Asuman Altay ve M. Vedat Pazarlıoğlu, “ Uluslararası Rekabet Gücünde Beşeri Sermaye: Ekonometrik Yaklaşım”, **Selçuk Üniversitesi Karaman İ. İ. B. F. Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 12, 2007, s. 99.

⁷⁵ **A. e.**, s. 101.

Kalkınmayı daha soyut bir biçimde anlamak için bazı endeksler kullanılır. Bunlardan en yaygın olanı İnsani Gelişmişlik Endeksidir. İGE’ de en önemli göstergelerden bir tanesi yoksulluktur. Ayrıca eğitimle ilgili veriler de İGE’ nin önemli bir verisidir.⁷⁶

Eğitimin kalkınmadaki rolü 2. Dünya Savaşı sonrasında açık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Japonya ve Avrupa ekonomilerine uygulanmak üzere hazırlanan Marshall planı bu ülkelerde çok pozitif sonuçlar verirken, gelişmekte olan ülkeler için aynı sonuçlar ortaya çıkmamıştır. Yeterli miktarda sermaye girişi olmasına rağmen, az gelişmiş ülkeler Japonya ya da Avrupa ülkeleri gibi bir ekonomik gelişim sağlayamamıştır. Çünkü bu sermaye ve teknolojiyi verimli bir şekilde kullanabilecek eğitilmiş beşeri sermaye mevcut değildi. İşte bu noktada ekonomik kalkınmayı sağlayan unsurun eğitilmiş, donanımlı insan gücü olduğu anlaşılmıştır.⁷⁷

İkinci Dünya Savaşı yıllarından sonra, uluslararası kuruluşlar kendi içlerinde yaptıkları kalkınma araştırma ve analizleri çerçevesinde eğitim ve kalkınma arasındaki ilişkiye ait çalışmalarını arttırarak bu ilişkinin önemli hale gelmesine ve artık ülkelerin bu konuya bir devlet politikası ciddiyetinde bakmalarına yol açmıştır. Bilgi çağının yaşandığı bu dönemde, çağa ayak uydurarak kalkınmayı sağlayabilecek toplumların ihtiyacı olan en önemli unsurun nitelikli işgücü olduğu, bu işgücünün de eğitimle sağlanacağı anlaşılmıştır. İyi eğitilmiş bireylere sahip toplumların kalkınmışlık düzeyi yüksek, sahip oldukları kaynakları etkin ve verimli kullandıkları görülmektedir. Kalkınma sağlandıkça gelirin de adil paylaşıldığı, toplumsal refahın ve huzurun arttığı savının anlaşıldığı görülmektedir. Bu sonuçlar kalkınma ve eğitim arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.⁷⁸

Kalkınma ve eğitim hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkeler için çok önemlidir. Kalkınma, gelişmiş ülkeler için toplumsal refahın ileriye taşınması

---

⁷⁶Sevcan Güneş, “ Türkiye Ekonomisi ve Kalkınma Göstergeleri”,2016, https://www.researchgate.net/publication/309072637_Turkiye_Ekonomisi_ve_Kalkinma_Gostergeleri, 9 Mayıs 2019.

⁷⁷Çakmak, a. g. e, s. 36, 37.

⁷⁸ Halil Buyruk, “Ekonomik Kalkınma Hedefinden Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine: Eğitim-Kalkınma İlişisine Dair Bir Çözümleme”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt: 40, Sayı: 1, 2016, <http://mulkiyederigi.org/article/view/5000186150/5000163875>, s. 120, 9 Mayıs 2019.

amacıyla vazgeçilmezken, az gelişmiş ülkeler açısından ise yoksulluğu azaltmak için en önemli bir vasıtaadır.⁷⁹

Eğitim gelişme ve kalkınmanın en hayati itici gücüdür. Özellikle az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk, gelir eşitsizliği gibi sorunsalların çözümü iyi eğitilmiş insan gücünden geçmektedir.⁸⁰

Yapılan araştırma çalışmalarda eğitimin birey üzerinde meydana getirdiği şu değişiklikler kıstas alınır; bilgi, beceri, deneyim, işgücü kabiliyeti, okullaşma oranı, okul öncesi eğitim, kültürlü ve vasıflı birey, teknoloji kullanımı. Tüm bu kazanımlar verimliliğe, verimlilik ekonomik büyüme ve kalkınmaya, gelir adaletini sağlamaya imkan sunmaktadır.⁸¹

2. 6. 3. Eğitim ve Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, belli bir ekonominin, belli bir zaman döneminde, mal ve hizmetlerin reel olarak hesaplanmış piyasa değerindeki artıştır. Ekonomik büyümede GSYH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) oranındaki artış yada azalışlar baz alınır.⁸²

Ekonomik büyümenin önemli unsurlarından bir tanesi eğitimidir.⁸³

Eğitim ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin bahsi ilk olarak Adam Smith tarafından yazılan Ulusların Zenginliği adlı kitabında geçmektedir. Eğitim için yapılan harcamalar belli bir sermaye birikimi meydana gelmesine sebep olarak ekonomik büyümeye katkı sağlar.

Adam Smith'in ardından Denison, Schultz ve Becker de beşeri sermaye kuramı üzerinde çalışıp katkı sağlayan iktisatçılardır. Denison yaptığı çalışmada

---

⁷⁹Büyükarıslan, **a. g. e.**, s. 534.

⁸⁰**A. e.**, s. 542.

⁸¹Hüsniye Yetik, "Beşeri Sermaye ve Eğitim", **ArelEysad**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2018, s. 43.

⁸²Aslı Özpolat, "Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadın Eğitimi ile Büyüme ve Kalkınma Arasındaki İlişki", **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İktisat Anabilim DalıYayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 3.

⁸³Şadan Çalışkan, Mustafa Karabacak ve Oytun Meçik, "Türkiye'de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1923-2011 (Kantitatif Bir Yaklaşım)", **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 21, 2013, s. 33.

eğitim alan bireylerin bilgi ve becerilerinin gelişmesiyle üretkenlik kapasitelerinin arttığını ve bunun da ekonomik büyümeye yol açtığını ortaya koymuştur.⁸⁴

Eğitim ile büyüme arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmaların öncülerinden olan Barro' nun çalışmaları eğitim ile büyüme arasında oldukça yüksek bir pozitif ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur.⁸⁵

Eğitim bir yönüyle değişen ekonominin ihtiyacı olan nitelikli işgücünün sağlanmasını sağlarken bir yönüyle de sürdürülebilir bir büyüme için gerekli olan makro ve mikro temelleri oluşturmaya katkı sağlar.

1980 yılları itibariyle İçsel Büyüme Modelleri teorileriyle birlikte eğitimin ve beşeri sermayenin büyüme üzerindeki etkileri daha vurgulu bir şekilde dile getirildiği görölmektedir. Ekonomideki büyümenin yalnızca fiziki sermaye ile açıklanamayacağı anlaşıldı. Uzun dönem sürdürülebilir bir büyümenin unsurlarının en önemli girdisi beşeri sermayedir, beşeri sermayenin temelini ise eğitim olduğu son dönemlerde yapılan birçok çalışma ile vurgulanmaktadır.⁸⁶

Eğitim üretim girdilerinden emek ve teşebbüs üzerindeki pozitif etkileri aracılığı ile ekonomik gelişme üzerinde olumlu sonuçlar ortaya çıkmasına sebep olur. Eğitimin emek ve girişim üzerindeki etkileri; keşif ve yenilikler, iş bölümü ve makineleşme, etkin bileşimler ve hareketlilik, ahlak ve bilgi olarak sıralanır. Eğitimin sağladığı bu özellikler sayesinde kalıcı bir ekonomik büyüme, sürdürülebilir kalkınma sağlanabilir.⁸⁷

---

⁸⁴ Rengin Ak, Berna Ak Bingöl, “Eğitim-Büyüme İlişkisi Yazını Üzerine Bir Değerlendirme”, **Bilgi Ekonomisi**, <http://fdeyneli.pamukkale.edu.tr/1.pdf>, 11 Mayıs 2019, s. 153, 154.

⁸⁵ alışkan, Karabacak ve Meçik, **a. g. e.**, s. 35.

⁸⁶ Ömer Yalçınkaya ve Ömer Kaya, “Eğitimin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Düşük, Orta ve Yüksek Gelirli Ülkeler Üzerinde Bir Uygulama (1991-2011)”, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 16, Sayı:3, 2016, s. 28.

⁸⁷Dura, **a. g. e.**, s. 25.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELE İÇİN ETKİN EĞİTİM POLİTİKALARI

3. 1. GELİŞMİŞ ÜLKELERİN EĞİTİM SİSTEMLERİNDEN ÖRNEKLER

Gelişimini tamamlamış ve halkına iyi bir refah seviyesi sağlamış olan Finlandiya, Singapur ve Kore' nin eğitim sistemlerinin nasıl olduğu hakkında bilgi edinmek için temel noktalar aşağıdaki konu başlıkları altında irdelenecektir.

3. 1. 1. Finlandiya Eğitim Sistemi

Finlandiya eğitim sistemi tüm ülke nüfusunun eğitilmesi, yetiştirilmesi, donanım kazanması, bilgi ve becerilerini geliştirebilmesi üzerine kurulmuş bir eğitim sistemine sahiptir.

Sistemin en temel ilkesi bireyleri yaşam boyu öğrenme, sürekli bilgi edinme çaba ve isteği içinde olan bireyler yetiştirmektir.

Herkesin parasız temel eğitim alma hakkı anayasa ile güvence altına alınmıştır. Ayrıca tüm bireyler eşit eğitim olanaklarından yararlanma hakkına sahiptir.¹

Finlandiya' nın iyi bir eğitim sistemine sahip olarak başarılı bireyler yetiştirmesinin altında 4 temel aktör yatmaktadır; iyi bir öğretmen yetiştirme

---

¹Aysun Erginer, **Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri ve Türkiye Eğitim Ssistemiyle Karşılaştırmalar**, 1. Baskı, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2006, s. 5.

programı, geleneksel okul yaşamı, öğretmenlik mesleğine bakış kültürü, öğretmenlerin hizmet içi eğitimi.²

Zorunlu eğitim kamu kurumları tarafından verilir, 7 – 16 yaş aralığındaki çocukları kapsar. Zorunlu eğitimin finansmanı merkezi yönetim ve yerel yönetim tarafından finanse edilir.

Okul öncesi eğitim 6 yaş altındaki çocukları kapsar, belediyeler tarafından ücretsiz olarak verilmesi yasalarla kanunlaşmıştır. Okul öncesi eğitime katılım oranı % 99 olarak gerçekleşmektedir.

Okul öncesi eğitimin ardından 9 yıllık bir genel okul dönemi gelir. Bu dönem de 6 + 3 yıllık dönemleri içerir. İlk 6 yıllık dönem sınıf öğretmenleri, 3 yıllık dönem branş öğretmenleri tarafından yürütülür. Gerekli hallerde 9 yıla 1 yıl daha eklenebilir.

Bu dönemden sonra genel ortaöğretim ya da mesleki eğitim okulları gelir. 3 yıllık bir öğrenim programı içerir. Bu seviyedeki okullaşma oranı % 90' dır.

Orta öğretimi yükseköğretim takip eder. Yükseköğretim uygulamalı eğitimin ağırlıkta olduğu teknik üniversite ve teorik eğitimin ağırlıkta olduğu üniversitelerden oluşur.

Finlandiya eğitim sisteminin başarılı sonuçlar ortaya çıkarmasındaki en önemli unsurlardan bir tanesi öğretmenlik mesleğinin çok ciddiye alınıp çok kaliteli öğretmen yetiştirme programlara sahip olmasıdır. Bunun yanında tüm bireylere aynı eşitlikte eğitim imkanı sunan bir eğitim ağına sahip olması da başarıyı beraberinde getirmektedir. Sosyo – ekonomik açıdan farklı seviyelerde olan öğrencilerin aralarında başarı farkı bulunmamaktadır çünkü; Finlandiya eğitim sistemi hiçbir farklılık gözetmeden herkese aynı eğitimi vermeyi sağlamaktadır. Temel eğitim; öğretim, materyaller, yemek, sağlık, diş bakımı, ulaşım, özel eğitim, yetiştirici eğitim

---

² Ali Erarslan, “Finlandiya’nın PISA’ daki Başarısının Nedenleri: Türkiye için Alınacak Dersler”, Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED), Cilt: 3, Sayı: 2, 2009, s. 240.

dâhil olmak üzere parasız karşılanmaktadır. Yoksul aile çocuklarının eğitimden yoksun kalmaları söz konusu değildir.³

Öğretimi veren kişi olarak öğretmenin niteliği ile öğretimin niteliği arasında çok yüksek bir pozitif ilişki mevcuttur. Bu gerçeklikten yola çıkarak, Finlandiya standartı yüksek öğretmen yetiştirme programları oluşturmuştur.⁴

Finlandiya’ da eğitim finansmanı eğitim bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından karşılanır.⁵

Finlandiya’ da 2015 yılında, okul öncesi eğitim için öğrenci başına düşen harcama 12,332 dolar; GSMH’ nin % 1.237’ sidir. Temel eğitimde öğrenci başına 9,305 dolar düşer, GSMH’ nin %1.441’ idir. Ortaöğretimde her bir öğrenci için yapılan harcama 10,481 dolar, yani GSMH’nin %2.561’ idir. Ortaöğretim sonrası eğitim için ise öğrenci başı toplam harcama ise %17,591 dolardır, bu da GSMH’nin %1.726’ sına tekabül eder. İlköğretimden ikinci öğretim sonuna kadar olan öğrenci başına düşen harcama miktarı 10,025 dolardır, GSMH ‘nin % 4.003’ üdür.⁶

Harcamaların kamu ve özel harcama dağılımı incelendiğinde ise eğitim harcamalarının çok büyük bir kısmının kamu tarafından yapıldığı görülür. 2015 yılı için eğitim harcamalarının kamu tarafından karşılanan kısmı GSMH’nin%3.970’idir.⁷ Özel harcamalara bakıldığında ise bu oran yalnızca GSMH’nin %0.033’ ü kadardır.⁸

³ Rahime Çobanoğlu ve Koray Kasapoğlu, “Pisa’da Fin Başarısının Nedenleri ve Nasılları”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 39, 2010, s. 123- 125.

⁴Selda Aras ve Sinem Sözen, “Türkiye, Finlandiya ve Güney Kore’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının İncelenmesi”, 2012, https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/32244854/S_Aras.S_Sozen.Paper.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1557955857&Signature=eqWsrONX6DLix95sJC9Pb0KR1sk%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DTurkiye_Finlandiya_ve_Guney_Korede_Ogret.pdf, 15 Mayıs 2019, s.1.

⁵ Gonca Güngör ve Alper Göksu, “Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma”, **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt: 20, Sayı: 1, 2013, s. 63.

⁶ OECD (2019), Education spending (indicator), <https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm#indicator-chart>, 17 Mayıs 2019

⁷ OECD (2019), Public spending on education (indicator), <https://data.oecd.org/eduresource/public-spending-on-education.htm#indicator-chart>, 17 Mayıs 2019.

⁸ OECD (2019), Private spending on education (indicator), <https://data.oecd.org/eduresource/private-spending-on-education.htm#indicator-chart>, 17 Mayıs 2019.

3. 1. 2. Singapur Eğitim Sistemi

Singapur eğitim sistemi okul öncesi eğitimle başlayıp üniversite ile tamamlanan bir süreçten oluşur.⁹

Singapur eğitim sisteminin amacı öğrencilerde var olan potansiyelin ortaya çıkarılması, yetenekleri doğrultusunda yönlendirilerek bu yeteneklerin en iyi şekilde kullanılmasını sağlamaktır.¹⁰

Yaklaşık olarak %100 okul öncesi eğitime katılım oranı vardır. Okul öncesi eğitim 3- 6 yaş aralığı çocuklar içindir. Zorunlu bir eğitim dönemi değildir, ancak katılım çok yüksektir.¹¹

Okul öncesi eğitimin ardından 10 yıl süren ilköğretim dönemi gelir. İlköğretim dönemi, 7- 12 yaş aralığını kapsayan 6 yıllık birinci kademe ve 13- 16 yaş aralığını kapsayan 3 yıllık ikinci kademedir. İkinci kademe de özel, ekspres ve normal kur olmak üzere üç kurdan meydana gelir.

İlköğretimin ikinci seviyesinin ardından üniversite öncesi eğitim gelmektedir. Üniversite öncesi eğitim; teknik eğitim enstitüleri, politeknikler, kolejler ve merkezleşmiş enstitülerden oluşur. Teknik eğitim enstitüleri sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarına gerekli bilgi ve beceriyi kazandırma görevi üstlenmiştir. Politeknikler, ülkenin teknik ve ekonomik gelişimi için orta düzey profesyoneller yetiştirir. Kolej ve merkezleşmiş enstitülerde ise öğrencileri üniversiteye hazırlamak için gerekli akademik bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır.

Bu süreçten sonra üniversite öğrenimi gelmektedir. Singapur’ da 4 üniversite dışındaki tüm üniversiteler devlet üniversitesidir.¹²

---

⁹ Faruk Levent ve Esra Yazıcı, “Singapur Eğitim Sisteminin Başarısına Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi”, **Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt: 39, 2014, s. 123.

¹⁰Uğur Yürek ve Hakan Çetinkaya, “Singapur, Japonya, Güney Kore ve Çin Eğitim Sistemleriyle Türkiye Eğitim Sistemlerini Karşılaştırması”, 2019, <https://prezi.com/fc7lz3prlqw/singapur-japonya-guney-kore-ve-cin-egitim-sistemleriyle-turkiye-egitim-sistemlerini-karslastirmas/>, 17 Mayıs 2019.

¹¹ Ömer Cimem, “Singapur Eğitim Sisteminin Başarısı Ne?” Nasıl Başarılı Oldular?”, 2017, https://www.tavsiyeediyor.com/makale_19080.htm, 17 Mayıs 2019.

¹² Levent ve Yazıcı, **a. g. e.** , s. 123- 138.

Singapur’ da devletin eğitim harcamaları için ayırdığı ödenek GSMH’ nın % 11.7975’ i kadardır. 2013 yılına ait veriler incelendiğinde, eğitim için toplam 8,422 milyon dolar devlet harcaması yapıldığı görülür.¹³

Singapur eğitim sisteminin başarılı olmasında etkili 7 faktör etkilidir. İstikrarlı ve tutarlı eğitim politikaları, nitelikli seçkin öğretmenler, kaliteli okul yöneticileri, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı, eğitimde fırsat eşitliği, matematik, fen bilimleri öğretimine ve teknik becerilere önem verilmesi bu faktörleri oluşturur. Öğretmenlerin nitelikli bir şekilde yetişip yalnızca mesleklerine odaklanmaları için çeşitli politikalar uygulanır. Eğitim fakültelerinde sunulan yüksek burs miktarları bu politikalara örnek teşkil eder. Başarılı ve potansiyeli yüksek öğrencilerin öğretmenliği seçmesi için teşvikler sunulur. Öğretmen olabilmek içinse çok ciddi aşamalardan geçilir. Ayrıca öğretmenlerin eğitimleri mesleğe başladıktan sonra da devam etmektedir. Eğitimde teknolojinin kullanımına büyük önem verilmektedir, öğrenciler bilgi çağına adapte olacak şekilde yetiştirilirler. Singapur’ da devlet okulları ücretsizdir; hiçbir farklılık gözetmeksizin tüm çocukların eğitime katılımı sağlanmaktadır. Yoksul aile çocuklarının eğitim giderleri devlet tarafından karşılanarak, ihtiyaç olduğu durumlarda burs sağlanmaktadır. Öğrenme güçlüğü tespit edilen çocukların ayrıca destek almalarına imkan veren uygulamalar bulunur.

Görüldüğü gibi Singapur eğitimde başarıyı getiren önemli unsurları yerine getirmiş ve başarılı bireyler yetiştirmeyi sağlamıştır.¹⁴

3. 1. 3. Güney Kore Eğitim Sistemi

Güney Kore’ de okul öncesi eğitim zorunlu olmamakla beraber 3 -6 yaş arasındaki çocukları kapsar. 6 yaşla birlikte zorunlu öğretim dönemi başlar. Bu dönem ilk 6 yılı ilköğretim, sonraki 3 yılı ortaokuldan oluşur; 6- 15 yaş gurubunu kapsar. Ortaokuldan sonra 3 yıllık ortaöğretim dönemi gelir, 15- 18 yaş

¹³ UNESCO, 2019, <http://data.uis.unesco.org/#>, 18 Mayıs 2019.

¹⁴ Levent ve Yazıcı, a. e. , s. 123- 138.

öğrencilerden oluşur. Ardından 2 yıllık programların olduğu kolejler ve üniversiteler gelir.¹⁵

Kore ekonomik gelişim için nitelikli insan yetiştirmenin gerekliliğini anlayarak, eğitim sisteminin en temel belirleyicisinin öğretmen olduğu farkındalığıyla beraber öncelikle öğretmen yetiştirme sistemini sağlam bir şekilde oluşturmuştur. Öğretmenlik için oldukça yüksek puanların yanında mülakatları da başarıyla geçmek gerekmektedir.¹⁶

İlköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerini yetiştiren kurumlar birbirinden farklıdır. İlköğretim öğretmenlerini eğitim üniversiteleri yetiştirir. Ortaöğretim öğretmenlerini öğretmen kolejleri, genel üniversitelerdeki öğretmen eğitim sınıfları, eğitim bölümleri ve eğitim enstitüleri yetiştirir.

Kore’ de her bir öğrenci hiçbir ayırımı maruz kalmadan eğitim alma olanağına sahiptir. Özel Eğitim Teşvik Yasası ile kırsalda bulunan öğrenciler ve özel öğrenciler eğitime dahil edilir.¹⁷

2015 yılında, Kore ilköğretim dönemi eğitim için öğrenci başına 11,047 dolar harcama yapmıştır. GSMH içindeki oranı % 1.674’tür. Ortaöğretimde öğrenci başına düşen harcama 12,202 dolar, GSMH’ nın % 2.308’idir. İlköğretimden üniversite öncesine kadar eğitim harcamaları öğrenci başına düşen miktar 11,688 dolar, GSMH’ nın % 3.982 ‘sidir. Üniversite eğitimi harcamalarında öğrenci başına düşen harcama 10,108 dolar yani GSMH’ nın %1.815 ‘i kadardır. ¹⁸

Eğitim harcamalarının kamu ve özel harcamalar paylaşımına bakıldığında; 2015 yılı için ilköğretimden üniversite öğrenimi öncesine kadar olan dönemi kapsayan eğitim harcamalarının GSMH’nın %3.469’u, üniversite harcamaları için GSMH’ nın % 0.656’sı, ilköğretimden üniversiteye kadar olan harcamaların ise

¹⁵ Recep Altın, “Kore Hakkında Kısa Bilgiler”, <http://urn.meb.gov.tr/ulkelerpdf/KORE.pdf>, 18 Mayıs 2019.

¹⁶ Aras ve Sözen, a. e.

¹⁷Sevilay Yıldız, Alev Elmalı, Emine Şeyda Süme, Fatih Yalçın, Demet Baycan, “Çin, Güney Kore Ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması”, **3. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi**, 2009, s. 229.

¹⁸ OECD, 2019, Education spending (indicator), <https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm#indicator-chart>, 18 Mayıs 2019.

GSMH' nin %4.125'lik kısmı kamu tarafından karşılanmıştır.¹⁹ Özel harcamalara bakıldığında; ilköğretim için GSMH' nin %0.126'sı, ilköğretimden üniversite öncesi döneme kadar olan harcamaların GSMH' nin %0.513'ü, ilköğretimden üniversiteye kadar olan harcamaların GSMH' nin 1.673'ü özel harcama olarak gerçekleştirilmektedir.

Oranlara bakıldığında kamu harcamalarının özel harcamalara göre oldukça yüksek oranlarda gerçekleştiği görülmektedir.²⁰

3. 2. ETKİN EĞİTİM POLİTİKALARI

Yoksullukla mücadele edebilmek için politika yapıcıların göz önünde bulundurması gereken önemli noktalar ve politikalar; kadın eğitimi, çocukların eğitime erişimi, eğitimde fırsat eşitliği, eğitimde devletin rolü, eğitimde süreklilik, bilgi ve teknoloji çağında eğitim konuları kapsamında aktarılmaktadır.

3. 2.1. Kadın Eğitimi

Yoksullukla mücadele için eğitim politikaları oluştururken kadınların eğitilmesi önemli noktalardan biridir. Bu kapsamda kadınların neden eğitilmesi gerektiği ve kadınların eğitilmesi için yapılabilecekler bu konu çerçevesinde açıklanacaktır.

3.2.1.1. Kadın Eğitiminin Gerekliliği

Kadın eğitimi ülkelerin kalkınma ve gelişmesi için itici bir güçtür, kadınların eğitilmesi çok önemlidir. Kadının eğitilmesi toplumun eğitilmesiyle sonuçlanan bir sürecin başlangıcıdır. Çünkü kadının çocukları büyütüp yetiştiren bir misyonu da vardır. Sahip olduğu bilgi ve donanımları bu yolla geleceğe de aktarmış olur. Bireyin eğitilmiş bir ailede yetişmesi toplumun genel niteliğine de sirayet eder.²¹

¹⁹ OECD, 2019, Publicspending on education (indicator), <https://data.oecd.org/eduresource/public-spending-on-education.htm#indicator-chart>, 18 Mayıs 2019.

²⁰ OECD, 2019, Privatespending on education (indicator), <https://data.oecd.org/eduresource/private-spending-on-education.htm#indicator-chart>, 18 Mayıs 2019.

²¹ Fahri Kayadibi, " Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü", <https://dergipark.org.tr/download/article-file/101022>, 18 Mayıs 2019, s. 20.

Kadın eğitimi ve ekonomik büyüme, kalkınma ve yoksulluk arasında yakın bir ilişki vardır. Bir ülkenin kadınlarının eğitim seviyeleri yükseldikçe hem ekonomik büyüme artar hem de kalkınma gerçekleşir. Kadının eğitim seviyesi ile yoksulluk arasında da negatif bir ilişki mevcuttur. Kadın eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk azalır. Bu negatif ilişkinin sebebi, kadın eğitim aldıkça evlenme yaşı ve çocuk sahibi olma yaşı artar, ayrıca nüfus planlaması konusunda bilinçlenir; böylece nüfus artış hızı azalır, bu da yoksulluğun azalmasına sebep olur.

Eğitilmiş kadın işgücün çalışma hayatında kendine yer bulma imkanına daha çok sahiptir. Bu da eğitimin gelir etkisi yoluyla hem ekonomik büyümeye hem de yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlar.²²

Genel olarak ülkelerdeki kadınların okullaşma oranlarına bakıldığında; son 20 yıldır yürütülen çalışmalara rağmen 20 milyon kız çocuğunun hiç okulla tanışmadığı görülür.²³

Dünya genelinde kadınların eğitimi hala bir sorun olarak devam etmektedir; kadın ve erkek arasında eşitsizlikler mevcuttur. Kadın eğitimi uluslararası alanda gelişmişlik seviyesini ölçen bir göstergedir.²⁴

Kadının eğitim seviyesinin artması sosyo – kültürel gelişmeyi de beraberinde getirir.²⁵

UNESCO eğitim verilerine ve yoksulluk verileri birlikte incelendiğinde; kadının eğitime katılım oranının yoksulluk oranıyla ilişkili olduğu görülmektedir. 2015 yılı için; en az bir eğitim seviyesi bitirmiş kadınların oranı Belçika’ da %94.25, Avustralya’ da %100 iken, Bolivya’ da % 65, Mali’ de ise %16.06’ dır. Yine bu ülkelerin yoksulluk oranlarına baktığımızda; Belçika ve Avustralya’ da %0.2,

---

²² Meltem İnce, “The Role of Female Education in Economic Development: A Case For Turkey”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 26, 2011, s. 230.

²³ UNESCO, “UNESCO Prize for Girls’ and Women’s Education, [gwe_prize_2019_call_for_nominations-c-unesco-asad_zaidi.jpg](#), 18 Mayıs 2019.

²⁴ Emine Demiray, “Uzaktan Eğitim ve Kadın Eğitiminde Uzaktan Eğitimin Önemi”, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2013, s. 155.

²⁵ Hacer Tok ve Esra Ağılı “ Kadın ve Eğitim”, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, 2016, s. 68.

Bolivya' da %17.42, Mali'de % 36.53'tür. Kadının eğitime katılım oranı ile yoksulluk oranı arasındaki ilişki oldukça açık ve nettir.²⁶

3. 2. 1. 2. Kadınların Eğitime Katılım Oranını Arttırmak İçin Yapılması Gerekenler

Bir ülkenin kalkınması, gelişmesi, yoksulluğun azalması kadınların okullaşma oranı ile ilişkili olduğu için, kadınların eğitime daha fazla katılmalarını sağlamak için neler yapılmalı üzerinde düşünülmelidir. Kadınların okullaşma oranı erkeklere göre daha düşük, okuldan ayrılma oranları ise daha yüksektir. Bu durumun sebepleri uygulanacak olan politikalar bakımından yol gösterici olacaktır. Çocuklar gelişim süresince ebeveynlerini rol model olarak büyürler; kız çocukları annelerini, erkek çocuklar ise babalarını örnek alırlar. Annenin rolü genel olarak ev işleri, çocuk bakımı, ya da kırsal kesim için tarlada çalışmaktır. Bu ortamdaki kız çocuğunun da kendi için çizeceği yol annesinininkinden çok farklı olmaz. Bu durumu engellemek için ebeveyn eğitimi, anne babanın bilinçlendirilmesi için yapılacak olan programlar önemlidir.²⁷

Okul eğitimi sonrasında kadınların iş yaşamında da eğitimlerini devam ettirmesi, bilgi ve becerilerini geliştirmesi, iş ortamındaki pozisyonunu ve gelirini etkileyerek yoksulluktan kurtulmasını sağlar. Bu bilinci vermek için okul kitaplarında kadının eğitiminin önemini anlatan konular önem taşımaktadır.

UNICEF, UNESCO, ILO(International LaborOrganisation)gibi sivil toplum kuruluşları kız çocuklarını okullaşma oranlarını arttırmak adına yürüttükleri projeler vardır.²⁸ Dünya Bankası' nın yürüttüğü projeler kapsamında; Bangladeş' te 1.24 milyon kız çocuğu ve 6,700 ortaöğretim okulu yapılan projelerden yararlanmışır. Gana' da 3,450 yüksek öğrenim son dönem kız öğrenciler gerekli okul eğitimleri için proje burslarından faydalanmışır. Pakistan' da kız çocuklarının ortaöğretime katılımı

²⁶ UNESCO, 2019, <http://data.uis.unesco.org/#>, 19 Mayıs 2019.

²⁷ Kevser Özaydınlık, “ Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye' de Kadın ve Eğitim”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**”, Sayı: 33, 2014, s. 100.

²⁸A. e. , s. 106.

%9 oranında arttırılmıştır. Nijerya’ da kız çocuklarının başarısı %7 ‘ den % 34’ de yükselmiştir. ²⁹

Yoksulluk kız çocuklarının okula gidip gitmeme konusunda en önemli belirleyici bir faktör. Yapılan çalışmalara göre kız çocuklarının okula gitmemesi ya da okuldan ayrılmasına sebep olan birçok etken bulunmaktadır. Düşük aile geliri, okullara uzak mesafelerde yaşamak, etnik ana dil sorunları bunlardan bazılarıdır.

Çocuk evlilikleri kız çocuklarının eğitim almalarında önemli bir engeldir.

Bunların yanında, kültürel norm ve alışkanlıklar, yetersiz altyapı, fiziksel şiddet de kız çocuklarının okuldan ve eğitimden uzak kalmasına sebeptir.

Dünya Bankası kız çocuklarının önündeki bu engelleri kaldırmak üzere yürüttüğü çalışmalar vardır. Bu çalışmalarda şu ilkeler mevcuttur;

- Kız çocuklarına finansal kaynak, burs sağlanması,
- Okul mesafelerinin azaltılması,
- Erkeklerin kültürel ve sosyal alışkanlık tartışmalarının bir parçası olmasını sağlamak,
- Cinsiyet eşitliğiyle ilgili müfredatın sağlanması,
- Nitelikli kadın öğretmenler yetiştirmek,
- Çocuk ve erken yaştaki evlilikleri engellemek,
- Kadına karşı şiddete karşı söylemleri artırmak.³⁰

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin 10. Maddesinde kadınların okullaşmalarını sağlayacak tedbirler sıralanmıştır;

-Sanat ve mesleki eğitimlerde kadınlar için bilgi edinme imkanı sunulmalı, şehir ya da taşra yırımı gözetmeksizin herkese okul ve eğitim kurumlarına ulaşma imkanı verilerek bu kurumlardan mezun olmaları sağlanmalıdır. Bu eşitlik eğitim kademelerinin hepsini kapsamalıdır. Kız çocuklarının erkek çocuklarla eşitliği okul

²⁹ World Bank, 2017, <https://www.worldbank.org/en/topic/girlseducation#3>, 19 Mayıs 2019.

³⁰ World Bank, 2017, <https://www.worldbank.org/en/topic/girlseducation#1>, 19 Mayıs 2019.

öncesi, genel eğitim, teknik eğitim, meslek eğitimi gibi eğitimin tüm aşamalarında sağlanmalıdır.

-Kız ve erkek çocukları için aynı eğitim programları uygulanmalı, aynı imtihanlara tabi tutulmalı eğitimcilerinin nitelikleri birbirine yakın seviyede olmalı, fiziki olarak da aynı koşulları paylaşmalıdırlar.

-Erkek ve kadının rolü, toplumun geleneksel algısından arındırılması için karma eğitim uygulanmalı, bu algıyı değiştirecek her türlü girişim desteklenmeli, bu duruma destek verecek ders kitapları ve ders programları hazırlanmalıdır

-Burs, kredi ve diğer tüm maddi destekler kız çocukları için aynı ölçüde ulaşılır olmalıdır.

-Kadın ve erkekler arasındaki eğitim eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik politikalar ivedilikle uygulamaya koyulmalı; bu kapsamda okuma yazma kursları dahil olmak üzere diğer yetişkin kurslara ve sürekli eğitim programlarına katılımlarını sağlayarak bu konuda teşvikler sunulmalıdır.

-Öncelikle kız çocuklarının eğitimlerini yarıda bırakmalarının önüne geçilmelidir, yapılan çalışmalara rağmen bunun önüne geçmek mümkün olmuyorsa kadınlar için okul dışı eğitim programları oluşturulmalıdır.

-Sportif aktivite ve fiziksel eğitime aktif olarak katılabilecekleri fırsatlar sunulmalıdır

-Aile sağlığı, çocuk planlaması hakkında bilgi ve yöntemler paylaşarak kadınların bilinçlenmesinin önü açılmalıdır.³¹

3.2. 2. Çocukların Eğitime Erişimi

Dünya toplam nüfusunun içinde 264 milyon çocuk eğitimden yoksun kalmış durumdadır.³²

³¹ Demiray, a. g. e. , s. 156- 157.

³²UNESCO,<http://data.uis.unesco.org/>, 19 Mayıs 2019.

2017 yılı verilerine göre; ilköğretim çağındaki 61 milyon çocuk eğitim almadı. 12- 15 yaş arasındaki 60 milyon çocuk ortaöğretim eğitim fırsatı yakalayamadı. Okula gitmeyen çocukların yaklaşık %50' si kriz yaşayan ülkelerde yaşayan çocuklardan oluşuyor.³³

Dünya genelindeki eğitime erişememenin nedenleri; yoksulluk, ayrımcılık, askeri savaşlar, göç ve iklim değişikliği, olarak sıralanabilir.³⁴ Engelli olmak da çocuklar için eğitim imkanlarına erişme konusun da önemli bir engeldir.³⁵

Sokak çocukları ve çocuk işçiler için de eğitime ulaşma durumu neredeyse imkansızdır. Ancak bu çocukları yaşadıkları bu çok zorlu şartlardan kurtarmanın tek yolu eğitimidir. UNESCO yaptığı çalışmalarla yoksul çocukların, sokak çocuklarının ve çocuk işçilerin nasıl eğitime katılabilecekleri konusunda yol gösterici olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çözüm önerileri oluşturan adımlar atmıştır. Bu konudaki bazı başlıklar şu şekildedir;

- Öncelikle eğitim ihtiyaçlarının karşılanması,
- Eğitim araç gereçlerinin elde edilmesini kolaylaştırmak,
- Kamusal farkındalık oluşturmak,
- Kamu ve özel kesim, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla istişareler,
- Özel kesim finans yardımlarını arttırmak,³⁶

Çocukların eğitime ulaşmadaki engellerin başında yoksulluk gelmektedir. Ailenin geliri ne kadar düşük olursa, o ailedeki çocukların eğitimden yoksun kalma ihtimali o kadar yüksek olur. Ailenin yoksulluğu çocukların ya eğitim alamamalarına ya da eğitimlerini yarıda bırakmaya sebep olur.³⁷Eğer aile düşük gelir seviyesine sahipse, okul çağındaki çocuk gelire katkı sağlaması amacıyla bir işte çalıştırılarak

³³ UNICEF, https://www.unicefturk.org/yazi/egitim_calismalarimiz_dunyadan, 20 Mayıs 2019.

³⁴ UNICEF, <https://www.unicef.org/education>, 19 Mayıs 2019.

³⁵ UNICEF, https://www.unicefturk.org/yazi/egitim_calismalarimiz_dunyadan, 20 Mayıs 2019.

³⁶ UNESCO, **ProgrammeForTheEducation Of ChildrenDifficultCircumstances**, 1999, s. 8-10.

³⁷ Ahmet Yıldırım ve Zeynep Karaman, "Ailenin Yoksulluğu/Zenginliği İle Eğitim/Akademik Başarı Arasındaki İlişki: Pısa 2015 Verileri İle Ampirik Bir Çalışma", **International Journal of Academic Value Studies (Javstudies)**, Vol: 4, Issue: 19, 2018, s. 343.

eğitimden yoksun kalmasına sebep olur. Temel eğitimin devlet tarafından ücretsiz verilmesi yoksul çocukların eğitime katılmasını sağlar.³⁸

Eğitim, kültürel ve ekonomik bir yatırım sürecidir; bu maliyetli ve uzun bir dönemdir. Yoksul öğrencilerin eğitim sürecini devam ettirebilmeleri için, bu maliyetleri karşılayabilecekleri stratejiler geliştirilmelidir.³⁹

3. 2. 3 Eğitimde Fırsat Eşitliği

Eğitimde fırsat eşitliği, tüm bireylerin hiçbir ayırıma maruz kalmadan, kendi yetenek ve becerilerini geliştirebileceği bir eğitim olanağına erişebilmesidir.⁴⁰

Nitelikli bir eğitim sistemi 3 temel amacı yerine getirmeye çalışmalıdır.

- Var olan kaynaklara ulaşarak eğitimden faydalanmak isteyen herkese, her an, bu imkan sağlanmalıdır.
- Sahip oldukları bilgileri paylaşma isteği olan bireyleri, bu bilgileri öğrenmek isteyen bireylere aktarma konusunda yetkilendirilmelerine olanak sağlanmalıdır.
- Bireylerin yeteneklerini ortaya çıkarmalarını sağlayarak, bunları halka sunmalarını sağlayacak her türlü ortam ve şartların oluşturulması gereklidir.

Bu 3 imkanın var olması eğitimin nitelikli sistem üzerinde olduğunu gösterir.⁴¹

Eğitimde eşitlik kavramıyla aktarılmak istenen üç husus vardır. Birincisi; tüm bireylerin hiçbir farklılık gözetilmeksizin, eğitim olanaklarının en üst seviyesine kadar yararlanma hakkına sahip olabilmeleridir. İkinci eşitlik durumu; devletin

---

³⁸ Ayşe İdil Ekşi, **Eğitim Yönetiminin Yasal Yönleri Dezavantajlı Grupların Eğitim Hakkı Raporu**, 2018, s. 18- 19.

³⁹ Hasan Hüseyin Aygül, “Eğitime Erişim, Yoksulluk ve Formel/Enformel İşgücü Olarak Üniversite Gençliği: “İstihdam İçin mi Eğitim? Eğitim İçin mi İstihdam?”“, **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 8, 2018, s. 65.

⁴⁰Nurhayat Çelebi, Halim Güner, Gülşah Taşçı Kaya ve Mithat Korumaz, “ Neoliberal Eğitim Politikaları ve Eğitimde Fırsat Eşitliği Bağlamında Uluslararası Sınavların (PISA, TIMSS ve PIRLS) Analizi”, **Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 4, 2014, s. 35.

⁴¹ Mahmut İnan ve Murat Demir, “ Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Kamu Politikaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 2, 2018, s. 343- 345.

ülkedeki çocuklara en az asgari düzeyde eğitim almalarını sağlayacak temel eğitimi yasalarla güvence altına alması gerekir, herkes temel eğitim alabilmelidir. Son olarak; her bireyin aldığı eğitim kendine has olan potansiyeli doğrultusunda orantılı olmalıdır.⁴²

Eğitimin ölçülmesi kolay değildir, yalnızca eğitim süresini baz alarak eğitimi değerlendirmek doğru bir yaklaşım değildir. Bu eğitim süresi boyunca bireyin kendine özgü potansiyelini geliştirebileceği bir eğitim alması, eğitim sonucunda elde edilecek kazanımlar açısından önemlidir.⁴³

Eğitimde eşitliği sağlamak hem toplumsal hem de verimlilik açısından önemli olduğu için eşitsizliklere sebep olan nedenleri ortaya koyup bunlara çözüm üretmek önemli bir husustur. Eğitimde eşitsizliği ortaya çıkartan 5 temel neden bulunur, bunlar; ekonomik sebepler, coğrafi sebepler, toplumsal sebepler, siyasal sebepler ve bireysel farklılıklardır.

Ailenin düşük gelire sahip olması ya da nitelik olarak düşük bir mesleğe sahip olması çocuklarının aldığı eğitim süresi ile yakından ilişkilidir. Geliri yüksek ailelerin çocukları daha uzun süre ve daha nitelikli okullara gitme olanağına sahip olurken, yoksul aile çocukları aile bütçesine katkı sağlamak adına eğitimde olmaları gereken süreyi bir işte çalışarak geçirmeye karşı karşıya kalırlar. Bu noktada devletin yoksul aile çocuklarına burs, kredi, beslenme yardımı gibi destek sağlaması onların da eğitime katılımı noktasında fayda sağlayarak bu eşitsizliği ortadan kaldırmaya katkı sağlar.

Coğrafi olarak ülkenin farklı yerleşim yerleri, farklı eğitim imkanına sahip olmaya sebep olur. Özellikle kırsal kesimde yaşayan öğrenciler temel eğitimden sonraki eğitim seviyelerine devam edebilmekte zorluk yaşamaktadırlar. Bu sebeple şehirde ya da okullara daha yakın mesafede yaşayan öğrenciler kırsalda yaşayan öğrencilere göre daha avantajlı durumdadırlar. Coğrafi sebeplerin ortaya çıkardığı

---

⁴² Mehmet Emin Soylu, “Eğitimde Fırat Eşitliği”, <http://www.mehmeteminsoylu.com/egitimde-firsat-esitligi/>, 23 Mayıs 2019.

⁴³Francisco H. G. Ferreira ve Jérémie Gignoux, “Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Türkiye Örneği”, **Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı**, Ankara, 2010, s. 4.

eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için taşıma sistemi, pansiyon ya da yurt sistemleri uygulanır.

Toplumsal sebepler irdelendiğinde; genellikle kadınların erkeklere oranla eğitime erişimde daha dezavantajlı olduğu görülür. Bunun yanında farklı dine mensup, farklı dil konuşan, farklı ırktaki çocukların da eğitimden faydalanma durumları diğerlerine göre daha dezavantajlıdır. Ülkenin nüfus oranı da eğitime erişimdeki eşitsizlik konusunda başka bir etmendir; nüfusu yoğun olan ülke çocuklarının daha az nüfuslu ülkelere göre eğitimden faydalanma süreleri daha azdır.

Siyasi sebeplere bakıldığında, devleti yöneten siyasi görüşün uyguladığı politikalar karşı görüşe mensup kesimlerin eğitim dışı kalmalarına sebep olabilmektedir.

Kişilerin zeka, algılama, ruhsal, fiziksel gibi sahip oldukları durumlar farklılık gösterebilir. Bu farklılıklar da standart eğitimden faydalanmalarına engel teşkil edebilir. Farklılıkları gözetenek eğitim hizmetlerinin sunulması bu eşitsizliği ortadan kaldıracaktır.⁴⁴

3. 2. 4. Eğitimde Devletin Rolü

Eğitim harcamaları ülkenin ekonomik büyümesine, gelir dağılımına, kalkınmaya katkı sağladığı için yatırım harcaması olarak da kabul edilir. Bu harcamayı devletin mi yoksa özel sektörün mü yapacağı uzun yıllardır tartışıla gelmiştir. Devletin eğitimin ne kadar içinde olması gerektiği konusunda Klasik yaklaşım ve Keynesyen yaklaşım da birbirinden ayrılır. Keynesyen iktisatçılar eğitimi yarı kamusal mal olarak kabul ederler ve eğitim giderlerinin devlet tarafından karşılanması gerekliliğini savunurlar.⁴⁵ Keynesyen yaklaşım kamu harcamalarının içinde eğitim harcamaları oranının artması gerektiğini dile getirir.⁴⁶

Günümüzde devletin eğitim yatırımlarını üstlenmesinin, eğitimin içinde daha çok olmasının iki sebebi vardır. Eğitimin yüksek derecede dışşallıklar ortaya çıkarır,

---

⁴⁴ Soylu, a. g. e.

⁴⁵ Mehmet Emin Altundemir, "Kalkınma Planlarından Eğitime Bakış: Kamusal Mallar Teorisi Perspektifinden", *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2012, s. 96.

⁴⁶ Nazım Öztürk, " İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü", *Sosyo Ekonomi*, Cilt:1, 2005, s. 30.

yani eğitimin yararlarının yalnızca eğitim alan kişiyle sınırlı kalmayarak bundan toplumun da fayda görmesidir. Eğitimin dışşallığı argümanıya devlet eğitimin içinde büyük rol üstlenir. Dışşallığın yanında eşitlik ilkesi sebebiyle de devlet eğitime müdahildir. Çünkü eğitim finansmanı maliyetli bir süreçtir, eğer devlet bu süreç müdahil olmazsa fakir çocukların aileleri bu finansmanı sağlayamazlar.⁴⁷

Eğitimin eşitlik ilkesi, genel olarak tüm ülkelerde devletin eğitime müdahale zorunluluğunu gerektirmiştir. Ancak eğitim maliyetinin yüksekliği ve devletlerin yaşadığı maddi yetersizlikler zamanla bu konuda sorunlar ortaya çıkarmıştır; devletin eğitime müdahillliğini özel kesimi de destekleyecek bir şekle evirmiştir.⁴⁸

Milton Freadman karma eğitim sistemini dile getirmiştir. Ona göre devlet bireylerin zorunlu temel eğitimlerini karşılamalı, temel eğitimden sonrası için bireylerin seçim yapma imkanları bulunmalıdır. Özel okulların varlığı rekabet yoluyla eğitimde niteliği artırır. Özel okullarda devletin fonksiyonu belli standartların olup olmadığını kontrol etmek olmalıdır.⁴⁹

Eğitim sisteminin rasyonel, eşitlikçi, etkin, nitelikli olabilmesi için devlet tarafından karar verilen bir plan çerçevesinde uygulanması yerinde olacaktır.⁵⁰

Bugün dünya genel seyrine bakıldığında özel okul ve devlet okulu oranları ülkelere göre farklı bir seyir izlemektedir. Özel okul oranlarının arttığı görülmektedir. Devlet özel okulları iki şekilde desteklemektedir; özel okulun kendisine yapılan yardımlar ve çocuğunu özel okula gönderen veliye yapılan yardımlar şeklindedir. Japonya ‘ da özel okulların oranı diğer ülkelere göre yüksektir, bunun sebebi devletin özel okullara verdiği yüksek teşviklerdir.⁵¹

---

⁴⁷ Murat Çokgezen, “ Türkiye’ de Devletin Eğitime Müdahalesi: Piyasa ve Devletin Başarısızlıkları”, 2011, https://www.academia.edu/1306666/T%C3%BCrkiyede_devletin_e%C4%9Fitime_m%C3%BCdahalesi_Piyasa_ve_devletin_ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1zl%C4%B1klar%C4%B1, 23 Mayıs 2019.

⁴⁸ Nur Serter, “ Bir Devlet Görevi Olarak Eğitim”, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/9642>, s. 381,23 Mayıs 2019.

⁴⁹ MiltonFreadman, “ Eğitimde Devletin Rolü”, <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/49/04-milton-friedman-egitimde-devletin-rolu.pdf>, 23 Mayıs 2019.

⁵⁰ Serter, **a. g. e.**, s. 382.

⁵¹ Birgül Subaşı ve Aysun Dinler, “ Dünya’ da ve Türkiye’ de Özel Okullar”, **İTO**, Yayın No: 2003- 21, s. 67.

Tablo 7. Ülkelere Göre Devlet Okulu ve Özel Okul Oranları

Ülkeler	Devlet Okulu	Özel Okul
	(Kayıtlı öğrencilere oranı)	(Kayıtlı öğrencilere oranı)
	%	%
Hong Kong	7	93
Belçika	31	69
Kore	63	37
İsrail	82	18
Kanada	93	7
Yeni Zelanda	94	6
Yunanistan	95	5
Türkiye	99	1
Finlandiya	96	4
Dubai	21	79
Rusya	100	0
Azerbaycan	100	0
Norveç	99	1
İtalya	94	6

Kaynak: OECD, 2012, <http://www.oecd.org/pisa/50110750.pdf>, s. 19, 11 Haziran 2019

Ülkelerin sahip oldukları özel okul, devlet okulu oranlarına bakıldığında; Romanya' nın, Azerbaycan' nın %100 oranında devlet okulları aracılığıyla eğitim verdiği görülür. Norveç % 99 devlet okuluna, %1 özel okula, Singapur % 98 devlet okuluna, %2 özel okula, Slovenya %97 devlet okuluna, % 3 özel okula, Finlandiya %96 devlet okuluna , %4 özel okula, Japonya % 71 devlet, % 29 özel, Kore %63 devlet %27 özel okula sahiptir. Bu oranların OECD ortalaması ise %82 devlet okulları, %12 özel okullardır.⁵²

⁵² OECD, 2012, , <http://www.oecd.org/pisa/50110750.pdf>, s. 19, 11 Haziran 2019.

Devlet okulları ve özel okullar arasında genel bir kıyaslama yapıldığında; özel okulların devlet okullarına göre daha iyi fiziksel şartlara, daha iyi kaynaklara, daha iyi okul ortamına ve daha iyi akademik başarıya sahip olduğu görülür.⁵³

PISA(Programme for International Student Assessment) verilerine göre bir ülkenin özel okul ve devlet okulu oranları o ülkenin PISA sonuçlarını etkilememektedir. Özel ya da devlet okulu olmasına bakılmaksızın alınan eğitimin kaliteli olması başarıyı getirmektedir.⁵⁴

3. 2. 5. Eğitimde Süreklilik

2000' li yıllarla beraber eğitimde sürekliliği ifade eden 'Yaşam Boyu Öğrenme' ya da 'Hayat Boyu Öğrenme' kavramı literatürde yerini almaya başladı. Yaşam boyu öğrenme formal eğitimin dışında eğitim ve öğrenimin devamını sağlayan bir yaklaşımdır. 1970' lerde UNESCO, 1980' lerde OECD tarafından eğitim politikası haline getirilmiştir. Yaşam boyu öğrenme kavramının temeli, bireyi merkeze alarak ona hayatının her döneminde geliştirici bilgi ve becerileri kazandırmaya dayanır, eğitim ve öğrenim yalnızca belirli yıllarla sınırlandırılmaz.

UNESCO yayınladığı raporla yaşam boyu öğrenmeyle aşağıdaki noktalara vurgu yapmıştır:

-Eğitim bireyin yaşından bağımsız bir süreç halini almalıdır.

-Eğitim bireye kaliteli bir yaşam standardı sunabilecek bir araç olarak değerlendirilmeli, ve bireylerin de eğitime bu çerçevede yaklaşmaları sağlanmalıdır.

-Eğitim ile bireylerin gündelik yaşamları arasındaki ilişki geliştirilerek bu ilişkiye daha fazla vurgu yapılmalıdır.

-Eğitim sürecinde eğitimle ilgili yapılması planlanan programlar çalışan, aile ve toplumun fikirleri dahil edilmelidir.

---

⁵³ OECD, **Public and Private Schools: How Management and Funding Relate to their Socio-economic Profile**, 2012, OECD Publishing, s. 20, 21.

⁵⁴ OECD, "PISA in Focus", 2011, https://read.oecd-ilibrary.org/education/private-schools_5k9h362mhtkd-en#page1, 24 Mayıs 2019.

-Plan yaparken, yönetim sürecinde ve ulaşılabacak hedefler belirlenirken özgür bir ortam oluşturmanın önemine dikkat çekilmelidir.⁵⁵

Bilgi ve teknolojinin çok kısa periyotlarda değişmesi, daha erken yıllarda alınmış olan eğitim ve öğrenimle bu değişimlere ayak uydurmak ve cevap vermeyi oldukça kısıtlı hale getirmiştir. Çocukluk ve gençlik döneminde alınan eğitimle bugünün istediği bilgi ve donanımı sağlamak mümkün değildir. Eğitim yaşam boyu devam edip, bilgi ve beceriler yenilenmelidir. Bu sebepler yaşam boyu öğrenme kavramının ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır.⁵⁶

Yaşam boyu öğrenme aktif vatandaşlık, kişisel gelişim, rekabetçilik, istihdam olanakları gibi kavramları içinde barındırır. Artan küreselleşme, teknolojik değişim, işgücü piyasasının aradığı niteliklerin de değişmesini beraberinde getirir. Bireylerin iş gücü piyasasının aradığı niteliklere uyumlu olması yaşam boyu öğrenmeyle mümkün olur. Yaşam boyu öğrenme temel eğitimden başlayarak kişinin hayatı boyunca bilgi, beceri ve donanımlarını sürekli güncelleyerek, zamanın gereksinimlerine cevap verebilme durumudur. Yaşam boyu öğrenme devlet ya da özel eğitim kurumlarının sertifikalandırarak verdikleri eğitimleri ve bireyin çalışma hayatındaki edindiği tecrübelerle dayanarak elde ettiği öğrenimleri kapsamaktadır.⁵⁷

Yaşam boyu eğitim; yaygın eğitim, yetişkin eğitimi, açık öğretim, hizmetiçi eğitim, çıraklık eğitimi gibi şekillerde uygulama alanı bulur.⁵⁸

Yaşam boyu öğrenim bireye her yaşta, her dönemde, her yerde öğrenme imkanı sunar; evde, işte, okulda; bu da insanların öğrenme için yaş, mekan, zaman, v. b. kısıtları ortadan kaldırır.⁵⁹

---

⁵⁵ İsmail Güleç, Seda Çelik ve Buket Demirhan, “Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme”, **Sakarya University Journal of Education**, Cilt: 2, Sayı: 3, 2012, s. 35, 36.

⁵⁶ Oktay Akbaş ve Soner Mehmet Özdemir, “Avrupa Birliğinde Yaşam Boyu Öğrenme”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 155-156, 2002, s. 112.

⁵⁷ Metin Toprak ve Armağan Erdoğan, “Yaşamboyu Öğrenme: Kavram, Politika, Araçlar ve Uygulama”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2012, s. 70.

⁵⁸ Yusuf Budak, “Yaşamboyu Öğrenme ve İlköğretim Programlarının Hedeflemesi Gereken İnsan Tipi”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 3, 2009, s. 698.

⁵⁹ Selim Günüç, H. Ferhan Odabaşı ve Abdullah Kuzu, “Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 2, 2012, s. 310.

Hayat boyu öğrenme bireyi becerilerini istenilen nitelikte geliştirerek ekonomiye kazandırmakta ve istihdam oluşturmak için oldukça etkin bir kavramdır. Rekabetin gerektirdiği esnek ve verimli iş gücünün devamlılığını yaşam boyu öğrenme sağlar.

Hayat boyu öğrenme ‘ beşikten mezara öğrenme ‘ felsefesini temel alır.

Yaşam boyu öğrenme; ekonomik gelişme, kalkınma, sosyal bütünleşme, demokratikleşme için önemli bir olgudur. Ancak ekonomik yönü ağır basarak, ekonominin ihtiyaç duyduğu iş gücünü sağlamak üzere şekillenmektedir. Çalışan nüfusun zamanla ortaya çıkan bilgi ve beceri eksikliklerini giderici, mesleklerde meydana gelen hızlı değişimlere uyum sağlayan bireyler yetiştirmeye katkı sağlar. Bu da, günümüzde bilgi toplumu olmanın bir gereğidir.⁶⁰

Tablo 8. 25- 64 Yaş Aralığındaki Bireylerden Resmi Ya Da Resmi Olmayan Bir Eğitime Katılmış Olanların Oranları

Ülkeler	Yıllar	Toplam Popülasyon Oranı %
Kanada	2012	58
Danimarka	2012	66
Finlandiya	2012	66
Almanya	2012	53
İtalya	2012	25
Yunanistan	2015	20
Kore	2012	50
Yeni Zelanda	2015	60
Norveç	2012	64
Türkiye	2015	23
Rusya	2012	20

Kaynak: OECD, 2019, https://www.oecd-ilibrary.org/education/data/education-at-a-glance/adult-education-and-learning_7f35aac5-en, 10 Haziran 2019

⁶⁰ Mustafa Aksoy, “Kavram Olarak Hayat Boyu Öğrenme ve Hayat Boyu Öğrenmenin Avrupa Birliği Serüveni”, **BİLİG**, Sayı: 64, 2013, s. 25- 36.

Bazı ülkelere ait yaşam boyu öğrenme göstergelerinden olan; 25- 64 yaş aralığındaki bireylerin resmi ya da resmi olmayan her hangibir eğitim alanların oranlarına bakıldığında gelişmiş ülkelerin oranlarının yüksek olduğu görülür. Öyleyse yaşam boyu öğrenmenin ülkenin gelişimine katkısı vardır.

Geleneksel eğitim, UNESCO'nun 1972 yılında Faure adıyla yayınladığı raporda yeniden şekillenmiştir. Bu raporda yaşam boyu öğrenmeyi özetleyen maddeler şu şekilde sıralanmıştır:

- Toplumun her bir ferdi, yaşamı boyunca eğitim imkanından yararlanabilmelidir, yaşam boyu öğrenme öğrenen toplumunun temel taşıdır.
- Öğrenme işlemi zaman ve mekâna bağımlı kalmadan devam edebilmelidir.
- Eğitim farklı araçlar ve eğitim teknolojileri yardımıyla verilmelidir.
- Esnek ve açık bir eğitim, bireylere yatay ve ya dikey olarak hareket etmelerini sağlar, bu da onlara öğrenmek için çok daha fazla alternatif sunar.
- Genel eğitim kavramı, sosyal ve iktisadi, teknik ve pratik bilgiyi de kapsayacak biçimde genişletilmelidir.
- Eğitim gençleri sadece gelecekte bir iş edinebilmek üzere tek bir amaca yönelik değil, bunun yanında sürekli ilerleme ve yeni şartlara, üretim biçimlerine ve beklentilere alışmaya hazırlamalıdır;
- Bireylerin, çalışma hayatında en üst düzeyde hareketliliğe ve bir işten bir diğer işe geçişlere yardımcı olmalarını sağlamaya imkan vermelidir.
- Yaşam boyu öğrenme kavramı, sektörel şirketlerin de eğitim faaliyetleri yürütebileceğini anlatmaktadır.
- Yeni eğitim anlayışı, bireye kendi kültürel gelişime imkan verecek biçimde şekillenmektedir, kendi kendine öğrenme, özellikle de yardımcı kendi kendine öğrenme bütün eğitim sistemlerinde değişmez bir yere sahiptir.

- Eğitim, bireysel kazanımların yanı sıra geniş bir dışsallığa sahiptir, bundan dolayı da eğitim tüm toplumu kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır.
- Birey öğrenme süreci içinde kalıplaşmış bilgilerin dışına çıkabilecek imkanı bulabilmelidir.⁶¹

3. 2. 6. Bilgi ve Teknoloji Çağında Eğitim

Bilginin ne teknolojinin eğitimi nasıl şekillendirdiği bilgi toplumu ve eğitim, teknoloji ve eğitim başlıkları altında aktarılmaktadır.

3. 2. 6. 1. Bilgi Toplumu ve Eğitim

Sanayi devrini takiben, 21. Yüzyılla beraber bilgi çağı olarak adlandırılan yeni bir dönem başlamıştır. Bilginin bilime dayandığı, çok hızlı yenilenip çok hızlı yayıldığı bu dönemi yaşayan toplumlar da ‘bilgi toplumu’ ya da ‘sanayi ötesi toplum’ olarak adlandırılır.

Bilgi toplumunun kendine has bir takım özellikleri vardır. Bunlar şu şekilde sıralanır:

- Bilgi toplumu bilgiye ve beşeri sermayeye dayanan bir toplumdur.
- Bilgi toplumunun gelişiminin başlamasını tetikleyen teknolojik araç bilgisayar olarak kabul edilir.
- Bilgi toplumunun motor gücü “insan beyninin yapabilirlikleri” dir.
- Bilgi toplumunda üretime katılım için, ileri düzeyde öğretim görmüş nitelikli insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır.
- Bilgi toplumunda üretim bilgi ve teknoloji üretimine dayalıdır. Bilgi sektörünün ürünü olarak bilgisayarlar, elektronik araçlar, robotlar, gelişmiş malzeme teknolojileri başı çekmektedir.

---

⁶¹ Güleç, Çelik ve Demirhan, a. g. e. , s. 42.

-Bilgi toplumu bilgi, bilişim ağları, veri bankalarına dayanmaktadır. Üretilen bilgi büyük bir hızla dünyanın her hangibir köşesine ulaşabilir.

-Sanayi toplumundaki eğitim sisteminde var olan genel eğitimin yerini bilgi toplumunda daha özelleşmiş, bireye özgü ve sürekli eğitim almaktadır.

-Bilgi toplumu bilgi sektörüne dayanmaktadır. Çünkü sanayi toplumunun tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün yanına dördüncü ve en önemli sektörü yani bilgi sektörünü getirmiştir.

- Bilgi toplumu sınırsız bir bilgi stoğuna dayanmaktadır. Bilgi sürekli artarak çoğalmaktadır, ve bilgi aratan verimler özelliğine sahiptir.

-Bilgi toplumunda daha demokrasinin daha çok anlam kazanacağı düşünülmektedir. Özellikle, bilim ve teknolojinin gelişmesiyle ortaya “tele-demokrasi” denen bir olgunun ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir.

-Bilgi toplumunun temelini, kuantum elektronığı, moleküler biyoloji ve çevresel bilimler gibi bilgi alanlar oluşturmaktadır.⁶²

Bilgi toplumuyla birlikte mutlak doğruluktan pozitivismeye geçilmiş, bilimsel bilgiyi amaç olmaktan daha ziyade araç olarak kullanma eğilimi başlamıştır ve yalnızca işe yarayacak bilgiler öğrenmeye gerek görülmüştür. Bilgi çağıyla birlikte eğitim sisteminin yetiştirmeyi hedeflediği insan profili de artık değişmiştir; düşünebilen, mantığını kullanabilen, sorun çözme becerisi geliştiren, kendisine gereken bilgiyi elde edebilme kabiliyeti kazanan bireyler yetiştirmeye doğru evrilmektedir.

Bu süreçte artık okul kavramı da değişmektedir. Süre gelmiş ezber bilgilerden ziyade bireyi gerçek yaşama hazırlayan, oradaki sorunlarla baş edebilme yeteneği

---

⁶² Hasan Hüseyin Özkan, “Bilgi Toplumu Eğitim Programları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 10, 2009, s. 115.

kazandıran, daha da önemlisi bilginin kendini öğretmek yerine bilgiye nasıl ulaşacağını gösteren kurumlar haline gelmektedir. ⁶³

Çok hızla ilerleyen bilgi sirkülasyonu ile beraber okul ve eğitimin yapısı da değişimle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca eğitim okullarla sınırla kalmayarak okul dışı alanlara taşınmıştır.

Eğitilmiş insan kavramı da değişmektedir. Eğitilmiş insan teknolojik okur - yazarlığı olan ve öğrenmeyi öğrenme vasfı bulunan insan olarak tanımlanmaya başlanmıştır. ⁶⁴

Bilgi çağının gerektirdiği eğitilmiş insan gücünü, sanayi devrinin ihtiyacı olan insan gücünü yetiştirmeye odaklı eğitim içerikleriyle yetiştirmek mümkün değildir. Bu sebeple eğitim modelleri de değişmektedir. Sanayi devrine has eğitim modellerinin bilgi toplumuna uygun modeller haline aldığı görülmektedir. Tablo 3. 2' de bu değişim özetlenmiştir.

.Tablo 9. Değişen Eğitim Modeli

Ölçütler	Sanayi Toplumu Eğitim Modeli	Bilgi Toplumu Eğitim Modeli
Öğretmenin Rolü	Her şeyi bilen öğretmen, bilgi aktarıcı, alanında uzman	Yönlendirici, yol gösterici öğretmen
Öğrencinin Rolü	Dinleyici, edilgen, bireysel çalışma	Aktif iş birliğine dayalı takım çalışması
Yöneticinin Rolü	Yönetim lideri	Öğretim-yönetim lideri
Öğrenme Yöntemi	Sınıfta öğrenme	Kişisel araştırma
Öğrenme Şekli	Bireysel çalışmayla öğrenme	Takım çalışmasıyla öğrenme
Eğitim Programları	Standart eğitim programları	Değişken eğitim programları

⁶³ Temel Çalık ve Ferudun Sezgin, "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 1, 2005, s. 63.

⁶⁴ Gülcan Numanoglu, "Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler-II Bilgi Toplumu ve Eğitimde Yeni Kimlikler.", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 32, Sayı: 1, 1999, s. 343, 348.

Çalışan Geliştirme	Hizmet-içi eğitim	Örgütsel öğrenme
Başarı Ölçütü	Ezberlenmiş bilgi aktarımının esas alınması	Kavramları çok boyutlu olarak tanımlayabilme

Kaynak: Hasan Hüseyin Özkan, “Bilgi Toplumu Eğitim Programları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 10, 2009, s. 118.

Tabloda görüldüğü gibi, bilinen klasik eğitim modeli bilgi çağına uygun şekilde değişime uğramıştır. Eğitim ve öğretimin içeriğini dolduran tüm unsurlar çağın gereksinimine cevap verecek biçimde şekillenmiştir.

3. 2. 6. 2. Teknoloji ve Eğitim

Teknoloji, insanoğlunun bilim aracılığı ile tabiata üstünlük kurmak için çabaladığı tüm icat ve yenilikler olarak tanımlanır. Teknoloji bireyin fiziksel ve kültürel özgürlüğüne katkı sağlayan bir kavramdır.⁶⁵

Bilim ve teknoloji genellikle beraber kullanılsa da temsil ettikleri olgular birbirlerinden çok farklıdır. Bilim tabiatta var olan düzen ve ilişkilerin gözlem aracılığıyla ortaya çıkartılıp teorileştirilmesi iken, teknoloji insanlığın gücünü arttıracak araçların icat edilmesidir.⁶⁶

21. Yüzyıl teknolojinin ve teknolojinin sirayet ettiği her şeyin çok hızlı değiştiği bir dönemdir. Teknoloji insanoğlunun olduğu hemen hemen her yere girmiştir. Evlerde, işletmelerde, kamu dairelerinde, hizmet birimlerinde kullanılan bir çok teknolojik araç gerek görülür. Aynı şekilde eğitim kurumları da bu teknolojik araç gereçlerden faydalanır durumdadır.⁶⁷

⁶⁵ Demet Alpar, Gülşah Batdal ve Yusuf Avcı, “Öğrenci Merkezli Eğitimde Eğitim Teknolojileri Uygulamaları”, **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 7, 2009, s. 22.

⁶⁶ A. e. , s. 23.

⁶⁷ Murat Beyler, “Eğitim ile Teknolojinin İlişkisi”, 2018, <https://www.iienstitu.com/blog/egitim-ile-teknolojinin-iliskisi>, 27 Mayıs 2019.

Eğitimde kullanılan teknolojik araçlar arasında; bilgisayar, internet, slayt projektörü, film projektörü, v.b. sayılabilir. Teknolojiyle birlikte öğrenme ve bilgiye ulaşma süresi kısalarak eğitim daha verimli hale gelmiştir.⁶⁸

Teknoloji ile birlikte eğitim teknolojisinde de farklılıklar ortaya çıktı. Örneğin arpım tablosu, bilimsel formüllerin ezberlenmesi, sınıflardaki otoriter yaklaşımlar ve daha birçok eğitim teknolojileri değişime uğradı. Bu süreçte öğretmenin, öğrencinin, ailenin, yöneticinin rolü de değiştı. Artık eğitim yapay zeka, online öğrenme, bulut teknolojileri, mobil teknolojiler, sanal gerçeklik teknolojisi, simülasyonların katkı sağladığı eğitim teknolojisiyle iç içe geçmektedir. Politika yapıcıların tüm bu gelişimlere uyumlu eğitim teknolojileri ve politikaları üretmeleri ülkenin kalkınıp gelişmesi bakımından önem arz etmektedir.⁶⁹

---

⁶⁸ Alpar, Gülşah ve Avcı, **a. g. e.** , s. 21.

⁶⁹ Atilla Arkan, "Teknoloji ve Eğitim, Gelecek", 2018, <https://www.setav.org/teknoloji-egitim-ve-gelecek/>, 28 Mayıs 2019.

SONUÇ

Dünya nüfusunun yoksulluk konusunda bugün geldiği nokta oldukça vahimdir. Özellikle Sahra Altı Afrika bölgesinde yoksulluk çok ürkütücü boyutta yaşanmaktadır. Yüz milyonlarca insan açlık ve açlığın, yoksulluğun sebep olduğu sonuçlarla karşı karşıyadır. Ancak diğer taraftan bakıldığında, dünya nüfusunun çok az bir kısmı ise aşırı zenginlik ve lüks içinde yaşamlarını devam ettirmektedir. Acı olan tablo şudur ki; yoksulluğun giderilmesi için gerekli olan 80 milyon dolarken, yalnızca Avrupa’ da alkollü içeceklerle yapılan harcama 105 milyon dolardır. Öyleyse dünya üzerindeki yoksulluğu bertaraf edecek kaynak mevcut ise de, bu kaynak yoksullara aktarılmamaktadır.

Yoksulluğun bir diğer boyutu, günümüz ekonomik sistemin meydana getirdiği yoksulluk türleridir. İnsanların geçinmek için sürekli çalışmak zorunda kalmakta, yaşamaya zaman ayıramamak, temel gereksinimlerin yanı sıra sosyal gereksinimlerini karşılayamamak gibi yoksulluk kapsamına giren farklı yoksunluk durumları yaşamaktadır.

Yoksullukla mücadele için çeşitli politikalar geliştirilip uygulanmaktadır. Bir çok uluslararası kuruluş yoksullukla mücadele için programlar ortaya koyup devletlerin yoksullukla mücadele için politikalar geliştirmelerine önderlik etmiştir. Yoksullara yapılan doğrudan yardımların yanı sıra dolaylı olarak yoksullukla mücadele edebilecek politikalar da geliştirilmiştir. Yoksullukla mücadelede en etkin, verimli ve kalıcı sonuçlar ortaya çıkaran eğitimidir.

İkinci Dünya Savaşı’ nın ardından ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye gibi kavramalar önem kazanmıştır. Beşeri sermayenin büyüme üzerindeki etkileri çalışılmıştır. Beşeri sermayeyi oluşturan en büyük unsur ise eğitimidir. Kalkınma yoksulluğun en aza indirildiği ekonomik ve sosyal bir durumdur. Eğitim; beşeri sermayenin gelişmesine; beşeri sermaye ekonomik büyüme ve kalkınmaya; büyüme ve kalkınma yoksulluğu azaltmaya sebep olmaktadır. Yoksulluk girdabında bulunan bireyi bu girdaptan kurtarmanın kalıcı tek yolu eğitimden geçmektedir.

Eğitim bireylere işsiz kalmamak, gelirlerini arttırmak ve yoksulluktan kurtulmak gibi faydalar sağlar. Kişisel faydaların yanı sıra topluma sirayet eden faydalar da ortaya çıkmaktadır ki; bu da eğitimin dışsallık yönüdür. Eğitim; gelirin adil paylaşılmasını sağlar ve yoksullukla mücadele eder, emek verimliliğinde artış sağlar, suç işleme ve suça yatkınlık oranlarını azaltır, siyasal istikrar ve toplumsal dayanışmayı sağlar, demokratikleşme bilinci oluşturur, düşük doğurganlık oranı ve bebek ölümlerindeki hızı azaltır, teknoloji yaratma ve teknolojiyi kullanmayı kolaylaştırır.

Eğitim; ekonomi, büyüme, kalkınma, istihdam, yoksulluk arasında oldukça yüksek dereceli bir ilişki mevcuttur. Öyleyse yoksullukla mücadele için eğitim ve uygulanan eğitim politikaları büyük önem arz etmektedir. Eğitime yapılan yatırım ülkenin gelişip kalkınmasına çok daha büyük oranda katkı sağlamaktadır.

Finlandiya, Singapur, Kore gibi kalkınmışlık seviyesi yüksek ülkelerde bakıldığında eğitime çok önem verildiği görülmektedir. Bu ülkelerde kişi başına düşen eğitim harcaması ve bireylerin eğitime katılım oranları yüksektir. Eğitim politikaları geliştirilirken bu ülkelerin eğitim sistemleri üzerinde çalışmak ve yararlanmak faydalı olacaktır.

Eğitim politikaları oluşturulurken kadınların, yoksul çocukların eğitime kazandırılmaları elzem konulardır. Çünkü kadını eğitmek demek tüm toplumu eğitmek demektir. Yoksul çocukların eğitimden mahrum kalması ise onları yoksulluk pençesinden kurtarabilecek tek yolu da kapatmak demektir.

Eğitim sistemlerinin çağın gerektiği insan profilini yetiştirecek, hiçbir bireyi eğitim dışı bırakmayacak, ekonomiyi büyütüp ülkeyi kalkındırarak yoksullukla mücadele edecek modern politikalar ekseninde olması gerekmektedir. Bilgi ve teknoloji çağının gerektirdiği eğitim teknolojileri; yenilikçi, düşünüp yorumlayabilen bireyler yetiştirerek yoksulluğun belini kalıcı olarak kırmanın tek yoludur.

Etkin, verimli, tutarlı, dünya ile entegre olmuş bir eğitim sistemi oluşturmak; ülke vatandaşlarının yoksulluktan uzaklaşıp belli bir refah seviyesi üzerinde yaşamaya imkan bulmalarını sağlayacaktır.

Eğitim politikaları rasyonel birey yetiştirmek üzere inşa edilmelidir. Yoksullukla m¼cadele edebilmek için bireye rasyonel karar verme meziyeti kazandırmak gerekir. Eğer kişi verdiği doğru kararlarla hareket ederse yoksulluk kıskancından da kurtulur. Rasyonel kişiler yetiştirmek için etkin ve başarılı eğitim politikaları uygulanmalıdır. Bu kapsamda kadınların eğitilmesi, çocukların ve yoksul kesimlerin eğitime erişmesinde fırsat eşitliği sağlanması, devletin elinin eğitimin ¼zerinde olası, s¼rekli eğitim anlayışı, çağa uygun eğitim sistemleri eğitimin amacına uygun olarak y¼r¼t¼lmesinde uygulanması gereken politikalarıdır.

KAYNAKÇA

Arpacıoğlu, Ö. ,

Yıldırım, M., 2011

: “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi”, **Niğe Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı: 2, s. 60- 79.

Aydın, D., 2014

:” Küreselleşme ve Yoksulluk”, **İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, <http://insamer.com/rsm/files/KURESELLESME-VE-YOKSULLUK.pdf>, 8. 05. 2018

Adaçay, F. R.,2008

: **Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk**, Nisan Kitapevi, Eskişehir

Aktan, C. C.,

Vural, İ. Y., 2002

: Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramalar ve Ölçüm Yöntemleri”, **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Ankara: **Hak-İş Konfederasyonu Yayınları**

Aytaç, A.,

Habipler, M., 2011

: **Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele**, KriterYayınEvi,İstanbul

Altınışık, İ.,

Peker, H. S., 2012

: “ Eğitim Ekonomik Kalkınmaya Etkisi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, S. 4, s. 1- 13

- Aydın, A.,2015 : “ İnsani Kalkınma ve Eğitim İlişkisi: Türkiye ile OECD Ülkeleri Eğitim Verilerinin Karşılaştırması”, (Yükse Lisans Tezi), **Aksaray Üniversitesi**, Aksaray
- Aksoy, H. H., : İşsizlik- Eğitim Düzeyine Genel Bir Bakış ve Gelecekte İzlenecek Politikalara İlişkin Görüşler”, s. 129- 138, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/127/869.pdf>, 18.12.2018
- Alpaydın, Y.,2008 : “Türkiye’de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri,**İlem Yıllık**, S.3, s. 49- 64
- Altay, A.,
- Pazarlıoğlu, M. V.,2007 : “ Uluslararası Rekabet Gücünde Beşeri Sermaye: Ekonometrik Yaklaşım”, **Selçuk Üniversitesi Karaman İ. İ. B. F. Dergisi**, S.12,s. 96- 108
- Ak, R.,
- Bingül, A. B.,2010 : “Eğitim-Büyüme İlişkisi Yazını Üzerine Bir Değerlendirme”, s. 153- 165, **Bilgi Ekonomisi**, <http://fdeyneli.pamukkale.edu.tr/1.pdf>, 11.05.2019
- Aras, S. ,
- Sözen, S. , 2012 : “Türkiye, Finlandiya ve Güney Kore’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının İncelenmesi”,https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/32244854/S_Aras.S_Sozen.Paper.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1557955857&Signature

[=eqWsrONX6DLix95sJC9Pb0KR1sk%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DTurkiye Finlandiya ve Guney Korede Ogret.pdf,](http://www.setav.org/teknoloji-egitim-ve-gelecek/)
15.05. 2019

Altın, R., : Kore Hakkında Kısa Bilgiler”,
<http://urn.meb.gov.tr/ulkelerpdf/KORE.pdf>, 18.
05.2019

Akbaş, O.,

Özdemir, S. M. , 2002 : “Avrupa Birliğinde Yaşam Boyu Öğrenme”,
Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 155-156, s. 112-
126

Aksoy, M. , 2013

: “Kavram Olarak Hayat Boyu Öğrenme ve
Hayat Boyu Öğrenmenin Avrupa Birliği
Serüveni”, **BİLİG**, S. 64, s. 23- 48

Alpar, D. , Batdal, G. ,

Avcı, Y. , 2009

: “Öğrenci Merkezli Eğitimde Eğitim
Teknolojileri Uygulamaları”, **Hasan Ali Yücel
Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 1, S. 7, s. 19- 31

Arkan, A., 2018

: ”Teknoloji ve Eğitim, Gelecek”,
<https://www.setav.org/teknoloji-egitim-ve-gelecek/>, 28 .05. 2019

Buyruk, H.,2016

: “Ekonomik Kalkınma Hedefinden Bin Yıl
Kalkınma Hedeflerine: Eğitim-Kalkınma
İlişkinine Dair Bir Çözümleme”, **Mülkiye
Dergisi**, S. 1, s. 111-
142,<http://mulkiyederigi.org/article/view/5000186150/5000163875>, 09.05.2019

Bakırtaş, T,

Kandemir, O.,2012

: “Türkiye’de Yetersiz Eğitim ve Yoksulluk İlişkisi:İller Bazında Ekonometrik Bir Analiz”,
İstanbul Finans Kongresi,
https://www.researchgate.net/publication/281641627_TURKIYE'DE_YETERSIZ_EGITIM_VE_YOKSULLUK_ILISKISI_ILLER_BAZINDA_EKONOMETRIK_BIR_ANALIZ,

16.12.2018

Brunello, G. , 2011

: “ Unemployment, EducationandEarningsGrowth”, DiscussionPaper No. 311,
<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=375091000096115109065123070077069124028087060080003065108005071114071124020042054040053063108109017117119001071045085003053081114008100071108117008029083071091030044126104024029067071093103009087127096069115093073025114024075008079121010014093&EXT=pdf>, 18. 12.2018

Beyler, M. , 2018

:“Eğitim ile Teknolojinin İlişkisi”,
<https://www.iienstitu.com/blog/egitim-ile-teknolojinin-iliskisi>, 27 .05. 2019

Budak, Y. , 2009

: “Yaşamboyu Öğrenme ve İlköğretim Programlarının Hedeflemesi Gereken İnsan Tipi”,
Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 3, s. 693- 708

Başaran, A.,

- Çetinkaya, M., 2013 : “ Türkiye’de Sübjektif Yoksulluk Profili: 2003-2008”, **Sosyo Ekonomi**, S. 19, s.244- 262
- Bilen, M.,
- Aydın, M. K.,2005 :**Yoksulluk Sorunu Üzerine**,https://www.researchgate.net/publication/290096432_Yoksulluk_Sorunu_Uzerine, 11.06.2018
- Çokgezen, M., 2011 : “ Türkiye’ de Devletin Eğitime Müdahalesi: Piyasa ve Devletin Başarısızlıkları”,2011,https://www.academia.edu/1306666/T%3BCrkiyede_devletin_e%C4%9Fitime_m%C3%BCdahalesi_Piyasa_ve_devletin_ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1zl%C4%B1klar%C4%B1,23. 05. 2019
- Büyükarıslan, M. A.,1995 : “ Toplumsal Kalkınma ve Eğitim”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**, S. 4, s.535- 544
- Çalışkan, Ş.,2007 :“Eğitim, İşsizlik, Yoksulluk İlişkisi”, **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S. 13, s. 297-310
- Çakır, M.,
- Şansel, A.,2015 :“Yoksulluğun Küresel Boyutları”, **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S. 9,s.175- 200
- Çakmak, Ö.,2008 : “ Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi”, **D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**,s.33-41,https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30505663/884159134_11_03_cakmak.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y

[53UL3A&Expires=1544786194&Signature=qPQG5FAHycMDiAd%2FoG63PTcGycQ%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DEGITIMIN EKONOMIYE ve KALKINMAYA ETKISL.pdf](#)

- Çetin, B. , 2014 :” Eğitim ve Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi**, Karaman
- Çağlar, A. ,
- Gülel, F. E. , 2007 :“Eğitimin Toplumsal Fayda Üzerine Etkisi”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S. 52, s. 317- 339
- Çiftçi, C. ,
- Kangallı, S. G. , 2015 : “ Eğitim ve Gelir”, **Ege Akademik Bakış**, C: 15, S: 1, s. 141- 152
- Çakmakçı, N. , 2017 :”Eğitim ve Yoksulluk”, <http://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-ve-yoksulluk/>, 08. 05. 2019
- Çalışkan, Ş. ,
- Karabacak, M. , Meçik, O., 2013 :“Türkiye’de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisi:1923-2011 (Kantitatif Bir Yaklaşım)”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, C. 11, S. 21, s. 29- 48
- Çobanoğlu, R. ,
- Kasapoğlu, K. ,2010 : “Pısa’da Fin Başarısının Nedenleri ve Nasılları”**Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 39, s. 121- 131

Çalık, T.,

Sezgin, F. , 2015

:“Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”,

Kastamonu Eğitim Dergisi, C. 13, S. 1, s.55-66

Çelebi, N. , Güner, H. ,

Taşçı, G. , Korkmaz, M. ,2004

:: “ Neoliberal Eğitim Politikaları ve Eğitimde Fırsat Eşitliği Bağlamında Uluslararası Sınavların (PISA, TIMSS ve PIRLS) Analizi”, **Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi** C. 3, S. 4, s. 33-75

Doğan, E. , 2014

:“Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi”, **T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü Uzmanlık Tezi**, Yayın No: 2880

Doğan, B. ,

Kaya, M. , 2014

:“ Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 12, S. 45,s. 144-170

Doğan, M. E. ,

Tatlı, H. , 2014

: “İnsani Gelişme ve Yoksulluk Bağlamında Türkiye’nin Dünyadaki Yeri”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 28, S. 1, s. 99-124

Dünyanın En Zengin Yüzde

1'lik Kesimi Küresel Servetin

%82'sine Sahip

: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42770005>, 04.06.2018

- Dura, C. , 1996 : “ Eğitim ve Ekonomi İlişkileri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 7, s. 19-47
- Dağhan, G. , Kalaycı, E.,
Seferoğlu, S. S. , 2011 : “Milli Eğitim Şuralarındaki Teknoloji Politikalarının İncelenmesi”, **Akademik Bilişim’11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri**,
[.https://ab.org.tr/ab11/kitap/daghan_kalayci_AB11.pdf](https://ab.org.tr/ab11/kitap/daghan_kalayci_AB11.pdf), 16 . 12. 2018
- Erdam, T. , 2006 :**Yoksulluk, Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler**, (Ed: Tevfik Erdem), Lotus Yayınevi, Ankara
- Emin, E. , 2016 :**Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu**, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul
- Eriçok, R. E. ,
- Yılancı, V. , 2013 :“ Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, C. 8, S.1, s. 87- 101
- Erdoğan, M. M. , 2004 :“Eğitimin Yol Açtığı Pozitif Dışsallıklar ve İktisadi Kalkınma Üzerindeki Etkileri “,
Bahçeşehir Üniversitesi İşletme Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Bilimleri Dergisi, C. 2, S. 2, s. 27- 57
- Ereş, F. , 2005 :” Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye – AB Karşılaştırması”, **Milli Eğitim Dergisi**, C. 33, S. 167, s. 320- 340

- Eser, K. ,
- Gökmen, Ç. E. , 2009 “Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi ve Türkiye Üzerine Gözlemler”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, C.1, S. 2,s s. 41- 56
- Erginer, A. , 2006 :**Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri ve Türkiye Eğitim Ssistemiyle Karşılaştırmalar**, 1. Baskı, Ankara, Pegem A Yayıncılık
- Erarslan, A. , 2009 :“Finlandiya’nın PISA’ daki Başarısının Nedenleri: Türkiye için Alınacak Dersler”, **Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)**, C. 3, S. 2, s. 238- 248
- Ekşi, A. ,İ. , 2018 :**Eğitim Yönetiminin Yasal Yönleri Dezavantajlı Grupların Eğitim Hakkı Rapor**, İstanbul
- Ferreira, F. H.G.,
- Gignoux, J. , 2010 :“Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Türkiye Örneği”, **Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı**, Ankara
- Freadman, M. , :“ Eğitimde Devletin Rolü”, <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/49/04-milton-friedman-egitimde-devletin-rolu.pdf>, 23.05. 2019
- Gündoğan, N. , 2008 :Türkiye’ de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, **Ankara Ticaret Odası Dergisi**, s. 43- 56

- Gedikoğlu, G. , 2015 :“Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele: Biga Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul
- Gökçe, F. , 2005 :**Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim**, Tekağaç Yayınları, Ankara
- Gölpek, F. , 2012 :“ Eğitim Getirilerinin Özel ve Sosyal Açından İncelenmesi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 15, S. 1, s. 43- 53
- Güncör, C. ,2017 :“Eğitim ve Kalkınma İlişkisinin İncelenmesi”, **Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi**, C. 3, S. 1, s. 14- 32
- Güneş, S. , 2016 : “Türkiye Ekonomisi ve Kalkınma Göstergeleri”, https://www.researchgate.net/publication/309072637_Turkiye_Ekonomisi_ve_Kalkinma_Gostergele_ri, 09.05.2019
- Güngör, G. ,
- Göksu, A. , 2013 :“Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma”, **Yönetim ve Ekonomi**, C. 20, S. 1, s. 59- 72
- Güleç, İ., Çelik, S. ,
- Demirhan, B. , 2012 :“Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme”, **Sakarya University Journal of Education**, C. 2, S. 3, s. 34- 48
- Günüç, S. , Odabaşı, F. H. ,

- Kuzu, A. , 2012 :“Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler”,
Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,
C. 11, S. 2, s.309- 325
- İncedal, S. , 2003 "Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele
Politikaları ve Müdahale Araçları." **Aile ve Sosyal
Politikalar Uzmanlık Tezi**, Ankara
- İnan, M. ,
- Demir, M. , 2018 :“ Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Kamu Politikaları:
Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara
Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 20, S. 2, s. 337-
359
- Kömürcü, M. , 2014 :“Türkiye’ de Yoksulluk Olgusu, Yoksullukla
Mücadele Politikaları ve Gelir Dağılımı”,
**Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Kabaş, T. , 2007 :Yoksulluğun Çok Boyutlu Olarak Ölçülmesi ve
Ülkeler Arasında Yoksulluk Sıralamalarının
Yapılması”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi**, C. 16, S. 1, s. 375- 394
- Kaya, Z. , 2012 :“Türkiye’de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model
Uygulaması”, **İktisadi Araştırmalar Vakfı**,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Karakaş, M. , 2010 :“Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni
Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, **Sosyal Bilimler
Dergisi**, C. 7, S. 2, s. 1- 16

- Kılıç, R. , 2001 : “ İktisadi Açıdan Eğitim “, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 5, s. 1-15
- Kavak, Y. , 1997 : “ Eğitim, İstihdam ve İşsizlik İlişkileri”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 13, s. 21- 26
- Keskin, A. , 2011 :“Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü ve Türkiye”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 25, S. 3-4, s. 125- 153
- Kayabibi, F. : “ Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü”,<https://dergipark.org.tr/download/article-file/101022>, 18.05. 2019
- Kurtkan, A. , 1997 :**Sosyolojik Açıdan Eğitim Yoluyla Kalkınmanın Esasları**, İ. Ü. Yayın No: 2262, İstanbul
- Levent, F. ,
- Yazıcı, E. , 2014 : “Singapur Eğitim Sisteminin Başarısına Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi”, **Eğitim Bilimleri Dergisi**, C. 39, s. 121-148
- Numanoğlu, G. ,1999 :“Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler-II Bilgi Toplumu ve Eğitimde Yeni Kimlikler.”,**Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C. 32, S. 1, s. 341- 350
- OECD, 2019 : Educationspending (indicator),
<https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm#indicator-chart>, 17.05. 2019

- OECD, 2019 :Publicspending on education (indicator),
<https://data.oecd.org/eduresource/public-spending-on-education.htm#indicator-chart>,
17.05. 2019
- OECD, 2019 :Privatespending on education (indicator),
<https://data.oecd.org/eduresource/private-spending-on-education.htm#indicator-chart>,
17.05. 2019.
- OECD, 2012 : , **PublicandPrivate Schools: How Management andFundingRelatetotheirSocio-economic Profile**, OECD Publishing
- OECD, 2011 :“PISA in Focus”, https://read.oecd-ilibrary.org/education/private-schools_5k9h362mhtkd-en#page1, 24 .05. 2019.
- OECD, 2012 :PISA 2009 Datebase
- Öztürk, M. ,
- Çetin, B. I. , 1999 : “Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler-II Bilgi Toplumu ve Eğitimde Yeni Kimlikler.”,**Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C. 32, S. 1, s. 2661- 2698
- Özsoy, C. , 2009 :“ Türkiye’de Eğitim ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Var Model İle Analizi”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, C. 6, S. 1, s. 71-83
- Öz, E. , 2004 :“ Eğitim ve Ekonomi ilişkisi”, **Kamuda Sosyal Politika Dergisi**, s. 1- 8,
<http://www.ersanoz.com/makaleler/12-06-2014-egitim-ve-ekonomi-iliskisi.pdf>, 19 .12.2018

- Özyakışır, D. , 2011 :“Beşeri Sermayenin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü: Teorik Bir Değerlendirme”, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, C.6, S. 1, s. 46- 71
- Özpolat, A. , 2009 :“Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadın Eğitimi ile Büyüme ve Kalkınma Arasındaki İlişki”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı** ,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Özaydınlık, K. , 2014 :“ Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’ de Kadın ve Eğitim”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**”, S. 33, s. 93- 112
- Öztürk, N. , 2005 : “ İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”, **Sosyo Ekonomi**, C.1, s. 27- 44
- Özkan, H. H. , 2009 :“Bilgi Toplumu Eğitim Programları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 2, S. 10, s. 113- 132
- Özbakır, S. N., 2016 :“Birleşmiş Milleler Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”, **İzmir Ticaret Odası**
- Palaz, S.,Şenergin, Ö. ,
- Öksüzler, O., 2013 :“ Eğitim Düzeyi Farklılıklarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye Örneği “,**Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, C. 8, S. 2, s. 119- 131
- Sipahi, E. B. , 2006 :“Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk”, **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, C.11, S. 1, s. 172- 189

- Şenses, F. , 2003 :**Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, İstanbul, İletişim Yayıncılık
- Sarıkoca, E. ,
- Daşlı, Y. , 2016 :“Yoksulluğun Dünyadaki ve Türkiye’deki Seyri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 9, S. 43, s. 1298- 1309
- Serin, N. , 1972 : **Eğitim Ekonomisi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No:5
- Sarı, R. , 2003 :“Gelir Dağılımında Eğitim Faktörü: Kentsel Bazda Bir Örnek”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C. 28, S.2, s. 177- 189
- Soylu, M. E. ,2018 : “ Eğitimde Fırat Eşitliği”, <http://www.mehmeteminsoylu.com/egitimde-firsat-esitligi/>, 23.05. 2019
- Serter, N. , :“ Bir Devlet Görevi Olarak Eğitim”, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/9642>.,23.05. 2019
- Subaşı, B. ,
- Dinler, A. , 2003 :“ Dünya’ da ve Türkiye’ de Özel Okullar”, **İTO**, Yayın No: 2003- 21
- Taş, H. Y. ,
- Selami, Ö. , 2012 :”Türkiye ve Dünyada Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma”, **International Conference on EurasianEconomies**, s. 423- 430

- Taşçı, F. , 2009 :“Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S. 57, s. 481- 514
- Temiz, H. E. , 2008 : ”Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri”, **Çalışma ve Toplum**, S. 2, s. 61- 100
- Türk, T. , 2014 :” 2000 Sonrası Türkiye’ de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi**, Isparta
- Türkmen, F. , 2012 :“Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması”, **DPT – Uzmanlık Tezleri Yayın No: Dpt: 2655**
- Tezcan, M. , 2012 : “ Yoksulluk, Eğitim Teknolojileri ve Avrasya Ekonomileri”, **International Conference On Eurasian Economies 2012**, 2012,
https://scholar.google.com/scholar?rlz=1C1GGR_V_enTR771TR771&um=1&ie=UTF-8&lr&q=related:ElkIMHShh13oIM:scholar.google.com/, 17.12.2018
- Tok, H. ,
- Ağlı, E. , 2016 : “ Kadın ve Eğitim”, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, C. 5, s.67- 74
- Toprak, M. ,
- Erdoğan, A. ,2012 :” Yaşamboyu Öğrenme: Kavram, Politika, Araçlar ve Uygulama”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, C. 2, S. 2, s. 69- 91

- UNICEF ve Dünya Bankası :”Dünya genelinde yaklaşık 385 milyon çocuk aşırı yoksulluk içinde yaşıyor”,
<http://www.un.org.tr/unicef-ve-dunya-bankasi-dunya-genelinde-yaklasik-385-milyon-cocuk-asiri-yoksulluk-icinde-yasiyor/>, 04.06.2018
- Uzun, A. M. , 2013 : “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”,
Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, S.2, C. 14, s.155- 173
- Ulusoy, A. , Karakurt, B. ,
Akbulut, E. , 2015 : “Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi”, **Maliye Araştırmaları Dergisi**, C. 1, S. 2, s. 45- 75
- UNESCO, 2019 :“UNESCO Prize forGirls’ andWomen’sEducation”,
[gwe_prize_2019_call_for_nominations-c-unesco-asad_zaidi.jpg](http://www.unesco.org/gwe_prize_2019_call_for_nominations-c-unesco-asad_zaidi.jpg), 18 .05. 2019
- UNESCO, 2019 :<http://data.uis.unesco.org/#>, 19 .05.2019
- UNICEF, 2019 :https://www.unicefturk.org/yazi/egitim_calismalarimiz_dunyadan, 20 .05. 2019
- UNICEF, 2019 :<https://www.unicef.org/education>, 19 .05. 2019
- UNICEF, 2019 :https://www.unicefturk.org/yazi/egitim_calismalarimiz_dunyadan, 20. 05. 2019

- UNESCO, 1999 : **Programme For The Education Of Children In Difficult Circumstances**, UNESCO Printing
- Walsh, J. , 2006 : **Encyclopedia of World Poverty**, (Ed: Mehmet Odekun), USA, Sage Publications
- World Bank, 2010 : World Development Report 2010
- World Bank, 2014 : <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.BASC.ZS?end=2014&locations=AD&start=1960&view=chart>, 18. 12. 2018
- World Bank, 2017 : <https://www.worldbank.org/en/topic/girlseducation#3>, 19.05. 2019
- World Bank, 2017 : <https://www.worldbank.org/en/topic/girlseducation#1>, 19 .05. 2019
- Yoksulluk Tanımları ve Endeksleri : <https://ekonomihukuk.com/buyume-kalkinma/yoksulluk-tanimlari-ve-endeksleri/>, 03.06.2018
- Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi ve Ölçüm yöntemleri : http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/50975/48047/gelir_da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%C4%B1_b%C3%B6l%C3%BCm10.docx, 03.06.02018

- Yılmaz, S. , 1989 :,” Eğitim Sektöründe Arz – Talep Analizi”,
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi,
https://www.google.com/search?q=e%C4%9Fitim+arz%C4%B1&rlz=1C1GGRV_enTR771TR771&oq=e%C4%9Fitim+arz%C4%B1&aqs=chrome..69i57.5493j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8,
14.12. 2018
- Yağcı, E. , 1998 :“ Demokrasi ve Eğitim”, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, C. 22, S. 107, s. 15- 22
- Yetik, H. , 2018 :“Beşeri Sermaye ve Eğitim”, **AreleYsad**, C. 3, S. 1, s.37- 52
- Yalçınkaya, Ö. ,
Kaya, Ö. , 2016 :“Eğitimin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Düşük, Orta ve Yüksek Gelirli Ülkeler Üzerinde Bir Uygulama (1991-2011)”, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 16, S.3, s. 27- 60
- Yıldız, S. , Elmalı, A. ,
Süme, E. , Ş., Yalçın, F.,
Baycan, D. , 2009 :“Çin, Güney Kore Ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması”, **3. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Konresi**
- Yıldırım, A. ,
Karaman, Z. , 2018 :“Ailenin Yoksulluğu/Zenginliği İle Eğitim/Akademik Başarı Arasındaki İlişki: Pısa 2015 Verileri İle Ampirik Bir Çalışma”,

**International Journal of Academic Value
Studies (Javstudies), V.4, I. 19, s. 343- 350**

Yürek, U. ,

Çetinkaya, H. , 2019

:“Singapur, Japonya, Güney Kore ve Çin Eğitim Sistemleriyle Türkiye Eğitim Sistemlerini Karşılaştırması”, 2019,
<https://prezi.com/fc7lz3prrlqw/singapur-japonya-guney-kore-ve-cin-egitim-sistemleriyle-turkiye-egitim-sistemlerini-karslastirmas/>, 17.05. 2019

Zülfikar, B. Ş. , 2010

:“Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği”, **Hacettepe Üniversitesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara